

ב"ה טוב טעם דעת למדני (טטור ל) כי במצותך האמנתי – תהלים ק"ט, ט: שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג: מצצת ההשערות: אנתן, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טחא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – פק' שעשויה לגדול, תור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מק- בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור מחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביעי – 4; מונח רביעי – לפחות 4 ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף השלישי; קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש – גרשיים – יוצא מהענין; קדמא וואלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = טרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה, עקרה, שנגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה, עקרה, שנגה = שכחה; פאר – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

1.1 דברים נצבים כט,ט

דברים נצבים כט,ט:

פ אַתֶּם נִצְבִים הַיּוֹם כְּלֶכֶם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם

רְאִישֵׁיכֶם שְׂבִיטֵיכֶם זַקְנֵיכֶם וְשֹׁטְרֵיכֶם כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל:

וְשֹׁטְרֵיכֶם – מונח זקף-קטן במלה אחת - ריבה וריבה את הכל, כעין מידה (יח) מל"ב מידות מידות של ר' אלעזר בן ר' יוסי הגלילי "מדבר שנאמר במקצת ונוהג בכל", תפקיד השוטרים שמירה, מניעת עבירות ולבצע הדין. כאשר כל ישראל נצבים להמליך הקב"ה למלך אף השוטרים כולם יכולים להשתתף עמם כי אין צורך בתפקידיהם.

דברים נצבים כט,טו – טז:

[טו] כִּי-אַתֶּם יִדְעֶתֶם אֵת אֲשֶׁר-יִשְׁכְּנוּ בְּאַרְץ מִצְרַיִם וְאֵת אֲשֶׁר-עָבְרָנוּ בְּקֶרֶב הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עָבַרְתֶּם:

[טז] וַתִּרְאוּ אֶת-שְׁקוּצֵיהֶם וְאֵת גְּלִיהֶם עַץ וְאֶבֶן כֶּסֶף וְזָהָב אֲשֶׁר עִמָּהֶם:

[רש"י] (כט,טו) כִּי-אַתֶּם יִדְעֶתֶם וגו' - לפי שראיתם האומות עובדי עבודה זרה, ושמה השיא לב אחד מכם אותו ללכת אחריהם, (כט,טז)

פֶּן-יִגַּשׁ בְּכֶם וגו' - לפיכך אני צריך להשיבכם. (כט,טז) וַתִּרְאוּ אֶת-שְׁקוּצֵיהֶם - על שם שהם מאוסים כשקצים. גְּלִיהֶם -

שמוסרחים ומאוסין כגלל. עַץ וְאֶבֶן - אותן של עצים ושל אבנים ראיתם בגלוי, לפי שאין הגוי ירא שמה יגנבו, אבל של כֶּסֶף וְזָהָב

אֲשֶׁר עִמָּהֶם בחדרי משכיתם הם, לפי שהם יראים שמה יגנבו (ראה תנח' נצבים ג).

[רש"י] חיבר בפירושו בין (כט,טו) ו-(כט,טז) בפתחו ב- [טו] כִּי-אַתֶּם יִדְעֶתֶם וגו' ובצרפו אליו את [טז] וַתִּרְאוּ אֶת-שְׁקוּצֵיהֶם, שראיתם האומות עובדי עבודה זרה ועבודותיהם המאוסות והמוסרחות העשויות עַץ וְאֶבֶן אבל אלו של כֶּסֶף וְזָהָב לא ראיתם כי מסתירים אותם מפני גנבים. החיבור מרמז ללמוד מפסוק לפסוק, ונראה ללמוד מ-(כט,טז) ל-(כט,טו), כעין מדה כ"ג מל"ב מידות של ר' אלעזר בן ר' יוסי הגלילי "מדבר שהוא מוכיח (מלמד) על חבירו".

(כט,טו) וְאֵת אֲשֶׁר-עָבְרָנוּ בְּקֶרֶב הַגּוֹיִם - דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים (שלדעתנו על פי רש"י משמע) שעל כל אחד חל הענין אֲשֶׁר עָבַרְתֶּם והמשכו (כט,טו) וַתִּרְאוּ אֶת-שְׁקוּצֵיהֶם - פשטא מונח זקף-קטן במלה אחת – כעין מידה ריבה ריבה את הכל, כעין מידה (יח) מל"ב מידות מידות של ר' אלעזר בן ר' יוסי הגלילי "מדבר שנאמר במקצת ונוהג בכל", וההסבר, שעברו בין אומות עולם אחדות ולא בין כל האומות, וראו מעט מעבודות הזרות של הגויים שעברו ביניהם וגם מאלו רק את אלו המאוסות והמוסרחות שאין הגויים חוששים לגניבתם. ועליהם לדעת שהמאוס והסירחון חל על כל העבודות זרות וכך נראה כל העולם האלילי וגם האלילים מכסף וזהב מאוסים ומסרחים והסיבה האמיתית שהגויים מיקרים ושומרים אותם זה רק מפני הערך של המתכות ואינם אמת, הפתוי לעבדן הוא מהדמיון שהם מעוררים מכוז הטומאה.

דברים נצבים כט,יז – כ: [יז] פֶּן-יִגַּשׁ בְּכֶם אִישׁ אוֹ-אִשָּׁה אוֹ מִשְׁפַּחַה אוֹ-שֵׁבֶט אֲשֶׁר לְכַבּוֹ פְּנֵה הַיּוֹם מֵעַם ה' אֱלֹהֵינוּ לְלַכֵּת

לְעַבְדָּא אֶת-אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם הָהֵם פֶּן-יִגַּשׁ בְּכֶם שָׂרֵשׁ פְּרָה רֹאשׁ וְלַעֲנָה: [יח] וְהָיָה בְּשִׁמְעוֹ אֶת-דְּבַרֵי הָאֱלֹהִים הַזֵּאת וְהִתְבַּרְךְ

בְּלִבּוֹ לֵאמֹר שְׁלֹמֹה יְהִי-לִי כִּי בִשְׂרָרוֹת לִבִּי אֶלְךָ לְמַעַן סְפוֹת הַרְּוָה אֶת-הַצִּמְאָה: [יט] לֹא-יֵאבְדָה ה' סֶלֶת לֹא כִּי אֲנִי

יַעֲשֶׂן אֶף-ה' וְקִנְאָתוֹ בְּאִשׁ הַיּוֹם וְרַבְּצָה בּוֹ כָּל-הָאֱלֹהִים הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַזֶּה וּמַחָה ה' אֶת-שְׁמוֹ מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם:

[כ] וְהִבְדִּילוּ ה' לְרַעְיָה מִכָּל שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל כָּל-אֱלֹהֵי הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה:

(כט,יז) פֶּן-יִגַּשׁ בְּכֶם- מונח תלישא-גדולה אִישׁ אוֹ-אִשָּׁה - מונח גרשיים אוֹ מִשְׁפַּחַה אוֹ-שֵׁבֶט - דרגא מונח רביעי

[דעת זקנים מבעלי התוספות]

(כט,יז) פֶּן-יִגַּשׁ בְּכֶם זאת היא נתינת טעם אחר לקבלת הברית אֲשֶׁר לְכַבּוֹ פְּנֵה הַיּוֹם ותהיה מחשבתו לרעה לעזוב את השם לזה יש

לחוש, ועוד פֶּן-יִגַּשׁ בְּכֶם שָׂרֵשׁ פְּרָה רֹאשׁ וְלַעֲנָה: ותפרה ותרבה מחשבה רעה עד שיביאנה למעשה כדמפרש ואזיל (כט,יח) וְהָיָה

בְּשִׁמְעוֹ וגו' כלומר לאחר מכן כשמעו דברי האלה שקבלו ישראל והתברך יחשוב בלבו שלום יהיה לי כלומר מה לי ולצער הזה הרי

לא קבלתי האלה וא"כ (דב' נצ' כט,יח) בִּשְׂרָרוֹת לִבִּי אֶלְךָ לְמַעַן סְפוֹת הַרְּוָה כלומר שירצ' להוסיף החטאי' שהוא רוח ונשבע מהם

שאין בהם יצר הרע כגון לבישת כלאים עם הצמאה עם החטאים שהוא תאב וצמא להם כגון גזל ועריות, אבל עכשיו שתבואו כלכם

בברית ותקבלו האלות והשבועות תדעו כי העובר על הברית (כט,יט) לֹא-יֵאבְדָה ה' סֶלֶת לֹא כִּי אֲנִי יַעֲשֶׂן אֶף-ה' וְקִנְאָתוֹ שהתניתם

לו לעמוד ולא תעמדו ומתוך כך לא תבואו לידי מחשבות רעות הללו ותעמדו בבריתו שאם לא תעמדו בבריתו ורַבְּצָה בּוֹ

כָּל-הָאֱלֹהִים ... וּמַחָה ה' אֶת-שְׁמוֹ של עובר מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם: לא יין לו ולא נכד בעמו, (דב' נצ' כט,כ) וְהִבְדִּילוּ ה' לְרַעְיָה הוא חושב

להבדל מישראל ללכת בשירותו לבו ויבדל לרע לו:

(כט,יז) אוֹ מִשְׁפַּחַה אוֹ-שֵׁבֶט - דרגא מונח רביעי, יצר הרע שנכנס באדם בחטא אדם הראשון לחטאים שהוא תאב וצמא להם כגון גזל

ועריות פתח פתח להוסיף חטאים שאין בהם יצר הרע מהסוג הראשון אלא לדברים אחרים.

התיקון אמור להיות שתבואו כלכם בברית ותקבלו האלות והשבועות. וזה מאמר חז"ל בראתי יצר הרע, בראתי לו תורה תבלין [בבלי

קדושין לב, ספרי עקב א,יח] וגם הנוסח ברא הקב"ה יצר הרע, ברא לו תורה תבלין [בבלי בבא בתרא טז,א , זהר א,קצ]

(כט,יז) פֶּן-יִגַּשׁ בְּכֶם – מונח תלישא-גדולה, בתפקיד מחיצה המונעת עונש מישראל על העבירות הנסתרות והנגלות מהם עד עברם את

הירדן, ואח"כ המחיצה נתלתת ועליהם האחריות לחקור ולהעניש על העבירות הנגלות ואף הנסתרות, ויש המפרש כי ממאמר משה כאן כי

נענשים הרבים על הכל, כפירש [רבינו בחיי] (דב' נצ' כט,כח) הַנְּסַתְרֹת לְה' אֱלֹהֵינוּ וְהַנְּגִלֹת לְנֹוֹ וְלִבְנֵינוּ. כתב רש"י ז"ל: נקוד על

לְנֹוֹ וְלִבְנֵינוּ ועל עיני ד"עדר", לדרוש שאף על הנגלות לא ענש הרבים עד שעברו את הירדן, משקבלו עליהם את השבועה בהר גרזים

ובהר עיבל ונעשו ערבים זה לזה. ומביא [הירושלמי (סוטה ז,ה)] שאמר כן, אמר רבי שמעון בן לקיש בירדן קבלו עליהם הנסתרות,

אמר להם יהושע: אם אין אתם מקבלין עליכם הנסתרות באין מים ושוטפין אתכם, אמר רבי שמעון בן זבידא תדע לך שהרי עכן חטא

ורובן של סנהדרין נפלו בעי. אמר להם: בְּכֶם הוֹתֵרָה הַרְצוּעָה, יצאה בת קול ואמרה: אין לכם עסק בנסתרות. ופירוש " בְּכֶם הוֹתֵרָה

הַרְצוּעָה" שאחם לוקים עכשיו על הנסתרות. ויש שפירש בְּכֶם הוֹתֵרָה הַרְצוּעָה" כשאמר משה בְּכֶם , כלומר פֶּן-יִגַּשׁ בְּכֶם אז הוֹתֵרָה

הַרְצוּעָה להענש על הנסתרות.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו, ל) כי במצוותי האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – תפצית השערות; אתנת, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל, מונח – רבוי; מהקר פשטא – מוציא ממשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרקה – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפקא – קב' שעשירי לגדול, תור רבנות, מכל מקום; דרנא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקא-בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4 ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקף השלישי; קדמא – סדר קדימות; אזלא = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגנה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

פ' יגש פ'כס – מונח תלישא-גדולה, (א) כעין מחיצה – התחייבות על הנסתרות (כעין מעבר למחיצה) (ב) רמז למספר אותיות מנוקדות כפ' (רבינו בחיי) מוסיף הסבר למיקום הנקודות **ל'נז ו'ל'כ'נ'נ'נ' ע'ד** ורש"י פירש שם במסכת סנהדרין (מג ב) כי משקבלו עליהם השבועה נתחייבו בנסתרות, והיה ראוי לינקד לה' **א'ל'ה'י'נ'ו** (י"א אותיות) כדי לדרוש שאין הנסתרות לה' לבדו כי גם לנו הם, אבל לפי שאין כבוד השם לינקד ונקד **ל'נז ו'ל'כ'נ'נ'נ' ע'ד** (י' אותיות מנוקדות מלמעלה) במקומו. ועל כן הוצרך לינקד ע"י'ן (במלת **ע'ד**) כנגד אותיות "לה' אלהינו" להשלים י"א אותיות.

דברים נצבים כט,כח: הנסתרות לה' אלהינו והנגלת לנז ו'ל'כ'נ'נ'נ' ע'ד עולם לעשות את-פל-דב'רי התורה הזאת: ס

דברים נצבים כט,כח: הנסתרות לה' אלהינו

והנגלת לנז ו'ל'כ'נ'נ'נ' ע'ד עולם לעשות את-פל-דב'רי התורה הזאת: ס

הסברנו ב-(דב' נצ' כט,יז) **פ' יגש פ'כס –** מונח תלישא-גדולה, בתפקיד מחיצה המונעת עונש מישראל על העבירות הנסתרות והנגלות מהם עד עברם את הירדן, ואח"כ המחיצה נתלתת ועליהם האחריות לחקור ולהעניש על העבירות הנגלות ואף הנסתרות, ויש המפרש כי ממאמר משה כאן נענשים הרבים על הכל, כפירש **רבינו בחיי** ע"פ **הירושלמי (סוטה ז, ה)** ובפירוש זה תתמוך תבנית הטעמים **ה'נסתרות** – קדמא זקא-קטן בתיבה אחת, כעין מידה מוקדם שהוא מאוחר בענין, כאן כרוצה לומר הצמד את האפיון מהכתוב המאוחר אל הכתוב מוקדם וכאילו נכתב **ה'נסתרות והנגלת**, עד ממאמר משה או עד עברכם הירדן אינכם נענשים עליהם, ממאמר משה או ממעבר הירדן אם לא תחקרו ותענישו יענשו הרבים (אם גם הם חטאו בסתר) **(כט,כח) לעשות** - זקא-גדול, טט - זקא-גדול ענין בעל שלוש נקודות, שתיים באופן אחד אחת באופן אחר, כאן הענין לעשות פעילות מניעת ע"ז, שתי נקודות באופן אחד ע"פ פרש"י

- א' אבל הנגלות לנו ולבנינו - חובת החקירה
- ב' ולבער הרע מקרבנו - חובת הביעור ללא משוא פנים
- הנקודה השלישית באופן אחר וכאן שאם לא יעשו את שתי הנקודות הנ"ל היינו שאם לא נעשה דין בהם יענשו את הרבים (אם גם הם חטאו בסתר) וגו'

כמו-כן יש לפסוק מימד נבואי בעל פירוש נחמה כפירש **מוסף רש"י** ... (תה' פז,ו) **ה' יספור בכתוב עמים זה ילד-שם סלה: .**

לעתיד כשיכתוב הקב"ה העכו"ם לדראון, ימנה את ישראל הנבלעים בתוכם ואת הנאנסים כיניהם ויוציאם מתוכם ויאמר **זה**

ילד מאותם של ציון ויברור אותם לו, וזה שאמר **ישעיה (סו,כא) ונגם-מהם אקח לפניהם ללויים אמר ה':** מן הגוים. מן

הגוים המביאים אותם מנחה אקח הנבלעים בתוכם יהיה בהם כהנים ולוים שאינם ניכרים, ולפני גלויים הם, **אמר ה':** ויהיכן אמר

ה'נסתרות לה' אלהינו . (כט,כח) הנסתרות - קדמא זקא-קטן במלה אחת, כעין מוקדם והוא מאוחר בענין, כאן בסיס מוקדם

לנבואת ישעיה המאוחרת

כאן כרוצה לומר הצמד את האפיון מהכתוב המאוחר ב- **ישעיה (סו,כא)** אל הכתוב מוקדם בתורה וכאילו נכתב **ה'נסתרות והנגלת**

היינו הנבלעים בין הגוים בזמן קדום, עתיד הקב"ה לבררם מבין הגוים ולהשיבם לעם ישראל ולתפקידיהם, וזה **והנגלת לנז**

ו'ל'כ'נ'נ'נ' ע'ד עולם. ויש לזה גם רמז בגל' המלים **ע'ד עולם לעשות** - זקא-קטן זקא-גדול והפרשם מגי' הטעמים, שלא מובא כאן.

דברים נצבים כט,יח: וק'ה בשמעו את-דב'רי האלה הזאת והתברך בלבבכו לאמר שלום יהיה-ל'י כ'י בשררותי לבי אלך

למען ספות הרנה את-הצמאה:

בשמעו – תלישא-קטנה, בתפקיד מחיצה, שהרוצה לנטות מדרך ה' מתברך במחשבתו ואומר בלבו שלא קבל עליו האלה ודומיה ולכן

כביכול עומד מחוץ למחיצת המחויבים לצווי ה'

את-דב'רי האלה - קדמא ואזלא – כלל

הזאת והתברך בלבבכו לאמר שלום יהיה-ל'י – רביע ... זקא-קטן בין שני קיסרים, כעין מידה סתום שלא בא לסתום אלא לפרש.

מפ' **מהרש"א חידושי אגדות מסכת קידושין דף מ עמוד א** עולה שמי שחושב לחטוא בעבודה זרה ושלא יענש על כך, עליו לדעת

שבעבודה זרה הקב"ה מצרף מחשבת החושב בעבודה זרה למעשה של אחר העובד עבודה זרה ושניהם נענשים.

לאמר שלום יהיה-ל'י – זקא-קטן, בתפקיד שני ענינים **אברבנאל דברים פרק כט** ... ויהיה כפי הפירוש הזה **שלום יהיה-ל'י** משמש

לשני ענינים, אם להוציא את עצמו מכלל הנכנסים בכרית. ואם בהבטחתו שיחובר אליהם ובוזה ינצל מהרעות. ועל זה אמר **(טז,ט)**

לא-יאבד ה' סלח ל'י.

הזאת – רביע, פרט בעל ארבעה ענינים ופירט ר' יוסף בכור שור שלושה סוגים: אלות, השבועה, הברית, ובפסוק (כט,טז) הברית,

הקלות והשבועות, סה"כ **האלה הזאת משמעה:** אלה, שבועה, ברית, קלה. או נאמר כי בנוסף לאלה יש ארבע: שבועה, ברית, קלה, ארור (פר' כי-תבוא)

כ'י בשררותי לבי אלך - תביר מרכא טפקא אתנח

כ'י - תביר – בתפקיד של לא ממש, וכאן לא ממש רואה אלא כאילו רואה, כמשמעת מפ' **רש"י בשררותי לבי אלך** - במראית לבי, כמו

"אשורנו ולא קרוב" (במ' כד, יז); כלומר: מה שלבי רואה לעשות. ולפי פ' **מהרש"א** שרירותי הלב יהיה מחשבת עבודה זרה ולא ביצועה בפועל.

דברים נצבים כט,יט: לא-יאבד ה' סלח ל'י

כ'י א'ו יעשן אף-ה' וקנאתו באיש תהוא ורכבה בל-האלה הפתובה בספר הזה ומקח ה' את-שמו מתחת השמים:

[אברבנאל] (דב' נצ' כט,יט) ... ועל זה אמר **לא-יאבד ה' סלח ל'י** לא יחשוב שיהיה נדון עם הכלל ושהשם יתעלה יעבור על פשעו

להיותו יחיד. כי הנה השם יתעלה לא יסלח אליו אבל יעשן אף ה' וקנאתו באיש תהוא אע"פ שהוא **ורכבה בל-האלה הפתובה**

בספר הזה. רוצה לומר הפרטיות והמיוחדות יחולו עליו ועל כל העדה יהיה שלום. וימחה שמו וזכרו מתוך הקהל

לא-יאבד ה' סלח ל'י – מונח זרקא מונח סגול, מוסיף מעין הענין על הענין, כפ' **[אברבנאל]** שהחושב מחשבת ע"ז ומסתיר זאת יענש

בעונש יתר על הרגיל **ורכבה בל-האלה** האלות הפרטיות והמיוחדות ועוד יוסיף עליו וימחה שמו וזכרו מתוך הקהל

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור ל) כי במצוותך האמנתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג: **תמצית ההשערות: אתנת, סלוק = סוף-ספיק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל, מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרָגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפְקא = טרָא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפְקא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרָגא תביר טפְקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפְקא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפְקא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מניין מסוים; מקר – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדר שחלקו, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, ו – זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף השלישי; קדמא – סדר קדימות; אזלא = גרש = גרשי'ם – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.**

1.2 דברים נצבים כט,ט

דברים נצבים ליב - יג:

[יב] לא בשמים הוא **לאמר מי יעלה לנו השמימה וינקה לנו וישמענו אתה ונעשנה:**
[יג] ולא מעבר לים הוא **לאמר מי יעבר לנו אל עבר הים וינקה לנו וישמענו אתה ונעשנה:**

[תורה תמימה] (דב' נצ' ליב) לא בשמים הוא - מאי לא בשמים הוא, א"ר ירמי, שכבר נתנה תורה מהר סיני ואין אנו משגיחין בבת קול"א
ב"מ ג"ט ב']:

לא בשמים – מרכא טפחא, יתור לרבות, על דרשת שלא משגיחין בבת קול גם דברי נביאות באופנים שונים בעינינו הוראה כמו

שמפרש [תורה תמימה הערה יא]

כלומר בבת קול הפוסק הלכה כיחיד נגד רבים. ובסוגיא כאן אמרו אין משגיחין בב"ק שכבר כתיב בתורה אחרי רבים להטות, ואמנם נראה דלוא דוקא כיחיד נגד רבים אלא אפילו כיחיד נגד יחיד אין ב"ק מכרעת, כיון דבכלל ענין דברי תורה לא בשמים היא ומה שהביאה הפ' אחרי רבים להטות הוא משום דאיירו שם במחלוקת יחיד ורבים, ועיין בתוס' שם ובתוס' יבמות י"ד א' - ודע

דבכלל לא בשמים הוא הוי גם דברי נביאות וכמש"כ הרמב"ם **ב"ט ה"א מיסוה"ת** (מיסודי התורה) שאין הנביא רשאי לחדש

דבר מה"ת משום ד- לא בשמים הוא, וכן הנביא שאמר הלכה כדברי פלוני מצד נביאות הרי זה נביא שקר ואפילו נותן אות ומופת, יען שהוא בא להכחיש את הכתוב בתורה לא בשמים הוא,

(דב' נצ' ליב) הוא – אתנה, מגביל את ההרחבה שב- לא בשמים מתי לא שומעים לדברי נביאות, ומלמד כי בשני דברים שומעים

לנביא, וכהמשך [תורה תמימה הערה יא]

אבל בסתירת דין לפי שעה שומעין לו וכמבואר לפנינו בפ' שופטים (י"ח ט"ו) בפסוק אליו תשמעון, ועיין מש"כ בפ' משפטים בפסוק אחרי רבים להטות. – ונראה פשוט דרך לענין הוראה אין שומעין לנביא, אבל הודעת מציאות וגלוי מילתא בודאי שומעין

לו, וראיה לזה במכורות כ"ד א' דאמר שם לענין הדין דאייירי התם שעומד בספק עד יבא ויורה גואל צדק, ופריך מאי עד יבא ויורה, עד שירדע לך הדבר מבעי ליה ופירש"י יבא ויודיע מבעי ליה דגלוי מילתא בעלמא שיגיד לנו וכו' והוראה לא שייך אלא בדבר הלכה עכ"ל, והרי מבואר כמש"כ דעל גלוי מילתא שומעין לנביא, ועיין יבמות ק"ב א' ומש"כ בפ' שופטים שם ובפ' בשלח בפסוק והוא כזע גד לבן:

(דב' נצ' ליב) לא בשמים הוא - אמר רב יהודה אמר שמואל, שלשת אלפים הלכות נשתכחו בימי אבלו של משה, אמרו לו ליהושע שאל, אמר

להו לא בשמים היא⁽²⁾ [תמורה ט"ז א']:

[תורה תמימה הערה יב] (הערה זאת מדגימה מיהושע שהיה נביא אחרי משה שלענין הוראה אין שואלים מן השמים אלא יש להכריע בכלים של התורה שבעל פה כפי שהתקבלו ממה) ר"ל שאמרו ליהושע שישאל מן השמים כמו שהי' משה שואל, ואמר לא בשמים היא, וממשה אין ראייה, כי הכל נמסר לו מן השמים, וע"ע מעניין זה לפנינו בס"פ בחקתי בפ' אלה המצות בדרשה שאין הנביא רשאי לחדש דבר:

(יג) ולא מעבר לים הוא - א"ר אבדימי בר חמא, מאי דכתיב **ולא מעבר לים הוא** - שאם מעבר לים היא אתה צריך לעבור אחריה⁽³⁾

[עירובין נ"ה א']:

ולא מעבר לים הוא - מאי **ולא מעבר לים הוא**, רבא אמר, לא תמצא במי שמרחיב דעתו עליה כים⁽⁴⁾ ור' יוחנן אמר לא תמצא לא בסחרנים ולא בתגרנים⁽⁵⁾ [עירובין נ"ה א']:

ולא מעבר לים – מרכא טפחא, יתור לרבות, על הפשט של מקום גם מי שמתגאה בידיעת התורה והלומד מתוך תענוגי העולם הזה כפירש **[תורה תמימה הערה יד]** ... ונראה דמכוין למ"ש בפ' חלק קי"א א' עה"פ דאיוב לא תמצא בארץ החיים לא תמצא תורה במי שמחיה עצמו עליה, והפי' הוא במי שחי חיי נחת ותענוגים, והיינו שלומד מתוך הרחבת הדעת בחיי העוה"ז שנדמה לים

ועיין בתנחומא פ' בראשית דמשמע שם דזה הוא רק בתורה שבעל פה ולא בתורה שבכתב. וגם יש לפרש שמרחיב דעתו שמתגאה ברחבת דעתו על התורה לומר דבר זה נראה לו ודבר זה לא נראה לו, וכדומה:

הוא – אתנה, מגביל את ההרחבה שב- ולא מעבר לים למתגאה בתורה שבעל פה.

דברים נצבים ליט: הערתי בכם היום את השמים ואת הארץ

החיים והמוות נתתי לפניך הברכה והקללה

ובחרת בחיים למען תחיה אתה ונרעך:

את השמים ואת הארץ - ר"ת א' ה' ו' ה' - שם קפיצת הדרך, בינה, גי' טו"ב, ר"ע אמר לרבי ישמעאל שהעליה לשמים היא ע"י השם

הזה או ר"ת של הקרא **(בר' ח"ש כדג) אלהי השמים ואלהי הארץ (בר' אא) את השמים ואת הארץ**

(ז) בכס בכל זאת (ראה ספ"ד שו). דבר אחר (ח) (שם): הערתי בכם היום את השמים ואת הארץ וגו' - אמר להם הקדוש ברוך

הוא לישראל: הסתכלו בשמים שבראתי לשמש אתכם: שמה שנו את מדתם? שמה לא עלה גלגל חמה מן המזרח והאיר לכל העולם, כענין שנאמר "זורח השמש ובא השמש" (קה"א, ט) – החיות והתנועה מכח השם אהו"ה המאומז בר"ת? הסתכלו בארץ שבראתי לשמש

אתכם: שמה שנתה מדתה? שמה זרעתם אותה ולא צמחה? או שמה זרעתם חטים והעלתה שעורים (ט) – החיות וכח הצמיחה מכח השם אהו"ה המאומז בר"ת? ומה אלו שנעשו לא לשכר ולא להפסד: אם זוכיין אין מקבלין שכר, ואם חוטאיין אין מקבלין פורענות - לא שנו

את מדתם, אתם, שאם זרעתם תקבלו שכר, ואם חטאתם תקבלו פורענות, על אחת כמה וכמה (ראה ספ"ד שו).

[שפת ח"ח] (ט) – שיהיו עדי התראה (והרי עדיין לא עשו כלום, לכך פירש וכאשר תקרה וכו' כלומר עדי התראה הם.

[שפת ח"ח] דלטעם הראשון קשה היה לו לומר העידותי בכם בפני השמים והארץ, מפני שהם יהיו עדי התראה, לכן אמר דבר אחר וכו', ולפירוש דבר אחר קשה למה אמר לשון העידותי שהוא לשון עדות או התראה, לכן פירש גם הטעם הראשון.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור ל) כי במצוות האמנות – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – תפצת ההשערה: **אתנת, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא ממשט; **מרכא = מאריך**, רבוי; **דרגא – מצרף**; **תביר – מחלק**, ממעט, לא ממש; **טפחא = טפחא** – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשורה לגזול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שממעים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקא** – כד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק ו** – סדר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא – פשוט**, 1; **זקא-קטן** – 2; **זקא-גזול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4 ... **זקא-קטן ... זקא-קטן** חצוי פסוק – היקף השלישיה; **קדמא** – סדר קדימות; **אזלא = גרש = גרשיים** – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה = תרסא** – דרוש בפסוק שפור, מחיצה, עקרה, שנגה = שכחה; **תלישא-גזולה = תלישא** – דרוש בפסוק ולפניו שפור, מחיצה, עקרה, שנגה = שכחה; **פור** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

ע"פ רש"י ושפת"ה הערת' – קדמא, הצווי לשמים וארץ להיות עדי התראה קדם לכל עבירה של בני ישראל בא"י שאם יעשו עבירות. **הערתי** – קדמא, כבר בבריאה העיד ה' את-השמים ואת-הארץ ש-יהיו עדים שאני (הבורא) התרתי בכס בכל זאת **בכס היום את-השמים ואת-הארץ** – מונח זרקא מונח סגול, בתפקיד גורע ומוסיף מהענין על הענין, כפ"רש"י ... שאם זכיתם תקבלו שכר (מוסיף) ואם חטאתם תקבלו פורענות (גורע) על אחת כמה וכמה **בכס** – מונח, אפשר כעין שתי סדרות של תבנית זרקא סגול **היום את-השמים ואת-הארץ** – זרקא מונח סגול, ע"פ רש"י ושפת"ה, א' כעדי התראה מפני עבירות; ב' כעדות של נאמני ביצוע דבר ה'.

העלתי בכס היום את-השמים ואת-הארץ – ר"ת שם אהו"ה שם הדעת, שם הקישור שם העברת החיות לבריאה, שם המניע את הבריאה וקביעות תנועתיה כפ"רש"י "יורח השמש וכא השמש" (קה"א, ה), שם המניע כח המצמיח, כח הצומח ע"פ רש"י זרעם הארץ וצמיחה מהמין שזרעתם

הערתי – קדמא, מקדמת דנא, כבר בבריאה העמיד ה' את-השמים ואת-הארץ בשילוב שמו המיוחד אהו"ה, ש-יהיו עדים שאני (הבורא) התרתי בכס בכל זאת

בכס היום את-השמים ואת-הארץ – מונח זרקא מונח סגול, בתפקיד גורע ומוסיף מהענין על הענין, כפ"רש"י ... שאם זכיתם תקבלו שכר (מוסיף) ואם חטאתם תקבלו פורענות (גורע) על אחת כמה וכמה

רש"י ובחירת פתיים – אני מורה לכם שתבחרו בחלק החיים, כאדם האומר לחבירו בחר לך חלק יפה בנחלתי ומעמידו על חלק היפה ואומר לו את זה ברור לך, ועל זה נאמר (תהלים טז, ה) ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומך גורלי, הנחת ידי על גורל הטוב לומר את זה קח לך:

ובחירת פתיים – פשטא זקא-קטן, כעין שתי דרשות כפשוטו של מקרא. והוא כפירש **תורה תמימה** ללמד לבנו אומנות ואם לא למדו ללמד את עצמו

(יט) **ובחירת פתיים** – תנא רבי ישמעאל, **ובחירת פתיים** – זו אומנות, מכאן אמרו חכמים חייב אדם ללמד את בנו אומנות, ואם לא למדו חייב ללמד את עצמו, מאי טעמא, **למען תתנה אתה** כתיב"י (ירושלמי קדושין פ"א ה"ז):

למען תתנה – מרכא טפחא, יתור לרבות והוא כפירש **תורה תמימה** ללמד לבנו שחיה ואם לא למדו ללמד את עצמו

למען תתנה אתה – מכאן היה ר' עקיבא אומר, חייב אדם ללמד את בנו לשוב על המים, ואם לא למדו חייב ללמד את עצמו, מאי טעמא **למען תתנה אתה** כתיב"י [שם שם]:

דברים ואתחנן דכו: העדתי לכם היום את-השמים ואת-הארץ כפי-אבדן האבדון מהל מעל הארץ אשר אתם עבדים את-הנרצון שמה לרשתה לא-תאריכו ימים עליה פי השמך תשמדון:

בכס היום – קדמא ואזלא רמוז לכעין כלל ואחריו אשר אתם – קדמא ואזלא רמוז לכעין כלל **דברים נצבים לי: הנהגתי לכם היום את-השמים ואת-הארץ** – ימים עליה שמה לרשתה:

דברים נצבים לי: העדתי לכם היום את-השמים ואת-הארץ – החיים והמונת נתתי לפניך הברכה והקללה ובחירת פתיים **למען תתנה אתה ונרצף:**

מפר' ואתחנן ומפר' נצבים עולה כעין כלל על התרחשויות ותפקיד השמים והארץ בהם: משעת מעבר הירדן מערבה לארץ היעודה -> חלה עדות התראה לשמור מצוות ה' -> פן יאבדו מארץ-ישראל -> פן ישמדו בכלל

לכבוד הדף היומי **דברים עקב חת, י: [ח] ארץ חטה ושערה ונפן ותאנה ורמון ארץ-זית שמן ודבש:**

[ט] ארץ אשר לא במסכנת האכל בה לחם לא-תחסר כל בה ארץ אשר אבניה ברזל ומהרריה תחצב נחשת: [י] ואכלת ושבעת וברכת את-ת' אל-היך על-הארץ הטבה אשר נתן-לך:

בבלי ברכות מדא, משנה. אכל ענבים ותאנים ורמונים - מברך אחריהם שלש ברכות, דברי רבן גמליאל; וחכמים אומרים: ברכה אחת (מעין שלש). רבי עקיבא אומר: אפילו אכל שלק והוא מזוננו - מברך עליו שלש ברכות. השותה מים לצמאו - מברך שהכל נהיה בדברו; רבי טרפון אומר: בורא נפשות רבות וחסרונן.

גמרא. מאי טעמא דרבן גמליאל? - דכתיב: **(דב' עקב חת, ח): ארץ חטה ושערה וגו', וכתיב: [ט] ארץ אשר לא במסכנת האכל-בה לחם וגו', וכתיב: (דב' עקב ח, י) [י] ואכלת ושבעת וברכת את-ת' אל-היך. ורבנן? - [ט] ארץ הפסיק הענין. ורבן גמליאל נמי, [ט] ארץ הפסיק הענין! - ההוא מבעי ליה למעוטי הכוסס את החטה. אמר רבי יעקב בר אידי אמר רבי חנינא: כל שהוא מחמשת המינין - בתחלה מברך עליו בורא מיני מזונות, ולבסוף ברכה אחת מעין שלש. אמר רבה בר מרי אמר רבי יהושע בן לוי: כל (פרי עץ) שהוא משבעת המינין - בתחלה מברך בורא פרי העץ ולבסוף ברכה אחת מעין שלש.**

אפשר כי רבן גמליאל לומד מ-לחם – זקא-קטן שתי הלכות, (א) שברכת המזון על שבעה המינים (ב) למעט מברכת המזון את הכוסס חיטה וכנראה שעורה שהן משבעה המינים

[ט] ארץ אשר לא במסכנת – קדמא מהפך פשטא, בתפקיד כתוב שחבירו שלפניו מלמד עליו, היינו מייבא לכאן את פסוק (ח,ח) שבעה המינים, ומפסוק (ח,י), **ואכלת ושבעת וברכת**, טפחא בראש הפסוק בתפקיד מתפשט אפיונו ומעביר את ברכת המזון אל פסוק (ח,ט) וכך נוצר שעל שבעת המינים חלה ברכת המזון.

רבנן לומדים את ההבאה של (ח,ח) אל (ח,ט) וגם שיחול (ח,י) על מה שהובא ל-(ח,ט) אבל הם דורשים כי מלת **[ט] ארץ** מפסיקה את השביעיה של שבעה המינים שב-(ח,ח) מסנת אל ברכת המזון רק את **ארץ חטה ושערה** שמהם אופים (ח,ט) **לחם** ולא את הפירות שבשבעה המינים.

ורבנן? - **[ט] ארץ הפסיק הענין.** רעיון הגמרא של הפסקת הענין רוצה לומר שאם לא יתקיימו ארבעה התנאים הבאים, יופסק ענין ברכת המזון ויברכו אחת מעין שלוש או אדמה או שהכל.

נאמר ב-**בבלי ברכות לז,א** והתניא: הכוסס את החטה מברך עליה בורא פרי האדמה; טחנה אפאה ובשלה, בזמן שהפרוסות קיימות - בתחלה מברך עליה המוציא לחם מן הארץ, מכאן אפשר לומר כי מה שרבן גמליאל ממעט הכוסס חטה מברכת המזון, תורם ל(א) ו-(ב) המעטה של מה שאינו מוגדר לחם, שעליו חלים שני התנאים (א) ו-(ב)

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג: תמצית ההשערות: **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; **מונה** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפקא** = טרףא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפקא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפקא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפקא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפקא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק ו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, I; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף השלישיה; **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = **גרשימ** – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא/ים אחר/ים בתושבע"פ.

(א) כל שהוא מחמשת המינין (של דגן שהאבות הן חטים ושעורים, והכוסמים בכלל חטים ושבולת שועל ושיפון בכלל שעורים) שטחנו אותו דק – שיקרא קמח – באופן שיתקיים בו הגדרת עיסה (בלילה דביקה) שבתנאי (ב).

(ב) שהקמח בלול במים ואפוי (ח, ט) **לֶחֶם**

תורה תמימה ויקרא פ"ז (יג) על חלת לחם – ת"ר, על חלת לחם חמץ, מלמד שאין הלחם קדוש אלא אם כן קרמו פניה בתנור^(כ)

[מנחות ע"ח ב'] : **על חלת לחם** – אמר רבא, לחמי תודה מכיון שנאפו נא נתקדשו, מאי טעמא להם כתיב, והיכי דמי נא, כל שפורסה ואין חוטינן נמשכין הימנה^(כט) [שם שם]:

תורה תמימה הערה (כח) ... לחם מורה רק לחם אפוי, וקודם אפיה נקרא עיסה, ומדכתיב חלות לחם בא להורות שהחלות תהיינה אפויות, ...

תורה תמימה הערה (כט) וילפינן ממצה דכתיב בה ג"כ לחם ויוציאין במצה אפוייה בשיעור כזה, ולדעת הפוסקים באו"ח סי' תס"א הוי שיעור זה שוה לשיעור קרמו פניה בתנור שבדרשה הקודמת:

(ג) שאכל שיעור מדאורייתא כדי שביעה של כל אחד, ורבי יהודה עד כזית, ורבי מאיר עד כביצה ויש סוברים שכביצה הוא השביעה, ולשביעה יכול להיות זמן ממושך, אבל לכזית שיעור זמן כדי אכילת פרס

(ד) שהלחם הוא העיקר ולא טפל כגון הבא להפיג טעם חריף, והמקור ב-**משנה ברכות פ"ו מ"ז** הביאו לפניו מליח בתחלה ופת עם עמו מברך על המליח ופותר את הפת שהפת טפלה לו זה הכלל כל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופותר את הטפלה: ומדרבנן מוסיפים ענין של קביעות סעודה, אבל זה חשוב בעיקר כאשר אוכל מזונות וקובע עליהם סעודה.

ב"ה טוב טעם דעת למדני (ט"ו) כי במצוות האמתי – תהלים ק"ט שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – תשפ"ג: תמצית ההשערה: **אתנת, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל: מונח – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא = מאריך**, רבוי; **דרגא – מצרף: תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפקא = טרקה** – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפקא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפקא** – קבוצה עם הלכה שיה הפרטיה; **מרכא תביר טפקא** – קבוצה עם הלכה לא שיה הפרטיה; **תביר מרכא טפקא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מניין מסוים; **מקף** – ב"ב בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק ו** – סדור שחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הננין או גורע ממנו; **פשטא – פשוט**, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביעי** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף השלישיה; **קדמא** – סדר קדימות; **אזלא = גרש = גרשיים** – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה = תרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגנה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושבע"פ.

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידיהם לפי ההשערות.

1.3 דברים נצבים כט,ט

דברים נצבים כטיא - יג:

[וא] לעברך בבקריה ה' אלהיך ובאלתו אשר ה' אלהיך פכת עמך היום:

[יב] למען הקים אתך היום ו' לו לעם והוא יהיה לך לאלהים כאשר דבר לך וכאשר נשבע לאבתך לאבךהם

ליצחק ולישקב: [יג] ולא אתכם לבדכם אנכי פרת את-הבקריה הזאת ואת-האקלה הזאת:

רש"י (יא) לעברך - להיותך עובר בבקריה. ולא יתכן לפרשו כמו להעבירך, אלא כמו (לעיל ד, יד) לעשותכם אותם:

לעברך בבקריה - דרך העברה, כך היו כוונתים ברית, עושין מחיצה מאכאן ומחיצה מאכאן ועוברים בינתיים, כמו שנאמר (ירמיה לד,יח)

... העגל אשר פרתו לשנים ועברו בין בתריו:

רש"י הביא הסבר **לעברך בבקריה** מנביא, ולא מברית בין הבתרים בבראשית. ובברית בין הבתרים (בר' לך טו, י) כתב ודרך כורת

ברית לחלק בהמה ולעבר בין בתריה, כמו שנאמר להלן: **העברים בין בתרי העגל (ירמיה לד,יט)**. וכן לא לומדים מ-(בראשית וישלח

לד, יא - יב): ההתחייבות השניה של שכס וחומר הופכת את ההתחייבות הראשונה לשבועה או נדר על דעת רבים. וכן לשבועה שהיא

אלה אפשר היה להביא מהשבועת אברהם לעבדו בשליחות קידוש אשה ליצחק (בר' חיי שרה, כד, ג, מא) אבל (בבלי נדרים סה, א) למד

שבבועה היא אלה מהנביא (יחזקאל יז) ו-(דברי הימים ב' לו, יג) על צדקיהו ונבוכדנצר. והרש"ש תירץ שכיון שספר בראשית הוא

קודם למתן תורה, לכן הנאמר בו הוא אסמכתא ולא המקור שיש ללמוד ממנו.

לעברך - רביע, עם ישראל עברו ארבע בריתות עם הקב"ה, (א) במתן תורה, (ב) בערבות מואב (ג) בהר גריזים והר עיבל תיכף

לכניסתם לארץ-כנען (ד) ברית בשנה השביעית למלך צדקיהו. ותיכף עברו עליה.

בכתוב **(דב' וא' ויג, א) (דב' עקב יג, ל) - את-ה' אלהיך תירא** מלת "את" נדרשת לרבות תלמידי חכמים, כגון ב- **בבלי פסחים כבב,**

כדתניא: שמעון העמסוני, ואמרי לה נחמיה העמסוני, היה דורש כל אתים שבתורה. כיון שהגיע (דב' וא' ויג, א) (דב' עקב יג, ל) - את-ה'

אלהיך תירא - פירש. אמרו לו תלמידיו: רבי, כל אתים שדרשת מה תהא עליהן? - אמר להם: כשם שקבלתי שכר על הדרישה, כך

אני מקבל שכר על הפרישה. עד שבא רבי עקיבא ודרש: את-ה' אלהיך תירא - לרבות תלמידי חכמים.

על בסיס מאמר זה, נקח את הכתוב **ה' אלהיך** כבסיס ללמד שהמלים המצטרפות נותנות משמעות נוספת לכתוב.

בקרא **(דב' נצ' כטיא) בבקריה ה' אלהיך** מלת ברית נותנת משמעות של קיום מצוות התורה מסיני שנתנה ע"י ה' א-לקיך.

לכן אפשר כי תבנית הטעמים מרמות למצוות דרבנן.

אפשר כי הכתוב **בבקריה ה' אלהיך** בא ללמד על ברית קיום תרי"ג מצוות התורה שבכתב, ואפשר כי תבנית הטעמים של הכתוב

בבקריה ה' אלהיך - תביר מרכא טפקא, מלמדת כי ה' אלהיך - מרכא טפקא בתפקיד יתור לרבות הלכות מדרבנן, כדאיתא בבלי

פסחים כבב, (ועוד גמרות) על הקרא (דב' וא' ויג, א) את-ה' אלהיך תירא והלכות שהם חידשו בנוסף להלכות שנתן הקב"ה בסיני, וקיום

הברית מתייחס גם להלכות שחידשו רבנן כפי' תורה תמימה (דב' נצ' כטיא) הבקריה הזאת - אין לי אלא מצות שקבלו עליהם מהר סיני,

מצות העתידות להתחדש כגון מקרא מגילה מניין, ת"ל (אסתר ט') קימו וקבלו, קיימו מה שקבלו כבר" (בבלי שבועות לט, א):

ה' אלהיך - מרכא טפקא בתפקיד יתור לרבות הלכות מדרבנן על מצוות מדאורייתא וטעם תביר במלת בבקריה יוסבר ע"פ מסקנה

מהנאמר ב-ספר המצוות לרמב"ם שורש א ונספח ל-ספר החנוך. טעם תביר במלת בבקריה ממעט, ללמד שעל הרבה מצוות בין

מדאורייתא בין מדרבנן אין ברכת המצווה, כגון בדאורייתא מצוות כיבוד אב ואם, וברבנן מצוות שעיקר עשייתן מספק כגון מעשר דמאי

אין מברכין עליהן.

בין המצוות עם ברכות נמצאות שבע מצוות דרבנן הלל, מקרא מגילה, נר חנוכה, נר שבת, נטילת ידיים, לברך על כל הנאה (ובזה יום

טוב שני של גלויות שלא יזולו בו אף שבא על הספק, ומאה ברכות בכל יום), עירובין למיניהם.

ועוד רבוי ומיעוט **ה' אלהיך - מרכא טפקא בתפקיד יתור לרבות עונשים מדרבנן לפי הוראת שעה שאמנם עשו חכמים חיזוק לדבריהם**

יותר מדברי תורה, אין עונשי תורה על מצוות דרבנן אבל יש לבית דין כח לענוש כהוראת שעה, בנידוי, קנסות, עונשי גוף (מלקות, מומים

ואף מיתה) תשובות הרא"ש כלל י"ח, סי יג, כלל יז, סי יח, רבי חיים פאלאגי: שו"ת חיים ביד סימן צג, שו"ת ציצ"א אליעזר חלק יט סימן

נא בשו"ת ריב"ש (סי רנא) שדעתו ג"כ שיש כח אף בזה"ו לדון דין מיתה לצורך שעה, אנציקלופדיה תלמודית כרך ח, [הוראת שעה] טור

תקכג ויש חולקים וסוברים שאף בחוץ לארץ שאין סמוכים, ואינם דנים דיני נפשות ודיני מכות וקנסות, מכל מקום כשראו שהעם פרוץ

דנים דיני נפשות לצורך השעה¹⁴⁸, אנציקלופדיה תלמודית הערות כרך ח, [הוראת שעה] טור תקכג הערה 148: מאירי סנהדרין נב ב

ו- תביר במלת בבקריה למעט למצוות דרבנן עונשים רק להוראת שעה ולא עונשי דאורייתא.

במקור הבא נמנות שלוש בריתות במדבר ולא מונה בריתות בנביא. הוא מובא בשביל לדון במשמעות **אשר ה' אלהיך** בחלק הבא

בפסוק. **פתרון תורה פרשת נצבים עמוד 287 לעברך בבקריה ה' אלהיך ובאלתו וג', שלוש בריתות כרת להם אחת כשיצאו**

ממצרים. ואחת כשעמדו לפני הר סיני ואחת כרת עמהן כן בארץ מואב. ולמה כרת עמהן כן אילא מפני שקבלו עליהן בחורב וחזרו

בהן ואמרו אלה אלהיך ישר'. לפיכך חזר וכתר עמהן כן לקבע עליו קללה למי שיחזור בדבריו. ואין לשון לעברך אילא כאדם שהוא

אומ' לחברו יעבר כך קללה אם חוזר אתה בדבר הזה, וכן אתה מוצא כשהכעיסו מה נא' על ידי דניאל שני' וכל ישר' עברו את תורתם

/תורתך/ וסורו לבלי ש' בקולך וג'. ואין אלה אילא קללה, שני הויתא האשה לאלה וג', ללמדך שכשם שמשביעין את השוטה כך

השביע הקדוש ברוך הוא את ישר' ושמה תאמר כל הטרח הזה למה מפני שאיני צריך לכן אילא מה אעשה כבר נשבעתי לאבותיכם

שלא אשנה בכם ובניכם לעולם, לכך נא' אשר ה' אלהיך פכת עמך היום וג' למען הקים אותך היום לו לעם וה' יהיה לך לאל' וג'.

ואומ' מלך אסור ברהטים, ואין אסור אלא שבועה שני' ואסרה אסר. לפיכך איני יכול לעבור על השבועה.

אשר ה' אלהיך - פשטא מונח זקף-קטן, כטעמי (שמ' יתרו כב) אנכי ה' אלהיך בטעם עליון, הברית כאן, הבריתות לאבות, הבריתות

בעבר עם כל אחד בעם ישראל, הבריתות בעתיד עם כל אחד מעם ישראל, כולם עם ה' יחיד ומיוחד.

ב"ה טוב טעם דעת למדני (טטור'ל) כי במצואת האמנתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג: תמצית ההשקפה: **אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל: מונח – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא = מאריך**, רבוי; **דרגא** – מוציא; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא = טרףא** – שני משמעות, רבוי ממשעות; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגזור, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – בדי' בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק ו** – סודר שנתחלק, השלם והחלק נדרשים; **ורקא סגול'** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביעי** – 4; **מונח רביעי** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף השלישי; **קדמא** – סדר קדימות; **אולא = גרש = גרשי'ם** – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטיי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** – תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; **תלישא-גדולה = תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

אַשְׁרֵי הוּא אֱלֹהֵינוּ – פשטא מונח זקף-קטן, בתפקיד שתיים: שבועה לאבות (שלוש פעמים וביחד כקבוצה אחת), שבועה לבנים שלוש פעמים וביחד כקבוצה אחת)

פְּרַת עֲמֶה הַיּוֹם חֲזֻקוּנִי (יא) לעברך כאיש אחד. כרת עמך היום כולכם מוכנים עכשיו לעבור ואין איש יכול לומר לא הייתי שם ולא קבלתי הברית עלי, אבל לאחר שתעברו את הירדן ותתפזרו איש איש לירושתו ויהיו בכם יולדת חולה או זקן אין יכולת בכם לאסוף כולכם בבת אחת כמו עתה להעבירם בברית הקדוש ברוך הוא ובאלתו.

לְעֵבְרָךְ ... פְּרַת עֲמֶה – בלשון יחיד חיוב ליחיד, ותבנית הטעמים מרכא טפחא, יתור לרבות ברית לכל אחד לעצמו ולדורותיו.
הַיּוֹם – סלוק, מגביל, היום כולכם מוכנים אבל לעתיד לבוא יהיו אנשים שלא יוכלו להגיע מסיבות שונות ולכן היום הברית בשביל כל העתיד.

אַשְׁרֵי הוּא אֱלֹהֵינוּ ס"ת ר-ה-כ רמז הכ"ר ישראל מי עובר עמך בברית, מי כורת עמך ברית, הבורא עצמותו ומהותו בחר בעם ישראל. ומחויבותו להגנתם מרומז ב-ה' **אַלְהֵינוּ פְּרַת** ס"ת הכ"ת (=תכ"ה סדר אותיות שם שבו משה הכה המצרי) ובספר עבודת ישראל כתב הסדר כה"ת ס"ת ול"ן נא"ה להודות (עבודת ישראל) שם שמירה.

[יב] לְמַעַן הַקִּים אֶתְּךָ הַיּוֹם וְלֹא לְעַם וְהוּא יְהוָה-לְךָ לְאֱלֹהִים כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר-לְךָ וְכַאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאֲבֹתֶיךָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב:

תורה תמימה (יא) **וּבְאֲלֵתוֹ** - אין אלה אלא שבועה, כמו שנאמר **(במ' נשא ה, כא) והשביע הכהן את האשה בשבועת האלה**, ומכאן הדעונה **אמן** אחר שבועה כשבועה דמי' **(ירושלמי סוטה פ"ב ה"ה)**:

תורה תמימה הערה ט ר"ל דהא לא מצינו מפורש שנשבעו ישראל בעצמן, ואעפ"י כן אומר **(דב' נצ' ט, יא) לְעֵבְרָךְ בְּבְרִית הוּא אֱלֹהֵינוּ וּבְאֲלֵתוֹ** דמשמע שאמנם נשבעו, ע"כ צ"ל דבהא שענו **אמן** אחר השבועה שבהר גריזים ובהר עיבל כמש"כ **(דב' תבוא כו, 11 פסוקי ארור)** **ואמר כל העם אמן** זה חשוב כשבועה עצמה. וע"ל ב- **(במ' נשא ה, כב) וְאֶמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן** | באה עוד דרשה בענין זה:

תורה תמימה (יא) **וּבְאֲלֵתוֹ** - אין אלה אלא שבועה, ... – טעם אתנה בתפקיד הגבלה ללמד שאם משמיעים שבועה לאדם, מספיק רק עניית **אמן** שלו לחייבו להקמת תנאי ולשבועה ולא צריך לאמר השבועה בעצמו.

עיון בפ' **קרבן העדה ירושלמי סוטה פ"ב ה"ה גמ' ה"ג** (הכי גמרינן) (טט - ג' שימושים למלת **אמן**) (טט-א) **אמן לשבוע'** (טט-ב) **אמן לקבלי'** (טט-ג) **אמן ייאמנו הדברים'**. (טט-א) **אמן לשבועה מסוטה** (טט-ב) **אמן לקבלה** **(דב' נצ' ט, יב) לְמַעַן הַקִּים** וכו'. וכ"כ בבבלי פ' שבועות העדות. וה"פ **אמן** משמש ג' דברים (טט-א) העונה **אמן** אחר שבועה שחבירו משיב עליה שבועה מפיו דמי (טט-ב) והאומר לחבירו הרני עושה לך דבר זה ע"מ שתקיי לי תנאי זה וענה אחריו **אמן** כאלו אמר בפ'י' שמקבל עליו תנאי זה שהתנה חבירו עמו (טט-ג) **והעונה אחר תפילה ותחינת חבירו** הוא כאומר יהי רצון שכן יהא ויתאמת דבריך: **אמן לשבועה מסוטה**. שהרי הכהן היה משיב עליה וסגני באמירת **אמן** שאמרה היא ובדקי לה מיהא:

במדבר נשא ה: [כא] והשביע הכהן את-האשה בשבעת האלה ואמר הפהן לאשה וכן ה' אותך לאלה ולשבעה בתוך עמך ברת ה' את-ירכך נפלת ואת-בטנך צָבָה: [כב] וְכָאֵי הַיּוֹם הַמָּאֲכָרִים הָאֵלֶּה בְּמַעַד לְצַבּוֹת בָּטָן וְלַנְּפֹל יִבְרָךְ וְאֶמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן | **אמן**: בפרשת סוטה הכהן משיב את האשה, והיא רק עונה **אמן**, ונחשב לה כאילו אמרה השבועה בעצמה, לחייבה בין לטוב בין למוטב, ומזה לימוד לשבועת ישראל לשמור התורה במעמד הר גריזים והר עיבל. הלווים השביעו, העם אמר **אמן** בין לטוב בין למוטב. הכתוב כאן הוא אזהרת משה לעם ישראל על חיוב השבועה, ובפועל יבוצע אחרי עברם לא"י.

אמן לקבלה **(דב' נצ' ט, יב) לְמַעַן הַקִּים** וגו'. דכתיב ברישא ארור אשר לא ישמע את דברי הבר' הזאת אשר צויתי את אבותיכם וגו' **למען הקי' את השבועה אשר נשבעתי לאבותיכם כיום הזה ואען ואומר אמן ה' והיינו שקיבל על עצמו הארור:** (קרבן העדה הרכיב כאן פסוקים אחדים, שאחד מהם הוא **(דב' תבוא כו, 11) שמסגנתם שמלת אמן היא אישור קבלת הצויו**)

ויצו בניו בן יהודע ויאמר אמן. כן יאמר ה' אלהי: (דוגמא למשמע שלישי לאמן שייאמנו הדברים)
אין מן הדין אמן שבועה. אם מסוטה את יליף **אמן** לשבועה: **לית ש"מ כלום**. ליכא למשמע מינה דבר די"ל דאמן דסוטה הוא קבלת דברי' על האלה שמקללה הכהן או האמנת דברי': (הגמרא מקשה שאי אפשר ללמוד מסוטה משמעות **אמן** היא שבועה, כי יתכן שזה במשמעות של קבלת הדברים)

וויידא אמרה דא. אלא היכן נאמר דבר זה דאמן הוה שבועה: (היכן המקור למשמעות **אמן** שהיא שבועה)
(דב' נצ' ט, יא) לְעֵבְרָךְ וכו'. כלומר מהכא דכתי' **לְעֵבְרָךְ בְּבְרִית הוּא אֱלֹהֵינוּ וּבְאֲלֵתוֹ** ואין אלה אלא שבועה ולא מצינו שנשבעו הם בעצמן א"ו (אלא ודאי) שהם ענו **אמן** כמו שמצינו בהר גריזי' ובהר עיבל ש"מ דאמן הוה שבועה:

למדנו מ- **(דב' נצ' ט, יא) שמשמעות אמן** הוא הקמה של תנאי, ושבועה.
עיון בפ' **פני משה ירושלמי סוטה פ"ב ה"ה גמ' אמן לקבלה** כו'. כלומר באמן יש ג' דברים הללו קבלת דברים ושבועה והאמנת דבר כדיליף לקמיה: **אמן לקבלה**. ילפינן מסוטה כדתנן במתנ':

לשבועה **(דב' נצ' ט, יב) לְמַעַן הַקִּים** וגו'. ולקמן מקשי עליה: (הגמרא מקשה על לימוד משמע **אמן** לשבועה מהקמה)
ויאמר אמן וגו'. והתם ייאמנו הדברים הוא דכן יאמר ה' כתיב:

אין מן הדין אמן שבועה. אם מהמקרא הזה ילפת **אמן** לשבועה מלמען הקים:
לית ש"מ כלום. דבשבועה לאבות לא מצינו **אמן**: (בכתובים השונים המספרים על שבועת ה' לאבות לא נאמר כי האבות ענו **אמן** להקמה)

ויידא אמרה. ומאיזה מקרא ילפינן:
דא. זה המקרא דכתיב **(דב' נצ' ט, יא) לְעֵבְרָךְ** וגו' **וּבְאֲלֵתוֹ** ואין אלה אלא שבועה כמה דתימר כאן והשביע הכהן וגו' וילפינן אלה אלה מסוטה שיש בו שבועה והדר ילפינן אלה מאלות שבהר עיבל דכתיב בהו וענו כל העם ואמרו **אמן**:

פני משה מפרש כי בערבות מואב משה העביר את ישראל בברית השם ושבועתו והיה בברית הזאת הקמת תנאי ושבועה ע"י **אמן** כמו שבמעמד הר גריזים והר עיבל הלווים אמרו ארור וברוך וישראל ענו **אמן** וכך הקימו על עצמם תנאים והתחייבו בשבועה.
הערה פסוק המקור ל- **בבלי פסחים כב, י** "עד שבא רבי עקיבא ודרש: **את-ה' אֱלֹהֵינוּ תִּירָא** - לרבות תלמידי חכמים." מוחלף בגמרות שונות בין פרשת ואתחנן ובין פרשת עקב, היינו הפסוקים

(א) **(דברים ואתחנן ו, ג) את-ה' אֱלֹהֵינוּ תִּירָא וְאֶתְּךָ תִּעֲבֹד וְבִשְׁמוֹ תִּשְׁבַּע:**

(ב) **(דברים עקב ו, ב) את-ה' אֱלֹהֵינוּ תִּירָא וְאֶתְּךָ תִּעֲבֹד וְכִי תִדְבָּר וּבִשְׁמוֹ תִּשְׁבַּע:**

(דברים עקב י, ב) **את-ה' אֱלֹהֵינוּ תִּירָא** – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא, שכאן הוא יראה, שעל כל אחד חל אותו ענין, היינו יראת ה' ויראת החכמים.

ב"ה טוב טעם דעת למדני (טטור ל) כי במצותי האמנתי – תהלים קי"ט, שפ: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשס"א – התשפ"ג: תמצית ההשערות: אנתג, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל, מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרקה – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפקא – פק' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף-בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביעי – 4; מונח רביעי – לפחות 4 ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף השלישי; קדמא – סדר קדמות; אזלא = גרש – גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכהה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכהה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

1.4 דברים נצבים כט"ט

בראשית וירא כא,א: וְהָיָה פֶקֶד אֶת-שָׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמַר וַיַּעַשׂ ה' לְשָׂרָה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר:
בראשית וירא כא,ב: וַתֵּהָר וַתֵּלֶד שָׂרָה לְאַבְרָהָם בֶּן לִזְקֵנֹו לְמוֹלָד אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֱלֹהִים:

וְהָיָה פֶקֶד אֶת-שָׂרָה – תביר מרכא טפקא, כעין קבוצת פרטים קשורים לנושא שעל חלק מהם לא חלה ההלכה או הענין.
פֶקֶד אֶת-שָׂרָה – מרכא טפקא, יתור לרבות כפ' רש"י (כא,ג), יצחק-לי – ישמח לי – ישמח עלי. ומדרש אגדה (ב"ר נג,ח): **הרבה עקרו** נפקדו עמה; **הרבה חולים** נתרפאו בו כיום; **הרבה תפלות** נענו עמה; **לכך רב שחוק** בעולם.

יצחק-לי – מקף כרב-מצב: (טט - א) ישמח לי – ישמח עלי
(טט - ב) **עץ יוסף**: שכל השומע יצחק וישמח על ידי לא מצד עצמי (יפ"ת)

וְהָיָה – תביר, מיעט, כנדרש ב-**מדרש רבה פר' נגו**, אמר רבי יהודה ברבי סימון אע"ג דאמר רבי הונא מלאך הוא שהוא ממונה על התאווה אבל שרה לא נצרכה לדברים הללו אלא הוא בכבודו.

ויתירה מכך נאמר ב-**בבלי נדה כה,ב**, ... אמר רב יצחק בר אמי: אשה מזרעת תחילה (בהשפעת מלאך התאוה) - יולדת זכר, איש מזרע תחלה - יולדת נקבה, טט – כל הריונות העולם צריכים למלאך תאוה, ובפרט לבן זכר. אבל היות **וְהָיָה פֶקֶד אֶת-שָׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמַר** לאברהם אבינו ב-**(בר' וירא יח,ג)** **וַיֹּאמֶר שׂוֹב אֲשׁוּב אֵלַיךְ כִּפְתַּח סְתֵיךְ וְהַגַּדְתְּ לְשָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ** לכן הריונה של שרה מאברהם היה ע"י כבוד ה', ממועט ממלאך תאוה.

וַיַּעַשׂ ה' לְשָׂרָה – דרגא תביר טפקא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא על כל אחד חל אותו ענין או מצטרפים ביחד כדי ששרה וכולל

להרות וללדת ולא יפקדו בכך, כנאמר ב-**מדרש רבה פר' נגה**, רבי יהודה אמר (טט - א) **כַּאֲשֶׁר אָמַר** ליתן לה בן, (טט - ב) **כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר**, לברכה בחלב (שחוכל להניקו), א"ל רבי נחמיה (הלא) [וכי עץ יוסף] כבר נתבשרה בחלב? אלא מלמד שהחזירה הקב"ה לימי נעוריה (טט – כדי שתוכל ללדת, ממילא תתברך בחלב), (טט - ג) רבי אבהו אמר נותן אני יראתה על כל אומות העולם דלא יהון מונין לה וצווחין לה עקרתא (טט – שיפקדו שהיא ילדה, ופ' רש"י על **(בר' וירא כא,ג)** **הַיְנִיקָה בְנֵי שָׂרָה**) **(ב"ר נג,ט)** ומהו בנים לשון רבים? כיום המשתה הביאו השורות את בניהם עמהם, שהיו אומרות: לא ילדה שרה, אלא אסופי הביאה מן השוק! [והיניקה אותם] (ראה ב"מ פז,א), (טט - ד) ר' יהודה בשם ריש לקיש עיקר מטרין (רחם) לא היה לה, וגלף לה הקדוש ברוך הוא עיקר מטרין (רחם),

המשך מדרש רבה זה מקשר את פקידת שרה לענין של בית דין.

אמר רבי אדא בעל פקדונות אני, עמלק הפקיד אצלי חבילות של קוצים והחזיר לו הקדוש ברוך הוא חבילות של קוצים שנאמר **(שמואל א טו)** פקדתי את אשר עשה עמלק לישראל, שרה הפקידה אצלי מצות ומעשים טובים, החזיר לה הקדוש ברוך הוא מצות ומעשים טובים **וְהָיָה פֶקֶד אֶת-שָׂרָה** (טט – שמלידת יצחק כל עם ישראל יעשה מצוות ומעשים טובים).

טט – הקשר לר"ה (א) לבוא לבית דין עם מצוות ומעשים טובים, ובית הדין מרומז במלה **וְהָיָה** ע"פ **שמות רבה (שנאן) פרשת וארא פרשה**

לב,ד **וְהָיָה נְתַקְלַת וְכָרְדָּה (שמ' וארא ט,ג)**. כל מקום שהוא אומר וה' – הוא ובית דינו שלמעלה. **וְהָיָה פֶקֶד אֶת-שָׂרָה (בר' וירא כא,א)** – הוא וסנקליטין שלו. **וְהָיָה הַמָּטִיר עַל-עֲדָם (בר' וירא יט,בד)** – הוא וסנקליטין שלו. **וְהָיָה נְתַקְלַת וְכָרְדָּה (שמ' וארא ט,ג)** – הוא וסנקליטין שלו.

הקשר לר"ה (ב) לבוא לבית דין דווקא ביום הדין שהוא ראש השנה מפורש ע"י **רמב"ן (א) וְהָיָה פֶקֶד אֶת-שָׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמַר** – הריון;

כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר – בלידה; לשון רבנו שלמה. ואין **פקידה** אלא לשון **זכירה** והשגחה על הנפקד, כגון **פֶקֶד וַיִּקְדֵּ אֱלֹהִים (בר' ויחי נכה)**;

פֶקֶד פֶקְדָתִי אֲתֶכֶם (שמ' נט,ג) **וַיִּפְקֵד שְׁמֵשׁוֹן אֶת-אֲשֶׁתוֹ בְּגֵי עֵינָי (שפטים טו,א)**, אף כאן; **הָיָה זָכַר אֶת-שָׂרָה** ועשה לה **כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר**. וכן

הלשון בכל העקרונות היולדות: ברחל - **וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת-רַחֵל (בר' וישלח כז,ב)**, ובחנה - **וַיִּזְכֹּר ה' (שמואל א,א,ט)**; וכך אמרו **(בבלי ר"ה**

לב,ב): **פקדונות הרי הן כזכרונות**. טט – בצורת לימוד לאחור ממלת זכרונות למלת פקדונות ולראש השנה. מלת זכרונות מקשרת (א)

לברכת זכרונות שהיא אחת משלוש הברכות המיוחדות בתפילת מוסף של ראש השנה (מלכויות זכרונות שופרות) (ב) רמז לקריאת

התורה בפרשת **וְהָיָה פֶקֶד אֶת-שָׂרָה** בראש השנה ולקריאת ההפטרס בזכרון חנה בספר שמואל א פ"א.

הקשר לר"ה (ג) חישוב ממועד לידת יצחק למתי היתה פקידת שרה לפני ה'

מחזור מפורש ע' קסו: מחלוקת האם בשורת הלידה (תחילת פר' וירא) היתה בפסח (ב"ר מח,יב) או בתשרי (בבלי ר"ה יא,א) ומיד חזרה שרה לנעוריה. ומזה הסקה מתי נפקדה שרה, ולכמה חדשי הריון נולד יצחק.

דבר בראשית רבה (וילנא) פרשת וירא פרשה נגו, **וְהָיָה פֶקֶד אֶת-שָׂרָה** אמר רבי יצחק כתיב **(במ' נשא ה,כח)** **וְאֵם-לֹא נִטְמָאָה הָאִשָּׁה**

וַיִּשְׁתַּחֲוֶה הוּא וְנִקְמָה וְנִבְרָעָה זְרַעוֹ, זו שנכנסה לביתו של פרעה ולביתו של אבימלך ויצאת טהורה אינו דין שתפקד (כביכול תחשד לסוטה

תשתה מי המרים ותמצא זכאית), אמר רבי יהודה ברבי סימון אף על גב דאמר רבי הונא מלאך הוא שהוא ממונה על התאוה אבל שרה לא

נצרכה לדברים הללו אלא הוא בכבודו **(בר' וירא כא,א)** **וְהָיָה פֶקֶד אֶת-שָׂרָה**, **(בר' וירא כא,ב)** **וַתֵּהָר וַתֵּלֶד שָׂרָה לְאַבְרָהָם בֶּן לִזְקֵנֹו**

מלמד שלא גנבה זרע ממקום אחר, **בֶּן לִזְקֵנֹו**, מלמד שהיה זיו איקונין שלו דומה לו, **(בר' וירא כא,ב)** **לְמוֹלָד אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֱלֹהִים**;

רבי יודן ור' חמא, רבי יודן אמר לט' חדשים נולד שלא יהיו אומרין גרוף מביתו של אבימלך, רבי חמא אמר לשבעה שהם

תשעה מקוטעים, רבי הונא בשם רבי חזקיה בחצות היום נולד נאמר כאן **מוֹלָד** ונאמר להלן **(דב' ראה טז,ג)** **כָּבֹוא הַשֶּׁמֶשׁ מוֹעֵד צֵאתְךָ**

מִצְרָיִם:

עץ יוסף שבעה שהם תשעה מקוטעים כדפרש"י והאב"א לקיים גירסתנו והכי פירושו לשבעה שלמים שהם תשעה מקוטעין שאוחזים יום אחד מחדש שלפניהם ויום אחד מחדש שלאחריהם, והשני ימים חשובים כשני חדשים מקוטעים.

ענף יוסף לשבעה שהם תשעה מקטעים. היפ"ת מחק גירסא זו. וכתב דגרסי לשבעה שהם מקוטעים. דס"ל כדאמרינן בפ"ק דר"ה

דנזכרה שרה בר"ה וילדה בפסח **וְאוֹתָהּ שָׁנָה מְעוֹבֶרֶת הִיָּתָה**. ומשום דאפ"ה ליכא ז' שלמים הוצרך לומר דילדה למקוטעים (ועיין **ענף**)

פ' **ענף יוסף** מתאים למהלך **בבלי ר"ה יא,א** שזכרון שרה עלה בראש השנה, ראה סיכום השוואה בין שתי הדעות.

דבר בבלי ראש השנה יא,א ... בפסח נולד יצחק מנול? כדכתיב **(בר' וירא יח,ג)** **לְמוֹלָד אֲשׁוּב אֵלַיךְ**. אימת קאי (מתי הוא עומד באיזה זמן

בשנה נאמרה בשורה זאת)? אילימא בפסח וקאמר ליה בעצרת (האם מבשר בפסח שישבו בשבועות) - בחמשין יומין מי קאי ילדה (התתכן

לידה ל-50 יום)? אלא דקאי בעצרת וקאמר ליה בתשרי (האם מבשר בשבועות שישבו בסוכות) – אכתי (עדיין), בחמשה ירחי (בין סיון לתשרי)

מי קאי ילדה (התתכן לידה ל-5 חדשים, למעשה 4.25 חדשים)? אלא דקאי בחג (הבשורה בסוכות), וקאמר לה בניסן (שהלידה בפסח), אכתי

י"ח-אלול-התשפ"ג 4-Sep-23 8/28 docZZFisher/טטורל-51-דברים-נצבים.doc

לעלוי כל נשמות ישראל, לעלוי נשמות הורי והורי רעיתי
לעלוי נשמות חזקיהו אלכסנדר סנדר יצחק בן חיים אריה ויהודית

zzzf@bezeqint.net 972-3-6486221 http://www.Taamei-Hamikra.co.il

ב"ה טוב טעם דעת למדני (טטור ל) כי במצוות האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג: מצצת ההשערו: אתנת, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מהקד פשטא – מוציא מפשט; מרשא = מאריך; רבוי: דרשא – מצרף: תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרשא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרשא טפקא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרשא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרשא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרשא טפקא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף-בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף השלישי: (קדמא – סדר קדימות; אזלא = גרש – גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרשא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושא/אחרים בתושבע"פ.

בשיתא ירחי מי קא ילדה (התתכן לידה ל-6 חדשים)? תנא: אותה שנה מעוברת היתה (שמוסיף חדש אדר ב). – סוף סוף, כי מדלי מר יומי טומאה – בצרי להו (תחילה היו 7 ימי טומאה וזה מקצר את השבעה חדשים)! – אמר מר זוטרא: אפילו למאן דאמר יולדת לתשעה אינה יולדת למקוטעין, יולדת לשבעה – יולדת למקוטעין, שנאמר (שמואל א א, כ), ויהי לתקופת הימים, מיעוט תקופות – שתיים, ומיעוט ימים – שנים (אורך תקופת שמואל 91 יום ו-7.5 שעות, שתי תקופות כ-182.5 יום, שהם ששה חדשים ירחיים ו-5.5 ימים, אבל פ"רש"י ורד"ק לתקופת הימים – מיעוט תקופות – שתיים, מיעוט ימים – שנים: לששה חדשים ושני ימים (כל חדש הריון נחשב 30 יום, לכן 6 חדשים הם 180 יום ועוד 2 ימים). מכאן יולדת לשבעה שילדת למקוטעין (כמו חנה א שמואל 6 חדשים ו-2 ימים בחדש השביעי)). בראש השנה נפקדה שרה וחנה, מנלן? אמר רבי אלעזר: אתיא פקידה פקידה, אתיא זכירה זכירה כתיב ברחל (בר' ויצא לרב), ויקבר אלהים את-רחל, וכתיב ברה חנה (שמואל א א, ט), ואתיא זכירה זכירה מראש השנה, דכתיב (וי' אמר נבד), (טט על ראש השנה בחדש השביעי פאנתו לחודש יקנה לך) שבתון זכרון תרועה. פקידה פקידה – כתיב בחנה (שמואל א ב) כי פקד ה' את חנה (ולפניו כן נאמר – ויזכרה ה' (שמואל א א, ט)), וכתיב בשרה (בראשית כא) וה' פקד את שרה.

מצייאת זמן פקידת שרה בראש השנה ע"י דרשת שרשרת של מלים במשמעות דומה (כדוגמת גזרה שוה). נאמר על ר"ה (וי' אמר נבד), שבתון זכרון. מלת זכרון מעבירה לחנה שבה נאמר ויזכרה ה', ועוד נאמר בה כי פקד ה' את חנה, מלות פקד ה' מעבירות אל (בר' ויצא כא, א) ויהי פקד את-שרה. תוצאת דרשת השרשרת כי (בר' ויצא כא, א) ויהי פקד את-שרה היה בראש השנה עליו נאמר בפר' אמר שבתון זכרון תרועה.

הערות בדרשת בבלי ראש השנה יא,א הגמרא מלמדת על משכי הריון בדרך כלל. כי לא הקשתה מחוה שילדה לשעה קלה, ולא מהכתוב (שמואל ב יא, א) וישב ארון ה' בית עבד אצד הגוי שלשה חודשים ויגבר ה' את עבד אצד ואת כל ביתו: שאשתו וכלותיו ילדו באופן אחד זכר כל שבועיים, ובאופן אחר לשלושה חדשים. וגם לא הקשתה מבני יעקב שנולדו לששה חדשים ועל כך מבוסס הפירוש שגם לוי היה איש (בן שלש עשרה שנה ויום אחד) ככתוב (בר' וישלח לד, כה), ויהי ביום השלישי בהיותם פאבים ויקחו שני-בני-יעקב שמעון ולוי אחי דינה איש חרפו וקבאו על-העיר גטת וניהרגו כל-זכר: אבל הביאה הוכחה כי שמואל נולד אחרי ששה חדשים ושני ימים, ור' יוסף קרא מפרש "לעת חיה או לתשע חדשים או למקוטעין".

סיכום השוואתי בין שתי השיטות: (א) בראשית רבה (וילנא) פרשת וירא פרשה נגו, (ב) בבלי ראש השנה יא,א (א) הבשורה הייתה בפסח, "כעת חיה" שאמר המלאך היה לפסח הבא. שרה אמנו חזרה לנעוריה מיד, בחדשים שאחרי כן קבעה קביעות, בראש השנה (א' תשרי) נפקדה – עלה זכרונה לפני ה' ובית דינו וזכתה בזכות מצוותיה ומעשיה הטובים להוושע בהריון. אותה שנה מעוברת הייתה, אזי ניסן הוא חדש שמיני מראש השנה. אם ההריון היה בראש השנה היה יצחק נולד לכשבעה וחצי חדשים (היינו חדש שמיני וזה מסוכן שלא יתקיים). אבל אם נאמר שהפקידה, היינו הזכרון היה בראש השנה, ההריון היה בערך י"ג תשרי, והלידה הייתה בט"ו ניסן, והייתה שנה מעוברת, אז יהיה יום אחד לפני שבעה חדשים שלמים ויום אחד אחרי שבעה חדשים שלמים, וזה יהיה שבעה שהם תשעה למקוטעין. (ב) הפקידה הייתה בראש השנה לפני הבשורה שהייתה בט"ו תשרי – חג סוכות, שרה נטמאה ואחרי שבעה ימים נטהרה והרתה בסמוך לכך היינו בערך כ"ב תשרי. בזמן הריונה היה חודש עיבור, לכן הריונה נמשך בין בערך כ"ב תשרי ובין ט"ו ניסן עת נולד יצחק בשעה ו' ביום, וארך ששה חדשים וכשלושה שבועות. זה נקרא שבעה שהם מקוטעים.

הסבר ע"פ תבניות הטעמים של בראשית וירא כא,ב: ותהר ותלד שרה לאברהם בן זקניו למועד אשר-דבר אתו אלהים: ותהר – תרשא, בתפקיד שיעורי זמן הריון בדרך כלל, ושהנולד בר קיימא, ברית מילתו ביום שמיני, והבכור פדינו לשלושים יום. ותלד – קדמא, מלידת יצחק נלמד שאפשר שהלידה תקדים בכחשדיים ע"פ (א) בראשית רבה (וילנא) פרשת וירא פרשה נגו, או שתקדים בשלושה חדשים ע"פ (ב) בבלי ראש השנה יא,א והנולד יהיה בר קיימא. למועד – זקף-גדול, בתפקיד שלוש. ע"פ בבלי ראש השנה יא,א ... בפסח נולד יצחק מנלן? כדכתיב (בר' וירא יח, ד) למועד אשר-דבר אתו אלהים. מלת למועד בכתוב זה משמעה אחד משלושה רגלים. הגמרא נשאת בכך שהבשורה לשרה הייתה במועד – חג הסוכות והלידה בט"ו פסח. רגל אחד בלבד אחרי הבשורה. אבל ע"פ בראשית רבה (וילנא) פרשה נגו, (בר' וירא כא, ב) למועד – זקף-גדול, בתפקיד שלושה רגלים. הבשורה הייתה בט"ו ניסן – חג – רגל פסח. הזכירה הייתה בראש השנה, ההריון היה בערך י"ג תשרי והלידה בט"ו ניסן – חג – רגל פסח. בין הבשורה והלידה עברו כל הפסח של הבשורה, שבועות, סוכות – שלושה רגלים, או שבועות, סוכות, וברגל השלישי נולד יצחק. וזה שבעה חדשים שהם תשעה מקוטעים. אפשר שיש לכך השלכה הלכתית לענין בל תאחר כגון בהבאת נדרים ונדבות עד שלושה רגלים. הסבר אחר למלת למועד וטעם זקף-גדול. למועד – המלה מדברת על מועד הבשורה.

למועד – עץ יוסף המכוון ליציאת מצרים, שעמד זכותו (של יצחק) לבניו להצמיח זמן גאולה בשעה וזמן לידתו (נוה"ק), וכן מהרז"ו וכמ"כ במכילתא בעצם היום הזה יצאו וגו' מו' שעות ולמעלה וכמ"ש פ"א פכ"ט ע"פ "בעצם היום הזה נמול אברהם" בגבורת השמש בחצי היום. אם יצחק נולד בט"ו ביום אז הבשורה שהיתה בשלישי למילה, היתה ב-ט"ו ניסן (ולא כסוכרים שבי"ד ניסן). לכן מלת "מועד" אינה מכוונת לברית המילה של אברהם. אלא עשויה להיות מכוונת למועד – המכוון לברית בין הבתרים,

למועד – הגאולה העתידה, עתידים להגאל ב-ט"ו ניסן כנאמר (מיכה ז, טו), כימי צאתה מארץ מצרים ארצנו נפלאות:

ע"פ אור החיים לזקניו. ... כי חסר בעת הלידה נפש מעולם העליון להוליד ולא היתה לו אלא מעלמא דנוקבא, יכוין הכתוב כי ילדה אז, וגם ילדה בו הכנת לידה אחרת לזקנה שנית של אברהם וגו' ותלד וגו' הודיע שילדה לשני זמני זקנתו האחד הוא עת לידתו, והשניה היא ההכנה לעת זקנה אחרת של אברהם שהוא זמן העקידה. ע"פ אור החיים לזקניו – אתנח, מגביל ללמד שבלידה זאת של יצחק הוא היה עם נפש מעלמא דנוקבא, המוגבלת לעומת נפש מעלמא דדוכרא. אבל ותלד – קדמא, מלמד שבלידה זאת הקדימה הכנה ללידה אחרת שתרחש בעת העקידה של יצחק. לפיכך ותהר – תרשא, יהיה בתפקיד בעל בחינה נעלה, כעין מחיצות של עולמות רוחניים עלמא דנוקבא, מעלמא דדוכרא. בעת עקידת יצחק תצא ממנו נפש מעלמא דנוקבא ותהיה בו לידה שניה שבה תיכנס בו נפש מעלמא דדוכרא. ע"כ ע"פ אור החיים. בן – טפחה בתפקיד פותח טפח להתאפיין מהכתוב אחרי.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג: תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפקא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף-בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I: זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4 ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

שְׁרָה לְאַבְרָהָם בֵּן - דרגא תביר טפקא - קבוצת פרטים מצטרפים לענין המאופיין ע"י **לְזַקְנֵינוּ** – אתנה, בתפקיד הגבלות המאפיינות את הכתוב לפניו **בראשית רבה (וילנא) פרשת וירא פרשה נגו, ... (בר' וירא כא,ב) שְׁרָה לְאַבְרָהָם בֵּן לְזַקְנֵינוּ** (טט – אפיון מגביל א) מלמד שלא גנבה זרע ממקום אחר, (טט – אפיון מגביל ב) **בֵּן לְזַקְנֵינוּ**, מלמד שהיה זיו איקונין שלו דומה לו, ע"פ **פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) בראשית וירא פכ"א בֵּן לְזַקְנֵינוּ** - שתי מלות הן זיו איקונין, מלמד שהיה זיו איקונין שלו דומה לאביו, (טט – אפיון מגביל ג) **מדרש תנחומא (בובר) פרשת וירא סימן לז (בר' וירא כא,ב) וַתֵּהָרַת וַתֵּלֶד שְׁרָה לְאַבְרָהָם בֵּן לְזַקְנֵינוּ**. הקיש עיבורה ללידתה, מה עיבורה שלא בצער, אף לידתה שלא בצער, (טט – אפיון מגביל ד) חזקיה בר חייא אמר מהו **לְזַקְנֵינוּ**, טוחן ולא פולט, (טט – אפיון מגביל ה) **לְזַקְנֵינוּ** שהיה זקן הרבה.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור ל) כי במצואתו האמנתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג: תמצית ההשערה: אנתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרקה – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפקא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף-ב' כ' בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1: זקף-קטן – 2: זקף-גדול – 3: רביע – 4: מונח רביעי – לפחות 4 ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף השלישיה; קדמא – סדר קדימות; אזלא = גרש – גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושא/ים אחר/ים בתושבע"פ.

1.5 דברים נצבים כט,ט (התשע"ה)

דברים נצבים כט,ט: כ – יז] פן-יש בכם איש או-אשה או משפחה או-שבט אשר לבבו פנה היום מעם ה' אלהינו ללכת לעבד את-אלהי הנגזרים ההם פן-יש בכם שרש פרה ראש ולענה: [יח] והיה בשמעו את-דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה-לי כי בשררות לבי אלך למען ספות הרנה את-הצמאה: [יט] לא-יאבה ה' סלת ל' כי אז יעשן אפי ה' וקנאתו באיש ההוא ורבעה בו כל האלה הכתובה בספר הזה ומחה ה' את-שמו מתחת השמים: [כ] והבדילו ה' לרעה מכל שבטי ישראל בכל אלות הבריות הכתובה בספר התורה הזה:

(כט,יז) **פן-יש בכם** – מונח תלישא-גדולה **איש או-אשה** – מונח גרשיים **או משפחה או-שבט** – דרגא מונח רביעי תבנית הטעמים הנ"ל היא כעין הרכבה של שתי תבניות: (א) **איש או-אשה ... משפחה או-שבט** – מונח גרשיים ... [מונח] רביעי (ב) **או משפחה או-שבט** – דרגא מונח רביעי נפרט: (א) **איש או-אשה ... משפחה או-שבט** – מונח גרשיים ... [מונח] רביעי, כעין יצא מן הכלל ונראה מההסבר להלן שיצא ללמד על עצמו. פי' [אשל אברהם] על [רש"י]. **פן-יש בכם** – פ[רש"י] שמא – לפני כן ביאר את הענין, וכעת מבאר את המלה, שאין פירוש **פן** מלשון אזהרה, כבכל מקום, אלא פירושו: "שמא" ישנו דבר זה. (אבל אפשר שזה נלמד מהמקף של **פן-יש** כרב-מצב משמע "פן" (א) בד"כ משמעו אזהרה (ב) באופן יוצא דופן משמעו שמא

או משפחה או-שבט – דרגא מונח רביעי, רמז לאבדן "תמים תהיה עם ה'" שארע לאדם הראשון ונכנס בו התחכמות. מבאר **אור החיים** (דב' נצ' כט,יז) מהות התחכמות המרומזת כאן, לר' עקיבא בשבועה (אלה) צריך שלבו ופיו יהיו שווים. מתחכם הפלוני וסבור לכרות ריבוי העונש לעשותו מועט עליו ועל בניו כמה שמבטל בלבו השבועה ...

אכן כוונת הכתוב הוא לבל יחשוב אדם בדעתו להקל מעליו עול העונש ויסבור בדעתו שאינו עושה עול בזה אלא משתדל בשכלו לבל יתחייב בכל הקלות ולעולם אינו חושב בדעתו לעבור פי ה' גדולה וקטנה, וכנגד זה אמר הכתוב **פן-יש בכם שרש פרה ראש ולענה** פירוש שעתה אינו אלא שורש, ומודיע שממנו יפריה ראש ולענה כאשר אבאר, ופירש הכתוב מה הוא השורש ואמר (דב' נצ' כט,יח) **והיה בשמעו את-דברי האלה**, אמר והיה לשון שמחה כי ישמח בשומעו שהדבר חיובו הוא מצד האלה שזה יגיד שזולת האלה לא יתחייב, (דב' נצ' כט,יח) **והתברך בלבבו** שיבטח שלא תבא עליו הקלה בסיבת לבבו על זה הדרך, (דב' נצ' כט,יח) **לאמר** פירוש יאמר **שלום יהיה-לי כי בשררות לבי** וגו' פירוש הגם שישביעם משה ויענה אמן הוא יבטלנו בלב, והעיקר בשבועה הוא הלב, וכדברי ר' עקיבא שאמר (שבועות כ"ו) **האדם בשבועה שצריך שיהיה לבו ופיו שוים**, וכל שמבטל בלבו הגם שמוציא בשפתיו אין אנו הולכים אלא אחר מחשבת הלב, והוא אומר **כי בשררות לבי אלך** כי העיקר שתלוי בו ענין השבועה הוא הלב ולזה כינה לו השרירה, ובמה שלא יקבל השבועה בלבו לא יתחייב כל העונש האמור בין על עצמו לא יתחייב אלא עונש עבירה אחת כמו שכתבנו, בין הבנים בניו לא יחייבם כח שבועתו, בין בענין הערות על הזולת, והוא אומר **למען ספות הרנה את-הצמאה** פירוש ספות ל' כריתה, ופירוש רוח הוא כינוי לריבוי, וצמאה הוא כינוי למועט, והכוונה שמתחכם לכרות ריבוי העונש לעשותו מועט כמה שמבטל בלבו השבועה:

[דעת זקנים מבעלי התוספות] (כט,יז) **פן-יש בכם**, זאת היא נתינת טעם אחר לקבלת הברית אשר לבבו פנה היום והתהיה מחשבתו לרעה לעזוב את השם לזה יש לחוש, ועוד **פן-יש בכם שרש פרה ראש ולענה** ותפרה ותרבה מחשבה רעה עד שיביאנה למעשה כדמפרש ואזיל והיה בשמעו וגו' כלומר לאחר מכן כשמעו דברי האלה שקבלו ישראל והתברך יחשוב בלבו שלום יהיה לי כלומר מה לי ולצער הזה הרי לא קבלתי האלה (כדעת ר' עקיבא שבלי קבלה שבלב אין תוקף לשבועה) וא"כ (דב' נצ' כט,יח) **בשררות לבי אלך למען ספות הרנה** שהוא רוח ונשבע מהם שאין בהם יצר הרע כגון לבישת כלאים עם הצמאה עם החטאים שהוא תאב וצמא להם כגון גזל ועריות, אבל עכשיו שתבואו כלכם בברית ותקבלו האלות והשבועות תדעו כי העובר על הברית לא יאבה ה' סלוח לו כי אז יעשן אפי ה' וקנאתו שהתניתם לו לעמוד ולא תעמודו ומתוך כך לא תבואו לידי מחשבות רעות הללו ותעמדו בבריתו שאם לא תעמדו בבריתו ורבעה בו כל האלה ומחה ה' את שמו של עובר מתחת השמים לא ינין לו ולא נכד בעמו, והבדילו ה' לרעה הוא חושב להבדל מישראל ללכת בשרירות לבו ויבדל לרע לו:

גם כאן (דב' נצ' כט,יח) **והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה-לי** פלוני מתרחק מיצר הרע לחטאים שהוא תאב וצמא להם כגון גזל ועריות. אבל מוסיף חטאים שאין בהם יצר הרע מהסוג הראשון אלא לדברים אחרים. שבועת משה אינה שבועה פרטית אלא שבועה על דעת הציבור שאינה מתבטלת באי קבלה בלב, ולא מועילה התחכמות. היא כמו צווי מחלט של ה' לאדם הראשון לא לאכול מעץ הדעת, גם לא חצי שיעור.

(כט,יז) **פן-יש בכם** – מונח תלישא-גדולה, בתפקיד מחיצה המונעת עונש מישראל על העבירות הנסותרות והנגלות מהם עד עברם את הירדן, ואח"כ המחיצה נתלת ועליהם האחריות לחקור ולהעניש על העבירות הנגלות ואף הנסותרות, ויש המפרש כי ממאמר משה כאן כי נענשים הרבים על הכל, כפירוש [רבינו בחיי] (דב' נצ' כט,יח) **הנסותרות לה' אלהינו והנגלות לנו ולבנינו**. כתב רש"י ז"ל: נקוד על **לנו ולבנינו** ועל עי"ן ד"עדר", לדרוש שאף על הנגלות לא ענש הרבים עד שעברו את הירדן, משקבלו עליהם את השבועה בהר גרזים ובהר עיבל ונעשו ערבים זה לזה. ומביא [הירושלמי (סוטה ז,ה)] שאמר כן, אמר רבי שמעון בן לקיש בירדן קבלו עליהם הנסותרות, אמר להם יהושע: אם אין אתם מקבלין עליכם הנסותרות באין מים ושוטפין אתכם, אמר רבי שמעון בן זבידא תדע לך שהרי עכן חטא ורובן של סנהדרין נפלו בעי. אמר להם: **בכם** הותרה הרצועה, יצאה בת קול ואמרה: אין לכם עסק בנסותרות. ופירוש " **בכם** הותרה הרצועה" שאתם לוקים עכשיו על הנסותרות. ויש שפירש **בכם** הותרה הרצועה" כשאמר משה **בכם**, כלומר **פן-יש בכם** אז הותרה הרצועה להענש על הנסותרות.

פן-יש בכם – מונח תלישא-גדולה, (א) כעין מחיצה – התחייבות על הנסותרות (כעין מעבר למחיצה) (ב) רמז למספר אותיות מנוקדות כ' [רבינו בחיי] מוסיף הסבר למיקום הנקודות **לנו ולבנינו עדר** ורש"י פירש שם במסכת סנהדרין (מג ב) כי משקבלו עליהם השבועה נתחייבו בנסותרות, והיה ראוי לינקד לה' אלהינו (י"א אותיות) כדי לדרוש שאין הנסותרות לה' לבדו כי גם לנו הם, אבל לפי שאין כבוד

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוות האמנות – תהלים ק"ט, ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – תנצח"ס: סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; **מקרה פשוט** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך; רבוי; **דרגא** – מצרף; **תכיר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפקא** = טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפקא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תכיר טפקא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תכיר טפקא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תכיר מרכא טפקא** – קבוצה שממעיטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקה-בד"כ** בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק ו-סדר** שנהלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, ו-זקף-קטן – 2; **זקף-גול** – 3; **רביעי** – 4; **מונה רביעי** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – יקשה השלישיה; **קדמא** – סדר קדמות; **אולא** = גרש – גרשיים – יוצא מהענין; **קדמא וואלא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; **תלישא-גדולה** = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

השם לינקד ונקד **לָנוּ וְלְבָנֵינוּ** (י' אותיות מנוקדות מלמעלה) במקומו. ועל כן הוצרך לינקד עי"ן (במלת ע"ד) כנגד אותיות "לה' אלהינו" להשלים י"א אותיות.

דברים נצבים כט, כח: הַנְּסִתֶּינָהּ לְה' אֱלֹהֵינוּ וְהַנְּגִלְתָּ לָנוּ וְלְבָנֵינוּ עֲדֵעֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: ס

דברים נצבים ליט: הערתי בכם היום את השמים ואת הארץ

החיים והמוות נתתי לפניך הברכה והקללה ובהחרת בתיים למען תחנה אתה וזרעך:

הערתי בכם היום את השמים ואת הארץ – ר"ת א' ה' ה' המהווים שם אהו"ה, יש המכנים אותו שם בינה, יש המכנים אותו שם הדעת, יש המכנים אותו אור הגנוז, שם המחיה את הבריאה, שם המניע את הבריאה וקביעות תנועותיה, שם המניע כח המצמיח, כח הצומח, שם קפיצת הדרך, בינה, גי' טו"ב, ר"ע אמר לרבי ישמעאל שהעליה לשמים היא ע"י השם הזה או הקרא "אלקי השמים ואלקי הארץ" **"את השמים ואת הארץ"**

רש"י (יט) הערתי בכם היום את השמים ואת הארץ - שהם קיימים לעולם; וכאשר תקרה אתכם הרעה, יהיו עדים שאני התרתי

(ז) בכם בכל זאת (ראה ספ"ד שו). דבר אחר (ח) (שם): **הערתי בכם היום את השמים ואת הארץ וגו'** - אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל: הסתכלו בשמים שבראתי לשמש אתכם: שמה שנו את מדתם? שמה לא עלה גלגל כמה מן המזרח והאיר לכל העולם, כענין שנאמר "זרח השמש ובא השמש" (קה"א, ט) – החיות והתנועה מכה השם אהו"ה המאומז בר"ת)? הסתכלו בארץ שבראתי לשמש אתכם: שמה שנתה מדתה? שמה זרעתם אותה ולא צמחה? או שמה זרעתם חטים והעלתה שעורים (ט) – החיות וכח הצמיחה מכה השם אהו"ה המאומז בר"ת)? ומה אלו שנעשו לא לשכר ולא להפסד: אם זוכיך אין מקבלין שכר, ואם חוטאיך אין מקבלין פורענות - לא שנו את מדתם, אתם, שאם זכיתם תקבלו שכר, ואם חטאתם תקבלו פורענות, על אחת כמה וכמה (ראה ספ"ד שו).

שפת"ח (ז) רצונו בזה (ט) – שיהיו עדי התראה) והרי עדיין לא עשו כלום, לכך פירש וכאשר תקרה וכו' כלומר עדי התראה הם.

(ח) דלטעם הראשון קשה היה לו לומר העידותי בכם בפני השמים והארץ, מפני שהם יהיו עדי התראה, לכן אמר דבר אחר וכו', ולפירוש דבר אחר קשה למה אמר לשון העידותי שהוא לשון עדות או התראה, לכן פירש גם הטעם הראשון.

ע"פ רש"י ושפת"ח **הערתי** – קדמא, הצווי לשמים וארץ להיות עדי התראה קדם לכל עבירה של בני ישראל בא"י שמה יעשו עבירות.

הערתי – קדמא, כבר בבריאה העיד ה' את-השמים ואת-הארץ ש-יהיו עדים שאני (הבורא) התרתי בכם בכל זאת **בכם היום את השמים ואת הארץ** – מונח זרקא מונח סגול, בתפקיד גורע ומוסיף מהענין על הענין, כפ"רש"י ... שאם זכיתם תקבלו שכר (מוסיף) ואם חטאתם תקבלו פורענות (גורע) על אחת כמה וכמה

בכם – מונח, אפשר כעין שתי סדרות של תבנית זרקא סגול **את השמים ואת הארץ** – זרקא מונח סגול, ע"פ רש"י ושפת"ח, א' כעדי התראה מפני עבירות; ב' כעדות של נאמני ביצוע דבר ה'.

הערתי בכם היום את השמים ואת הארץ – ר"ת שם אהו"ה שם הדעת, שם הקישור שם העברת החיות לבריאה, שם המניע את הבריאה וקביעות תנועותיה כפ"רש"י "זרח השמש ובא השמש" (קה"א, ט), שם המניע כח המצמיח, כח הצומח ע"פ רש"י זרעתם הארץ וצמיחה מהמין שזרעתם

הערתי – קדמא, מקדמת דנא, כבר בבריאה העמיד ה' את-השמים ואת-הארץ בשילוב שמו המיוחד אהו"ה, ש-יהיו עדים שאני (הבורא) התרתי בכם בכל זאת

בכם היום את השמים ואת הארץ – מונח זרקא מונח סגול, בתפקיד גורע ומוסיף מהענין על הענין, כפ"רש"י ... שאם זכיתם תקבלו שכר (מוסיף) ואם חטאתם תקבלו פורענות (גורע) על אחת כמה וכמה

רש"י ובהחרת בתיים - אני מורה לכם שתבחרו בחלק החיים, כאדם האומר לחבירו בחר לך חלק יפה בנחלתי ומעמידו על חלק היפה ואומר לו את זה ברור לך, ועל זה נאמר (תהלים טז, ה) ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי, הנחת ידי על גורל הטוב לומר את זה קח לך:

ובהחרת בתיים – פשטא זקף-קטן, כעין שתי דרשות כפשוטו של מקרא. והוא כפירש **תורה תמימה** ללמד לבנו אומנות ואם לא למדו ללמד את עצמו

(יט) **ובהחרת בתיים** - תנא רבי ישמעאל, **ובהחרת בתיים** - זו אומנות, מכאן אמרו חכמים חייב אדם ללמד את בנו אומנות, ואם לא למדו חייב ללמד את עצמו, מאי טעמא, **למען תחנה אתה** כתיב"ל [ירושלמי קדושין פ"א ה"ז]:

למען תחנה – מרכא טפקא, יתור לרבות והוא כפירש **תורה תמימה** ללמד לבנו שחיה ואם לא למדו ללמד את עצמו

למען תחנה אתה - מכאן היה ר' עקיבא אומר, חייב אדם ללמד את בנו לשוט על המים, ואם לא למדו חייב ללמד את עצמו, מאי טעמא **למען תחנה אתה** כתיב"ל [שם שם]:

דברים ואתחנן דכו: העידתי בכם היום את השמים ואת הארץ כתיב"ל **למען תחנה אתה** וכו' עברים **אתה תחנה ואתה תחנה ואתה תחנה** לשמה

בכם היום – קדמא ואזלא רמז לכעין כלל ואחריו **אשר אתם** – קדמא ואזלא רמז לכעין כלל

דברים נצבים ליח: הגדתי לכם היום כי אבד תאבדו לאי-מאריכו ימים עלי-הגדמא אשר אתה עבר את-התנצחן לבוא שמה לרשתה:

דברים נצבים ליט: הערתי בכם היום את השמים ואת הארץ

החיים והמוות נתתי לפניך הברכה והקללה ובהחרת בתיים למען תחנה אתה וזרעך:

מפר' ואתחנן ומפר' נצבים עולה כעין כלל על התרחשויות ותפקיד השמים והארץ בהם:

משעת מעבר הירדן מערבה לארץ היעודה -> חלה עדות התראה לשמור מצוות ה' -> פן יאבדו מארץ-ישראל -> פן ישמדו בכלל

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותי האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג: תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף: תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרנא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפקא – קב' שעשויה לגדול, תור רבות, מכל מקום; דרנא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מניין מסוים; מקף-בד"ב בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדר שחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1: זקף-קטן – 2: זקף-גדול – 3: רביע – 4: מונח רביעי – לפחות 4 ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף השלישי: קדמא – סדר קדמות; אזלא = גרש – גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

1.6 דברים נצבים כט,ט (התשע"ו)

דברים נצבים כט,י: טפכם נשיכם ונרדך אשר בקרב מחטב עציך עד שאב מימיך:

נפתח בהסבר הרבוי הנובע מהקשר התוכני לפסוק הקודם (דב' נצ' ט,ט) **כל איש ישראל: (דב' נצ' ט,ט) טפכם נשיכם**

[רמב"ן] ... והזכיר עוד הטף והנשים והגרים וחוטבי עצים ושואבי מים אשר להם מערב רב. והביא שם הטף, להביאם בברית, כי אפילו עם הדורות העתידיים יכרות ברית, או כדי לזכותם כטעם שאמרו בהקהל (חגיגה ג,א).

(דב' נצ' ט,ט) כל איש ישראל – סלוק מפסוק (כט,ט) **(דב' נצ' ט,ט) טפכם נשיכם** – מונח זקף-קטן והוא תיאור, אם אחריו הייתה

פעולה או מצווה זה היה תבנית של לימוד אלפניו ולאחריו. כאן זה תיאור **(ונרדך אשר בקרב מחטב עציך)**, אפשר שגם זה בתפקיד

לימוד אלפניו, כפי ה-**[רמב"ן]** והביא שם הטף, להביאם בברית, כי אפילו עם הדורות העתידיים יכרות ברית, אלו **(דב' נצ' ט,ט) כל**

איש ישראל: בשעת הקהלתם ע"י משה ולעתיד לבוא, וזה יתאים לטעם טפחא במלת **כל** ללא מרכא לפניו, בתפקיד שני ורבוי, היינו מדור נוכחי לדורות הבאים.

מכאן מתחיל נושא מרכי בפסוק זה והוא מעמד הגרים והגבלת תפקידיהם בימי משה וממנו למד יהושע **[רמב"ן]** ורבותינו אמרו **(יבמות עט,א)** שבאו קצת כנענים בימי משה כדרך שבאו בימי יהושע ונתנם חוטבי עצים ושואבי מים לעדה ולמשכן ה'. ואין הכוונה לומר שרמו אותם, אבל באו אליו להשלים עמו, כי כן המשפט כאשר ביארנו (לעיל כ יא). וכך מצאתי במדרש תנחומא **(נצבים ב)**, ללמדך שבאו אצל משה ולא קבלם. כלומר שלא יכלו לרמותו לכרות להם ברית, אבל **עשאם מיד חוטבי עצים ושואבי מים:**

[תורה תמימה] (דב' נצ' ט,ט) מחטב עציך וגו' – הנתנים גזר משה על חתונם לההוא דרא שנאמר מחוטב עציך וגו' ואתא דוד וגזר עליהו לכולי דריה^(ט) [יבמות עט,א]:

[תורה תמימה הערה ח] הנתנים הם הגבעונים שנתגיירו בימי יהושע ובוזה הטעוהו ליהושע כנודע בכתוב, ולכן נתנם לחוטבי עצים למוכח כדכתיב (יהושע ט) ויתנם יהושע ביום ההוא לחוטבי עצים ולשואבי מים, ועל שם נתינה זו נקראו נתינים, ודוד המלך גזר עליהם שלא להתחתן בהם מפני שהכירים ולאכזרים ואין זה ממדות ישראל כשרים זרע אברהם **[בפ' ראה בפ' י"ג ונתן לך רחמים]**, ואמר כאן על זה **דגם כאלה שהיו בימי משה**, כלומר עבדים שנתגיירו שלא לשם שמים רק לשם איזו פניה, **גזר משה עליהם שלא להתחתן בהם**, ומדייק זה מדרקריהו לחוטבי עצים ושואבי מים באנפיהו (בחצי פסוק לעצמם, בין אתנה לסלוק) ש"מ לאו בכלל ישראל הם ולא בכלל גרים אלא עבדים ועבדים פסולים ניהו, ואמנם הוא גזר רק לאותו הדור, מפני שהיה חושב שלדורות הבאים ישתנה טבעם מלהיות אכזרים, אבל דוד שכבר ראה דורות הבאים והכירם ככ"ז לאכזרים גזר עליהם עד עולם, כך נראה לפרש:

מקורות אחדים להגעת גויים למשה ומה עשה עמם.

[מדרש תנחומא (ורשא) פרשת נצבים סימן ב] ... והקב"ה אינו כן כי רחמיו על כל מעשיו על הזכרים ועל הנקבות ועל הצדיקים ועל הרשעים שנאמר (דב' נצ' ט,ט) מחטב עציך עד שאב מימיך: מחוטב עציך אמר רבי יצחק בן טבלי מלמד שבאו הגבעונים אצל יהושע בן נון וקבלן שנאמר **(יהושע ט)** ויעשו גם המה בערמה וגו' מהו גם המה ללמדך שבאו (הגבעונים? בנוסף לאחרים) אצל משה ולא קבלן.

[מדרש תנחומא] דורש שבאו הגבעונים בימי משה ולא קבלן. אבל באו אחרים, כגון מעבדים במצרים שיצאו עם ישראל, ומשה קבלן למרות שה' אמר לו לא לקבלן. ואחר-כך הם היו הערב רב שהזיק לישראל, ראה ויקרא רבה להלן.

[מכילתא דרבי ישמעאל בא - מסכתא דפסחא פרשה יד] (שמ' בא יב,לח) [גם-ערב רב עלה אתם מאה ועשרים רבוא דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר מאתים וארבעים רבוא. ר' נתן אומר שלש מאות וששים רבוא: [מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פרק יב]

(שמ' בא יב,לח) [גם-ערב רב עלה אתם מלמד] שעלו מהן גרים ועבדים [שלשה] כיוצא בהן. [שמות רבה (וילנא) פרשת בא פרשה יח]

הכשרים שבמצרים באו ועשו פסח עם ישראל ועלו עמהם, שנא' **(שמ' בא יב,לח) [גם-ערב רב עלה אתם, [שמות רבה (וילנא) פרשת בשלח פרשה כ]**

(שמ' בא יב,לח) [גם-ערב רב עלה אתם ולא עוד אלא שכמה עשירים היו בהם כמה חכמים וכמה בעלי אומניות שנאמר (שיר השירים ד) שלאחך פרס רמונים כמה אנשים ונשים וטף היו שנאמר (דמית ג) וכל שוביהם החזיקו בם, [ויקרא רבה (מרגליות) פרשת אמור פרשה כז]

רב הונא ורב אריה ב' ר' שמאל בר נחמן מוצלין היו ישראל מאותו מעשה, שאילו עשו ישראל את העגל היה להן לומר אלה אלהינו ישראל, אלא הגרים שעלו עם ישראל ממצרים, **(שמ' בא יב,לח) [גם-ערב רב עלה אתם, הם עשו את העגל, והיו מונין להן ואומרין להן (שמ' תשא כב,ד) אלה אלהינו ישראל.]**

[ילקוט חדש כשפים ושדים ומזיקים נחש רוחות קליפות סטרא אחרא, לז] הא דכתיב (שמ' בא יב,לח) [גם-ערב רב עלה אתם. מאי ערב רב, אילו היו כמה אומות אתי שפיר, אבל באמת לא היו רק מצריים, מאי ערב רב. אלא החרטומים שראו נפלאות השם, באו אל משה להתגיייר. אמר הקדוש ברוך הוא, לא תקבלם. אמר משה, רבונו של עולם, כיון שראו גדולתך באו להתגיייר, מיד קבל אותם. [שו"ת משנה הלכות חלק ט סימן רלז] ... וודאי שיש מצוה לקרב ולאהוב את הגרים אבל אין זה מחייב להתחתן עמהם והרי משה רבינו קבל כמה גרים דכתיב (שמ' בא יב,לח) [גם-ערב רב עלה אתם [נצא וקָרַר מַקְנֵה כֶּבֶד מֵאֲדָ: ואפ"ה לא נתערבו בהם ולא התחתנו עמהם בני ישראל, והגם דליכא איסור להתחתן עמהם ח"ו,

ונרדך – מונח זקף-קטן במלה אחת, וכעין מידה י"ח מל"ב מידות של רבי אלעזר הן ר' יוסי הגלילי, מדבר שנאמר במקצת ונוהג בכל ובלשון הירושלמי ריבה וריבה את הכל. בימי משה היו עבדים שנתגיירו שלא לשם שמים רק לשם איזו פניה, **גזר משה עליהם שלא להתחתן בהם**, ומדייק זה מדרקריהו לחוטבי עצים ושואבי מים באנפיהו (בחצי פסוק לעצמם, בין אתנה לסלוק). ומניין לנו ש-**ונרדך** שכאן נתגיירו שלא לשם שמים?

(דב' נצ' ט,ט) נשיכם ונרדך – פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים (כאן סלוק ... אתנה) בתפקיד היקף מימי משה לימי יהושע בגרים שלא לשם שמים, ובתפקיד דבר חוזר וקורה כפירש ב-**[חותם המלך – מגילת אסתר, הרב משה סופר ע' שיד, אוצר החכמה]** ד"ה רצוי לרוב

ב"ה טוב טעם מדעני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנות – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג: תפצית ההשערות; אנתנ, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפקא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר-בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקו – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף השלישי; קדמא – סדר קדימות; אזלא = גרש – גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

אחיו ... שהיה מרדכי בבחינת משה ע"ה, וגם הוא קבל ערב רב [כמש"כ] (אסתח ת"י) "ורבים מעמי הארץ מתיידיים" והנה גם המה היו למכשול עון לישראל להכשילם בכמה עבירות כדרכם של ערב רב, קשים גרים לישראל (יבמות מז,ב) אפילו גירי אמת, מכל שכן הם שהיו רק גירי פחד מרדכי, וכתוב (ישעי' נד,טו) "מי גר אתך עליך יפול". לכן לא נחה ממנו (מרדכי) דעת מקצת סנהדרין וגו'.

(דב' נצ' כט,י) מחניף – אתנח (מחצי פסוק קודם) מחטב עציף – מונח זקף-קטן ותוכנו תאור או פעולה ואחריו עך שאב מימיה תיאור או פעולה. אפשר שזה בתפקיד לימוד אלפניו ולאחריו. משה רבנו הכיר כי ונרדף אשר בקרב מחניף אלו הגרים בדורו, שלא לשם שמים ובלמוד אלפניו מ-(דב' נצ' כט,י) מחטב עציף עך שאב מימיה לומדים כי נתנן חוטבי עצים ושואבי מים לעדה ולמשכן.

(דב' נצ' כט,י) מחטב עציף עך שאב מימיה:

(דב' נצ' כט,י) עך – טפחא, שנוי ורביי שמשא שינה את מעמד ומלאכת הגרים שבאו אליו ממה שהם היו בגיותם אל (דב' נצ' כט,י) מחטב עציף עך שאב מימיה:

שאב מימיה – מרכא סלוק, טעם סלוק מגביל וטעם מרכא מרבה, ביחד מלמד על רבוי הגבלות.

וטעם שאב – מרכא (=מאריך) מרבה הגבלות, כאן גם מרחיק גרים אלו שישראל לא יתחתנו עמכם בנוסף לטעם מימיה – סלוק שמגביל מלאכתם בישראל ל-(דב' נצ' כט,י) מחטב עציף עך שאב מימיה:

דברים נצבים לך, ויהי כי יבאו עליך כל-הדברים האלה והברכה והקללה אשר נתתי לפניך והשבת אל-לבבך בכל-הגוים אשר הדיחתה ה' אלהיך שמה:

יהי כי יבאו עליך – תרסא קדמא ואזלא, כעין פרט וכלל מלמד ופרט בתראה לפתור הפרט קדמא,

הפרט בתראה: כל-הדברים האלה – מונח רביע הברכה והקללה – פשטא זקף-קטן

(א) רביע ... זקף-קטן בין שני קיסרים ע"פ מהרז"ו כעין אם כל המידות מידה סתום שבא לגלות, תדע בעתיד כי בהשגחה פרטית אמת הדברים מתוך שבאו עליך הברכה ואחריה הקללה

(ב) כל-הדברים האלה – מונח רביע, כעין רישום מקוצר הכולל הברכות והאזהרות החל ב-(דב' א,א) אלה הדברים – מונח רביע, שהוסבר במקומו.

דברים נצבים לך, אם-יהינה נדחתה בקצה השמים משם יקבצך ה' אלהיך ומשם יקחה:

בבלי יומא פז,א כל המזכה את הרבים – אין חטא בא על ידו, וכל המחטיא את הרבים – כמעט אין מספיקין בידו לעשות תשובה.

הרב שטרם מאורות הדף, התשס"ו בשם הרבי מרוזין מספקים לו הזדמנויות לעשות תשובה.

כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, מאי טעמא – כדי שלא יהא הוא בגיהנם ותלמידיו בגן עדן, שנאמר (תה' טז,י) ג'ו לא-תעזב נפשי לשאול לא-תתן חסידך לרצאות שמת:

וכל המחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה – שלא יהא הוא בגן עדן ותלמידיו בגיהנם, שנאמר (משלי כח,יז) אדם עשק בדם-גפש עד-צור יזנו אל-יתמכו-בו:

הרב שטרם מאורות הדף, התשס"ו בשם ? כל המחטיא את הרבים, בתשובתו גורם לחזרה בתשובה לכל שהחטאו על ידו, כי נאמר (דברים נצבים לך, א) אם-יהינה נדחתה בקצה השמים משם יקבצך ה' אלהיך ומשם יקחה:

אם-יהינה – מקף בתפקיד רב-מצב (א) ספקו למחטיא הזדמנויות ולא חזר בתשובה הוא ותלמידיו לא עולים (ב) המחטיא חזר בתשובה. במצב (ב) יתקיים

אם-יהינה נדחתה – מרכא טפחא, יתור לרבות על כל המחטיא את הרבים שחזר בתשובה ומקובץ ע"י הקב"ה, שגורם שגם את אלו שהודחו על-ידו יחזרו בתשובה, ויקובצו ע"י הקב"ה.

דברים נצבים לך, ויגל ה' אלהיך את-לבבך ואת-לבב זרעך

לאהבה את-ה' אלהיך בכל-לבבך ובכל-נפשך למען חייך:

(דב' נצבים לך, ו) ויגל – קדמא, קודמת פעולת ה' כדי להעמיד אמונה שווה בה' בכל אחד מישראל המרומוז ב-ה' אלהיך את-לבבך – דרגא תביר טפחא, קבוצת פרטים הקשורה לנושא ושעל כל אחד חל עניין שווה.

וה' יאר – קדמא, מקדים בהארת פנים שווה במתנה לכל אחד מהארת בחינת פנים העליונים, כנאמר ב-ספרי פסקא נא יתן לך מאור פנים, ר' נתן אומר זה מאור שכיתה, ... ד"א יאר זה מאור תורה וגו'. ונאמר ב- אגרת הקדש - האדמו"ר הזקן- פרק ד' דף קו ...השכל מתבונן בהתבוננות חיצונית - תתאה, זו בחינת הדעת. לעומת התבוננות מעומקא דליבא למעלה מבחינת הדעת בגדולת ה' היא בחינת מתנה נתונה מאת ה' מן השמים מהארת בחינת פנים העליונים כש"כ (במד' נשא ו,כח) יאר ה' אלהיך (ויחנך:) וכש"כ (דברים

נצבים לך, ו) ויגל – קדמא, קודמת פעולת ה' כדי להעמיד אמונה שווה בה' בכל אחד מישראל המרומוז ב-ה' אלהיך את-לבבך – דרגא תביר טפחא, קבוצת פרטים הקשורה לנושא ושעל כל אחד חל עניין שווה.

יאר – קדמא, וקודמת לקדימה הנ"ל העמדת אמונה המביאה להתבוננות כמו שכתוב ב-אגרת הקדש - האדמו"ר הזקן- פרק א' להודיע לבני אדם גבורתה של תורה. ולהודיע לבני אדם גבורתה של תורה שבע"פ וכחה עזו. פירש שלמה המלך ע"ה חגרה בעוז מתניה וכו' (משלי לא) . מתנים הם דבר המעמיד כל הגוף עם הראש הניצב ועומד עליהם. והם המוליכים ומביאים אותו למחוז חפצו.... הנה אמונה זו נקראת בשם בחינת מתניים דבר המעמיד ומקיים את הראש הוא השכל המתבונן ומעמיק דעת בגדולת א"ס ב"ה בבחינת עולם שנה נפש.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור ל) כי במצואתו האמיתי – תהלים ק"ט: שפ: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – תפצית ההשערת: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרקה – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפקא – קב' שעשורה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מק-בד"ב בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק-ו – סדר שחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, ו; זק-קטן – 2; זק-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זק-קטן ... זק-קטן בחצי פסוק – היקף השלישי; קדמא – סדר קדמות; אזלא = גרש – גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושבע"פ.

1.7 דברים נצבים כט,ט (התשע"ז) (בהשתתפות נחלת יעקב)
דברים נצבים כט,יג – יד:

[יב] למען הקים אתך היום | לו לעם והוא יהיה לך לאלהים כאשר דבר-ך ו כאשר נשבע לאבתיה לזכק וליעקב:
[יג] ולא אתכם לברכם אנכי כרת את-הברית הזאת ואת-האלה הזאת:

[יד] כי את-אשר ישנו פה עמנו עמד היום לפני ה' אלהינו ואת אשר איננו פה עמנו היום:
(בר' ח"ש כד,ג) ואשבעה בה' אלהי השמים ואלהי הארץ אשר לא יתקח אשה לפני מבנות הפנעני אשר אנכי יושב בקרבן:
(במ' קרח טז,כו) ונדבר אליהעדה לאמר סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה ואלתגועו בקל-אשר להם פרתספיו בקל-חטאתם:
(שמ' ית' כז,ג) לא תשא את-שם-ה' אלהיך לשוא כי לא ינקה ה' את אשר-ישא את-שמו לשוא: פ
(הושע ד,ב) אלה וכחש נרצח וגנב ונאף פרוצו ודמים בדם נגעו:
(הושע ד,ג) עלינו וטאבל הארץ ואמלל פלוישכ פה בנות השנה ובעוף השמים וגם-דגי הים נאספו:
(קהלת ה,ה) אלתמן את-פיה לחטא את-בשרה ואלתאמר לפני המלאך כי שגגה היא למה יקצר האלהים על-קולך וחבל את-מעשה ידך:
(ישעיה נד,ז) הלא פרס לרעב לחמך ונענים מרותים תביא בנת פיתחא ערם וכסיתו ומבשרך לא תתעלם:
(זכריה ה,ז) הוצאת ובאה אל-בית הגנב ואל-בית הנשבע בשמי לשקר ולנה בתוך ביתו וכלתו ואת-עציו ואת-אביו:
(אסתר ט,כו) קימו וקבלו סיהודים| עליהם| ועל-זרעם ועל פלגהגונים עליהם ולא יעבור להנות עשים את שגג המים האלה פכתכם וזכמנם בקל-שנה ונשה:

נושא פסוקים [דברים נצבים כט,יג – יד]: שבועות בבית דין בכלל ועל דעת בית הדין בפרט כנדרש ב-[תוספתא מסכת סוטה (ליברמן) פ"ז] [הלכה ד] משיביעים אותו בשבועה האמורה בתורה שני' (בר' ח"ש כד,ג) ואשבעה בה' אלהי השמים ואלהי הארץ אומרים לו הוי יודע שלא על תנאי שבלבך אנו משיביעים אותך אלא על תנאי שבלבנו וכן מצינו כשהשביע משה את ישראל בערבות מואב אמר להם לא על תנאי שבלבכם אני משיביע אתכם אלא על תנאי שבלבי (על תנאי בית הדין) שני' (דב' נצ' כט,יג) ולא אתכם לברכם וגו' (דב' נצ' כט,יד) כי את-אשר ישנו פה וגו' ו- [הלכה ד] תוסבר במקומה.

ועתה נציג ונסביר [הלכה א] – [הלכה ו] מ-[תוספתא מסכת סוטה (ליברמן) פ"ז] [הלכה א] שבועת העדים והדייני' נאמר בכל לשון ולא גרסינן השביע עליהן ומשה פעמים בכל לשון ששומעים (הנשבעים) ואמרו לו (השומעים מחוץ לבית הדין, ו/או בבית הדין) אמן הרי אלו (הנשבעים) חייבין.
ההסבר של [חזון יחזקאל, הרב יחזקאל אברמסקי זצ"ל] ל-[הלכה א] משתמש ב-[ויקרא ה,א] ונפש פיתחא ושמעה קול אלה והוא עד או ראה או ידע אם-לוא יגיד ונשא עונו:
לפי ההסבר של [חזון יחזקאל] "שבועת הדיינים ושבועת הפקדון גמר (למד במדת גזרה שיה ממים דומות) (וי' ה,כא) תחטא (זו שבועת הפקדון ו-1) (וי' ה,א) תחטא משבועת העדות (היינו העדים)" לומד שכמו ששבועת העדות היא בכל לשון כך שבועת הפקדון היא בכל לשון. "מדכתיב (ויקרא ה,א) ושמעה קול אלה ולא כתב "והשביע בקול אלה" שמע מינה בכל לשון שאתה שומע.

מדת גזרה שיה, כאן, יש לה מלמד, מלת (וי' ה,א) תחטא, הנושא עמו הלכה בנושא שבועת העדות כנאמר (ויקרא ה,א) ושמעה קול אלה היינו שבועה בכל לשון.
לשיטת [חזון יחזקאל] הלמד הראשון הוא (וי' ה,כא) תחטא זו שבועת הפקדון, שהיא בכל לשון שהנשבע מבין והנאמרת לפני בית דין, ומזה בא הלמד השני, שכאשר בית הדין מטיל שבועה (זו שבועת הדיינין) מהתורה היא יכולה להיות בכל לשון שהנשבע מבין.
שבועת הדיינים עצמה נלמדת מ-(שמ' מש' כב,ג) אשר יאמר פיה הוא זה (במודה במקצת) עד האלהים יבא דבר-שנייהם (זו שבועת הדיינים) וגם (שמ' מש' כב,ג) שבעת ה' תהיה בין שניהם אלא שלא מפורש ששבועה זאת תהיה בבית דין).
(שמ' מש' כב,ג) על-פלג-דבר-ששע על-שור על-תמור על-ששה על-שלמה על-פלג-אבנה אשר יאמר פיה הוא זה עד האלהים יבא דבר-שנייהם אשר ירשיעו אלהים ישלם שנים לרעהו: ו
נעניין ב-[ויקרא ה,א] ונפש פיתחא ושמעה קול אלה והוא עד או ראה או ידע אם-לוא יגיד ונשא עונו:
רש"י (ויקרא ה,א) ושמעה קול אלה - בדבר שהוא עד בו, שהשביעהו שבועה (מחוץ לבית הדין) שאם יודע לו (לתובע) בעדות (נגד הנתבע), שיעיד לו (בבית הדין):

המשך הפסוק (ויקרא ה,א) ונפש פיתחא, נפש – יתיב בתפקיד דווקא כך כאשר נשבע מעצמו מחוץ לבית הדין, ובבית הדין התברר שנשבע שבועת שקר וזה נחשב ומעלה מעל בה' (כי) וכהש בעמיתו פסקדון או-בתשומת יד או בגזל או עשק את-עמיתו:

(ויקרא ה,א) ושמעה קול אלה והוא עד - ... זק-קטן ... זק-קטן בין שני קיסרים (כאן סלוק ... אתנה) אפשר כי הוא היקש או בין אב ללמוד פטורין משבועת העדות, כמשנה הבאה והרמב"ם [בבלי שבועות לה, א] מתני' [שבועות פ"ד, מ"ח]. משיביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני שאמר איש פלוני ליתן לי מאתים וזו ולא נתן - הרי אלו פטורים, שאין חייבין אלא על תביעת ממון כפקדון. משיביע אני עליכם כשתדעו לי עדות שתבואו ותעידוני - הרי אלו פטורים, מפני שקדמה שבועה לעדות. עמד בבית הכנסת ואמר משיביע אני עליכם שאם אתם יודעין לי עדות שתבואו ותעידוני - הרי אלו פטורין (עד שיהא מתכוין להם). אמר לשנים משיביע אני עליכם איש פלוני ופלוני שאם אתם יודעין לי עדות שתבואו ותעידוני, שבועה שאין אנו יודעין לך עדות, והם יודעין לו עדות עד מפי עד, או שהיה אחד מהן קרוב או פסול - הרי אלו פטורין. שלח ביד עבדו, או שאמר להן הנתבע, משיביע אני עליכם שאם אתם יודעין לו עדות שתבואו ופטוריהו - הרי אלו פטורין, עד שישמעו מפי התובע.

שקדמה [רמב"ם שבועות פ"ט, ה"ז] כיצד ראו התובע הולך אחריהן אמרו לו למה אתה בא אחרינו שבועה שאין אנו יודעין לך עדות הרי אלו פטורין משבועת העדות מפני שלא תבען התובע אלא הם קדמו ונשבעו בתביעת עצמן, וכן אם השביעים הנתבע שאם תדעו לזה שתובע אותו עדות שתבואו ותעידו לו וכפרו הרי אלו פטורין משבועת העדות עד שישביעים התובע, ואין צריך לומר אם השביעים שיבואו ויעידו שיש פלוני ביד פלוני ממון וכפרו שהן פטורין שאין זה התובע בעל דין עצמו, וכן אם קדמה שבועה לעדות הרי אלו פטורין משבועת העדות שנאמר ושמעה קול אלה והוא עד שקדמה עדות לשבועה לא שקדמה שבועה לעדות.

[הלכה ב] שבועת הדיינין באי זה צד (כיצד מתבצעת) הרי מי שנתייב שבועה לחברו אומרין לו הוי יודע שכל העולם כולו מזדעזע ביום שני' (שמ' ית' כז,ג) לא תשא את-שם-ה' אלהיך לשוא וגו' כל עברות שבתורה כתוב בהן ונקה וזו כתוב בה (שמ' ית' כז,ג) לא ינקה כל עברות שבתורה נפרעין ממנו וזו ממנו ומכל העולם ויהא עון העולם כולו תלי בו שני' (הושע ד,ב) אלה וכחש וגו' (הושע ד,ג) על-כנו טאבל

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור ל) כי במצוה האמנת – התלים קי"ט – שפ: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג: תמצית ההשערה: אנתג, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא ממשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרשא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול; תור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – כד' בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, ו; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביעי – 4; מונח רביעי – לפחות ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף השלישי; קדמא – סדר קדמות; אזלא = גרש – גרשי'ם – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגנה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

הַאָרְצַי כל עברות שבתורה נפרעין ממנו וזו ממנו ומקורביו שני' (קהלת ה,ה) **אַל תַּתֵּן אֶת־יָדְךָ לְחַטֵּי אֶת־בְּשָׁרְךָ** ואין בשרו אלא קרובו שני' (ישעיהו נח,ח) **וּמִבְּשָׂרְךָ לֹא תִתְעַלֶּם**: כל עברות שבתורה תולין לו לשנים ולשלשה דורות וזו לאלתר שני' (זכריה ה,ד) **הוֹצֵאתִיה נֶאֱמַר ה' צְבָאוֹת הוֹצֵאתִיה מִיד (זכריה ה,ד) וּבָאָה אֶל־בַּיִת הַגָּבֹהַּ** זה משביע לשקר ויודע שאין לו בידו וגונב דעת הבריות (זכריה ה,ד) **וְאַל־בַּיִת הַנִּשְׁבַּע בְּשֵׁמִי לַשָּׁקֵר** (אחת האפשרויות היא שהנטען אינו מהימן, ולכן בית הדין משיביע את הטוען ומתברר שהוא לא מהימן) כמשמעו כל עבירות שבתורה בממונו וזה בממונו ובגופו שני' (זכריה ה,ד) **וְלָנֶהְיָ בָא וְרָאָה שְׂדֵבְרִים שְׂאִין הָאֵשׁ אוֹכֵלֶתָן שְׁבוּעַת שְׁקֵר מַלְכָּה אוֹתָן .**

[הלכה ג] אם אמר איני נשבע פוטרין אותו מיד (ומתחייב לשלם) אם אמר נשבע אני, אומרים (בבית הדין כמו ש- **במ' קרח טז,כו**) **וַיְדַבֵּר אֶל־הַעֲדָה לֵאמֹר** זה לזה **(במ' קרח טז,כו)** **קִרְוּ נָא מֵעַל אֱלֹהֵי הָאֲנָשִׁים הַרְשָׁעִים הָאֵלֶּה [חזון יחזקאל: הרשעים קאי על הנשבע ועל המשביע, מלמד שחלה השבועה על שניהם, ששניהם נענשים בה, שלא דקדק למסור ממונו ביד איש נאמן, וע"י כך נתגלגל ובא חלול השם] (מוצאים הצבור נשארים רק הדיינים)**

[הלכה ד] משביעים אותו בשבועה האמורה בתורה **[חזון יחזקאל]** שצריך לאתפסי חפצא בידיה (שבועות לח,ב) ספר או תפילין כדלילף להלן משבועה שהשביע אברהם (לאליעזר) שני' **(בר' ח"ש כד,ג)** **וְאֶשְׁבְּעֶנּוּ בְּה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֵלֹהֵי הָאָרֶץ אוֹמְרִים לוֹ הוּי יוֹדַע שְׂאֵל עַל תְּנַאי שְׁבַלְכֶךָ אֲנִי מְשִׁבֵּעַ אֹתְכֶם אֲלֵא עַל תְּנַאי שְׁבַלְכֶנּוּ וְכֵן מְצִינִי כְּשֶׁהֲשִׁבֵּעַ מִשָּׁה אֶת יִשְׂרָאֵל בְּעִרְבוֹת מוֹאָב אִמְרָה לָהֶם לֹא עַל תְּנַאי שְׁבַלְכֶכֶם אֲנִי מְשִׁבֵּעַ אֹתְכֶם אֲלֵא עַל תְּנַאי שְׁבַלְכִי (על תנאי בית הדין) שני' **(דב' נצ' כט,ג)** **וְלֹא אֶתְכֶם לְבַדְכֶם (חסדי דוד, הרב דוד פרדו: לא כמו שאתם חושבים איזו מרמה וערמה כי ההיא דקני דרבא (לוה שמסר קנה עם מטבעות למלוה להחזיק ואח"כ החזירו, ועל זה אמר שהחזיר לו החוב))** וגו' **(דב' נצ' כט,ד)** **כִּי אֶת־אֲשֶׁר יִשְׁנֹו פֹה וְגו'****

בעזרת **[חזון יחזקאל]** איך יודעים שהשבועה בבית הדין היא על דעת בית הדין ועל דעת המקום?
 תבנית הטעמים של **(דב' נצ' כט,ג)** **וְלֹא אֶתְכֶם – (סלוק) מרכא טפחא עשויה ללמד כדעת ר' יהודה הדורש סמוכים רק במשנה תורה (ספר דברים) לפסוק הקודם, שממנו נביא לענין הפסוק הנוכחי. פסוק **(דב' נצ' כט,ג)** **וְכַאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לַיִצְחָק וְלַיעֲקֹב**: מלמד על שבועת ה' לאבות, היינו שבועה על דעת ה'. ואברהם אבינו השביע את עבדו להביא כלה ליצחק אבינו על דעת ה' ועל דעת אברהם אבינו כנאמר **(בר' ח"ש כד,ג)** **וְאֶשְׁבְּעֶנּוּ בְּה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֵלֹהֵי הָאָרֶץ** בלי להתחשב בדעת העבד על הענין, (כפ' **רש"י** **(בר' ח"ש כד,לט)** **אֲלֵי לֹא־תִלְךָ הָאִשָּׁה אֶתְרִי**: - אלי תתיב (טט: בלי נקוד המסורה אפשר לקרוא אלי), בת היתה לו לאליעזר והיה מחזר למצוא עילה שיאמר לו אברהם לפנות אליו להשיאו בתו, אמר לו אברהם בני ברוך ואתה ארור, ואין ארור מדבק בברוך):. ואפשר שע"י תבנית הטעמים של **(בר' ח"ש כד,ג)** **וְאֶשְׁבְּעֶנּוּ בְּה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם ... זקף-קטן ... זקף-קטן בין שני קיסרים (כאן סלוק ... אתנח) בתפקיד כעין היקף ילמד למקומות אחרים בתורה לענין שבועה בבית דין שהיא על דעת המקום ועל דעת בית הדין ולא על דעת הנשבע.****

עיין **[בבלי שבועות לח, ב]** **(פ"ו,מ"א שבועת הדיינין) מתני'.** שבועת הדיינין, הטענה שתי כסף, וההודאה בשוה פרוטה,
גמרא. היכי משביעין ליה? אמר רב יהודה אמר רב: משביעין אותו בשבועה האמורה בתורה, דכתיב: **(בר' ח"ש כד,ג)** **וְאֶשְׁבְּעֶנּוּ בְּה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֵלֹהֵי הָאָרֶץ**. אמר ליה רבינא לרב אשי: כמאן? כרבי חנינא בר אידי, דאמר: בעינן שם המיוחד! אמר ליה: אפי' תימא רבנן, דאמרי: בכינוי, ונפקא מינה - צריך לאתפושי חפצא בידיה, וכדרבא, דאמר רבא: האי דיינא דאשבע ב'ה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם, **(רש"י: ולא התפסו חפץ ... נעשה כמי שטעה בדבר משנה וחזור. ואמר רב פפא: האי דיינא דאשבע בתפלין, נעשה כמי שטעה בדבר משנה וחזור. והלכתא כוותיה דרבא, ולית הלכתא כוותיה דרב פפא. הלכתא כוותיה דרבא, דהא לא נקיט חפצא בידיה; ולית הלכתא כוותיה דרב פפא, דהא נקיט חפצא בידיה. שבועה מעומד, תלמיד חכם - מיושב. שבועה בספר תורה **(רש"י: בספר תורה - ואף על גב דאוקימנא דלא כרב פפא לכתחלה מיהא ספר תורה בעינן ובדורותינו בטלו הראשונים שבועה דאורייתא לפי שענשה גדול ותקנו לגזור עליו ארור בעשרה והא אמרן ארור בו שבועה), תלמיד חכם - לכתחלה בתפלין. ת"ר: שבועת הדיינין אף היא בלשונה נאמרה,****

[רמב"ם שבועות פ"א, ה"ד] **נוסח השבועה** [רמב"ם שבועות פ"א, ה"ט] כגון שיאמר הריני נשבע בה' אלהי ישראל ... **[ה"י] ... משביעין אנו אותך בה' אלהי ישראל והמקור לזה **(בר' ח"ש כד,ג)** **וְאֶשְׁבְּעֶנּוּ בְּה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם****

(דב' נצ' כט,ג) **וְלֹא אֶתְכֶם – (סלוק) מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא שבועת הדיינין על דעת הדיינין והעשויה להתרחב, הרחבה אחת – סמוכין להביא מפסוק קודם שבועה על דעת המקום ועל דעת בית הדין לפסוק זה.**

(דב' נצ' כט,ג) **לְמַעַן הַקִּים אֶת־הַיּוֹם וְלֹא לְעַם וְהוּא יְהִי־לָךְ לְאַלֹהִים כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לְךָ וְכַאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לַיִצְחָק וְלַיעֲקֹב:**

(דב' נצ' כט,ד) **אֲנִי כִּפְרַת אֶת־הַבְּרִית הַזֹּאת וְאֶת־הָאֵלֶּה הַזֹּאת** (כבית דין בדורו) **כִּפְרַת אֶת־הַבְּרִית הַזֹּאת וְאֶת־הָאֵלֶּה וְאֶת־הָאֵלֶּה – מקף-רב-מצב לשון השבועה (א) בכל לשון שהנשבע מכיר כדי שיבין על מה משביעין אותו וידע חומרת השבועה; (ב) שבועה בלשון הקדש**

וְאֶת־הָאֵלֶּה – טפחא בתפקיד שנוי ורבוי, כאן ללמד על שבועת הדיינין מדאורייתא בכל לשון כתחילת **[רמב"ם שבועות פ"א, ה"ד] הדיינין שהשביעו את הנשבע בכל לשון שהוא מכיר הרי זו כמצותה וכן הורו הגאונים,**

הַזֹּאת – (סלוק, מגביל ששבועת הדיינין היא שבועת הפקדון בעצמה, ואחרי שנשבע בלא שאחזו ספר תורה בידו אלא בתפלין, ולא או לא עמד אינו חוזר ונשבע. וב-[ש"ע ח"מ הלכות טוען ונטען סי' פז, סט"ז]** ... שנים שנתעצמו בדין, ונשבעו שלא יטענו אלא האמת, ואחר כך נתחייב אחד מהם שבועה לחבירו, יש אומרים מג **{ מג } מה'** שאינו נפטר <יז> בשבועה הראשונה. הגה: וי"א דאם נשבעו תחלה נזן בנקיטת חפץ וכדין שבועה, אין צריכין לחזור ולישבע, **{ מד } אלא מזכירין לו אותה שבועה (מרכי ריש פ' הדיינים). ועיין לקמן סעיף ל"ד.****

(דב' נצ' כט,ד) **כִּי – תרסא כמחיצה לענין על דעת מי השבועה. כִּי – תרסא כשעור הדיינין (או האנשים) בשעת השבועה, בד"כ שלושה? ויש אומרים מנין **[ש"ע ח"מ הלכות טוען ונטען סי' פז, ס"ז]** ... הגה: סג' י"א דשבועת הדיינים צריכה להיות לפני מנין **(מהרי"ו סימן קפ"ד /קס"ו** ובי"ב בשם רשב"א),**

אֶת־אֲשֶׁר יִשְׁנֹו פֹה עִמָּנֹה עִמָּנֹה הַיּוֹם, אֶת־אֲשֶׁר – מקף כרב-מצב דעת (א) על דעת הניטען הנסתרת, (ב) על דעת בית הדין אֶת־אֲשֶׁר יִשְׁנֹו – קדמא ואזלא, מלמד שיש כאן כעין כלל כפי' **[רמב"ם שבועות פ"א, ה"ח דאמרי] ושבועת הדיינין בין שהיתה של תורה או של דברי סופרים בין על טענת ודאי בין על טענת ספק כך היא,**

פֹּה – רביעי בתפקיד ארבעה דברים בשבועת הדיינין כפי' **[רמב"ם שבועות פ"א, ה"ח דאמרי] (טט: א) הנשבע אוזח ספר תורה בזרועו (טט: ב) והוא (טט: לכתחילה) עומד ונשבע בשם או בכינוי (טט: שם אדנות, כנוי כגון מהשמות הלא נמחקים, וכן חנון, רחום(שו"ע ח"מ סי' פז, סי"ג) בשבועה או באלה (טט: ג) מפיו (טט: ד) או מפי הדיינין, והורו רבותי שאין משביעין שבועת הדיינין אלא בלשון הקדש.**

עִמָּנֹה עִמָּנֹה הַיּוֹם לְפָנַי ה' – שבועת הדיינין לכתחילה בעמידה.

ב"ה טוב טעם דעת למדני (טטור"ל) כי במצואת האמנתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג: **תמצית ההשערות**: אנתנ, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל, מונח – רבוי; **מהקר פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרףא – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – כב' שעשירי לגזון, תור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקב** – כ"ב בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סודר שחלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1: **זקא-קטן** – 2: **זקא-גדול**; 3: **רביע** – 4: **מונח רביע** – לפחות 4 ... **זקא-קטן** ... **זקא-קטן** בחצי פסוק – היקף השלישי; **קדמא** – סדר קדימות; **אזלא** = **גרש** = **גרשימ** – יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פאר** – דרוש בפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

1.8 דברים נצבים כט,ט (התשע"ח)

דברים נצבים כט,ט – יד:

[ינ] ולא אתכם לבדכם אנכי כרת את-הברית הזאת ואת-האלה הזאת:

[יד] כי את-אשר ישנו פה עמנו עמד היום לפני ה' אלהינו ואת אשר איננו פה עמנו היום:

להבנת הפסוקים (כט,ט – יד) מובאים שני מדרשים אשר שניהם מביאים שני לימודים דומים מאותם כתובים אבל בסדר לימוד שונה.

[מדרש תנחומא נצבים ח] פותח בלימוד על דורות עתידיים של בני ישראל בכלל ומוסיף לימוד המיוחד לנביאים ולחכמי תורה עתידיים.

מדרש **[שמות רבה יתרו כח,ו]** פותח בלימוד מיוחד לנביאים עתידיים ומרחיב אל בני ישראל עתידיים בכלל.

[מדרש תנחומא (בובר) פרשת נצבים סימן ח]

(דב' נצ' כט,ט) **[למען הקים-אתך היום ו לו לעם וגו']** שלא אחזור בדבר שנשבעתי לאבותם. **(דב' נצ' כט,ט)** **ולא אתכם לבדכם**, אלא אף דורות העתידין

לבא היו שם, שנאמר **(דב' נצ' כט,ט)** **כי את-אשר ישנו פה עמנו וגו' ואת אשר איננו פה עמנו היום**, ולמה אומר **ישנו פה** ולמה

אומר **איננו פה**, לפי שכל הנפשות היו שם, והגוף עדיין לא נברא, ולא כל הנביאים בלבד קבלו מסיני נבואתן, אלא אף החכמים

העומדים בכל דור ודור כל אחד ואחד קבל את שלו מסיני, וכה"א **(דב' וא' ה,ט)** **את-הדברים האלה דבר ה' אלי-קל-הקלם ... קול גדול**

ולא יסר, ר' יוחנן אמר קול אחד נחלק לז' קולות והם נחלקים לע' לשון, רבי שמעון בן לקיש אמר שממנו נתנבאו כל הנביאים שעמדו,

(דב' וא' ה,ט) **את-הדברים האלה דבר ה' אלי-קל-הקלם בקר מתוך האש הענן והערפל קול גדול ולא יסר**

ויתקבם על-שני לכת אבנים ויתגם אלי:

[שמות רבה (וילנא) פרשת יתרו פרשה כח,ו]

ד"א **(שמ' ית' כא)** **ונדרך אלהים את קל-הדברים האלה לאמר: ס**, א"ר יצחק מה שהנביאים עתידיים להתנבאות בכל דור ודור קבלו מהר

סיני, שכן משה אומר להם לישראל **(דב' נצ' כט,ט)** **כי את-אשר ישנו פה עמנו עמד היום לפני ה' אלהינו ואת אשר איננו פה**

עמנו היום, (ט:ט) בסיפא של הפסוק) עמנו עומד היום אין כתיב כאן אלא **עמנו היום** אלו הנשמות העתידות להבראות שאין בהם ממש

שלא נאמרה בהם עמידה, שאע"פ שלא היו באותה שעה כל אחד ואחד קבל את שלו,

בספר **[ברית יצחק]** – ליקוט מזהר ועוד ליל ברית מילה, מובא הפסוק **(דב' נצ' כט,ט)** ונאמר שקב"ה הראה לאדם הראשון נשמות על

גלגוליהם, עם צורת הגוף של כל גלגול. זאת הרחבה על הדורות העתידיים של בני ישראל בכלל הגלגלת משני המדרשים שצוטטו.

כמסקנה מהמקורות המובאים מתאים לומר כי הנאמר בפסוק **(כט,ט)** **כרת את-הברית הזאת** מרמז בדרשה אחת משתיים **(הזאת –**

זקא-קטן כשתי דרשות) לענין של ברית מילה של הגופים אשר יבראו ויחוויו ע"י הנשמות המחכות לחיותם. בדרשה שניה נאמר כי

ברית נכרתה לנביאים וחכמי תורה עתידיים שמקור נבואתם ומקור חכמתם יהיו מהר סיני.

תבנית הטעמים של הפסוק עשויה לרמז לכעין פרט קדמאה, כלל, פרט בתראה.

(דב' נצ' כט,ט) **כי** – **טרסא** בתפקיד מחיצה, כפרט קדמאה אשר יתברר בפרט בתראה.

את-אשר ישנו – קדמא ואזלא ירמז על כעין כלל וסדר לימוד, **[מדרש תנחומא נצבים ח]** פותח בלימוד על דורות עתידיים של בני

ישראל בכלל ומוסיף לימוד המיוחד לנביאים ולחכמי תורה עתידיים, היינו הולך מכלל בני ישראל בדורות בעתיד אל הפרט של נביאים

וחכמי תורה בדורות בעתיד. במדרש **[שמות רבה יתרו כח,ו]** הולך מהפרט של נביאים בדורות בעתיד אל הכלל של בני ישראל

בדורות בעתיד.

(דב' נצ' כט,ט) **פה עמנו עמד היום לפני ה' אלהינו ואת אשר איננו פה עמנו היום** – מהווה פרט בתראה.

לכן מוצע לומר שטעם מלת **(דב' נצ' כט,ט)** **כי** – **טרסא** בתפקיד מחיצה, כפרט קדמאה ירמז אל הלימוד מהפרט בתראה שמדובר על

עולם הנשמות שעדיין לא ירדו לגופים שאותם הן יחיו ושעדיין לא נבראו, שעליהם נאמר **ולא את אשר איננו פה עמנו** – ואף-על-פי

שלא ירדו לגופים הן נוכחות **היום** כאשר משה רבנו מדבר אל העם בברית בערבות מואב, כמו שנכחו בברית במתן תורה ובברית

באהל מועד, שלוש בריתות כשיטת ר' עקיבא כנדרש בפר' כי תבוא. **אשר איננו פה עמנו** – מרכא תביר מרכא טפחא, כעין שני

לימודים,

לימוד (א) כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא והעשויה להתרחב והשונים בהלכה או ענין (א) בקשר לנושא. הנושא הן הנשמות

העתידות לרדת בגופים, וכל נשמה קבלה במתן תורה את חלקה המיוחד לה כנדרש ב-**[שמות רבה יתרו כח,ו]** כל אחד ואחד קבל

את שלו,

לימוד (ב) **איננו פה עמנו** – תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא והעשויה להתרחב ושעל חלקם לא חלה הלכה

או ענין (ב) בקשר לנושא. אפשר שע"פ **[מדרש תנחומא נצבים ח]** יש לומר, שהנביאים וחכמי תורה העתידיים זכו לקבל בסיני את

הדברים המיוחדים להם, ושאר בני ישראל לא קבלו מעלות יתירות אלו.

בהנחה כי תבנית הטעמים של **(דב' נצ' כט,ט)** **כי את-אשר ישנו פה ... ואת אשר איננו פה** היא פרט כלל ופרט אז ע"פ **[בבלי נזיר**

לד,א] רבנן דרשי פרט וכלל ופרט אי אתה דן אלא כעין הפרט, כאן נוסף את מסקנתנו, מה הפרט הם הנביאים וחכמי התורה שבכל

דור שקבלו את חלקם מסיני נדון מהם אל כלל בני ישראל שבחלק שכל אחד קבל יש גם פוטנציאל להתעלות לדרגות נביא ותלמיד

חכם.

הסבר הילכתי: [תורה תמימה] (דב' נצ' כט,ט) **אשר ישנו פה** – תני, יש תנאי בנדרים ואין תנאי בשבועות, דכתיב **כי את-אשר ישנו פה**

עמנו עמד היום לפני ה' אלהינו ואת אשר איננו פה עמנו היום: מה דורות הבאים אחריכם אין בלבם תנאי אף אתם אין בלבכם תנאי^א

[ירושלמי נדרים פ"ג ה"א]: טט: הברית והשבועה שבין הקב"ה וישראל היא ללא תנאים.

טט: נאמר ב-**(דב' נצ' כט,ט)** **לעקרף בברית ה' אלהיך ובאלתו** היא שבועה. דעת הירושלמי שאין משפטי התנאים חלים בשבועה. מכאן

הקשר לדרשת הירושלמי ב-**(דב' נצ' כט,ט)**.

[תורה תמימה הערה יג] ... כתב הרמב"ם בפ"ב ה"ו מנדרים בענין תנאים בנדרים וז"ל, יש מהגאונים שאומרים אין כל אלו הדברים

[דיני התנאי] אמורים אלא בנדרים ולא בשבועות, ויש מי שמורה שדין השבועות והנדרים בענינים אלו אחד הן, וכך יש לו להקדים

ה"ח-אלול-התשפ"ג 4-Sep-23

לעלוי כל נשמות ישראל, לעלוי נשמות הורי והורי רעיתי

לעלוי נשמות חזקיהו אלכסנדר סנדר יצחק בן חיים אריה ויהודה

ב"ה טוב טעם דעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – התשפ"ג: תפצית ההשערות; אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרנא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפקא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר-בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה; קדמא – סדר קדימות; אזלא = גרש – גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שנגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שנגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

תנאי לשבועתו כדרך שאמרנו בנדירים, עכ"ל. וגו'.
ואעפ"י שכתבנו בהסכר דברי הירושלמי סברא רצויה דבשבועות יש איסור שבועות שוא, צ"ל להבבלי (נדרים יג,ב, טז,א) ס"ל דשוא נקרא שוא ממש, היינו שלא לשום תכלית ומטרה, משא"כ בנשבע על תנאי הרי צריך לתנאי ואין זה נחשב לשוא:
טט: ב-(במ' מטות לב,כה – כו) מוגדרים ארבעה משפטי התנאים (תנאי בני ג' ובני ראובן) שיש להקדימם למעשה. על הנאמר ב-(במ' חקת כא,ב) ויזר ישרא'ל נדר לה' ויאמר אסנתן תמן את-העם הזה ונקדתי את-עריהם: הבאנו דעת [שדי חמד – א, הרב מדיני חיים חזקיהו, עקט"ו] דעת רוב הפוסקים הקדש על תנאי שלא עונה על משפטי התנאים, התנאי קיים והמעשה (הנדר) קיים רק בהתקיים התנאי. אפשר כי טעמי הכתוב (דב' נצ' כט,יד) אֲשֶׁר יִשְׁנֹוּ – קדמא ואזלא מרמז לכלל בשבועות שגם במ יהיו פֶּה – רביע בתפקיד ארבעה משפטי תנאים במצבים מסוימים ובמצבים אחרים יכולים להיות גם פחות תנאים כמו שביררנו בפר' מטות.

דברים נצבים כטי: לא-יאבד ה' סלח לו
כי אִי יַעֲשֶׂן אֶף-ה' וקנאתו פֶּאִישׁ הוּא וְרַבְּצָה בּוֹ כָּל-הָאֱלֹהִים הַפְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַזֶּה וּמִתְחַה ה' אֶת-שְׁמוֹ מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם:
[אברבנאל] (דב' נצ' כטי) ... ועל זה אמר לא-יאבד ה' סלח לו' לא יחשוב שיהיה נדון עם הכלל ושהשם יתעלה יעבור על פשעו להיותו יחיד. כי הנה השם יתעלה לא יסלח אליו אבל יַעֲשֶׂן אֶף-ה' וקנאתו פֶּאִישׁ הוּא אע"פ שהוא יחיד וְרַבְּצָה בּוֹ כָּל-הָאֱלֹהִים הַפְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַזֶּה. רוצה לומר הפרטיות והמיוחדות יחולו עליו ועל כל העדה יהיה שלום. וימחה שמו וזכרו מתוך הקהל לא-יאבד ה' סלח לו' – מונח זרקא מונח סגול, מוסיף מעין הענין על הענין, כפי' [אברבנאל] שהחשוב מחשבת ע"ו ומסתיר זאת יענש בעונש יתר על הרגיל וְרַבְּצָה בּוֹ כָּל-הָאֱלֹהִים האלות הפרטיות והמיוחדות ועוד יוסיף עליו וימחה שמו וזכרו מתוך הקהל

דברים נצבים כטי: והבדילו ה' לרעה מפל שבטי ישראל
כָּל-אֱלֹהִים הַבְּרִית הַפְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה:
דברים כי-תבוא כח,סא: גם כָּל-חֲלִי וְכָל-מִכָּה אֲשֶׁר לֹא כָּתוּב בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה הוּא עָלֶיךָ עַד הַשְּׁמַרְךָ:
[רש"י] (כט,ב) הַפְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה – ולמעלה הוא אומר (כח,סא) בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה גַם כָּל-חֲלִי וְכָל-מִכָּה וְגו'
טט: הקרא בפועל הוא גַם כָּל-חֲלִי וְכָל-מִכָּה אֲשֶׁר לֹא כָּתוּב בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה

"הזאת" לשון נקבה מוסב אל "התורה", (כט,ב) הַזֶּה לשון זכר מוסב על הספר; ועל ידי פסוק הטעמים הן נחלקין לשתי לשונות: בפרשת הקללות ה'טפחה' נתונה תחת (כח,סא) בְּסֵפֶר, ו-(כח,סא) הַתּוֹרָה הַזֶּה דבוקים זה לזה, לכך אמר "הזאת"; וכאן (כט,ב) ה'טפחה' נתונה תחת הַתּוֹרָה – נמצא סֵפֶר הַתּוֹרָה דבוקים זה לזה, לפיכך לשון זכר נופל אחריו, שהלשון נופל על הספר.

טט (כט,ב) כָּל-אֱלֹהִים הַבְּרִית – אלות הברית הַפְּתוּבָה – זקף-גדול, שלוש נקודות שאפשר שאחת מהן באופן אחד ושתיים באופן אחר, כאן נקודה אחת היא הענישה ע"פ כָּל-אֱלֹהִים הַבְּרִית הַפְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה: ומזהירה התורה גם על ענישה בשני אופנים שלא כתובים בפירוט הלוא המה (כח,סא) כָּל-חֲלִי וְכָל-מִכָּה אֲשֶׁר לֹא כָּתוּב בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה

מפל שבטי ישראל – אתנה, כָּל-אֱלֹהִים הַבְּרִית – פשטא מונח זקף-קטן אחרי אתנה, ומהוה תיאור ואחריו הפעולה הַפְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה: זוהי תבנית ללימוד אלפניו ולאחריו. הקרא כָּל-אֱלֹהִים הַבְּרִית פועל על וְהַבְּדִילוּ ה' לרעה מפל שבטי ישראל כפירוש [אור החיים] לזה כשאמר הכתוב (כט,יט) וּמִתְחַה ה' אֶת-שְׁמוֹ, ביאר הכתוב שלא ישלוט עליו חלק הרע לאבדו לאיש המשתרר בלבו עד שיבדילו ה', ויגביל החלק שישלוט בו הרצועה רעה, כי הקליפה השולטת תקרא רעה, וכן היא מדה ה' כשנתן רשות למחבל מגביל לו מקום אשר ישלוט בו,
טט – הנקודות באופן האחד א' הבדלתו והגבלת שליטת הרצועה הרעה בו, ב' ואם ממשיך במריו ניתן לרצועה הרעה לשליטה מלאה בו. באופן האחר ?

או יאמר על זה הדרך והבדילו וגו', פירוש שאחר שימחה ה' את שמו שהיא נשמתו, יבדילו לרצועה הרעה, להומו ולאבדו בכוסות המרים אשר מוכנים לו, והוא אומר (כט,ב) כָּל-אֱלֹהִים וגו', לומר שהרעה שישלוט ה' עליו, היא רעה שכוללת כל האלות אשר נתחכם הוא להמלט ממנה:

(כט,ב) הַפְּתוּבָה – זקף-גדול ענין בעל שלוש נקודות.ע"פ [אור החיים] והוא אומר (כט,ב) כָּל-אֱלֹהִים הַבְּרִית הַפְּתוּבָה הענין הינו אבדן בשלבים של האיש המשתרר בלבו. אפשר ששתי הנקודות באופן אחד הן: (א) מחית שמו שהיא נשמתו, (ב) הבדלה מוגבלת לרצועה הרעה (מין קליפה שולטת ומחבלת);
באופן אחר נקודה אחת (ג) השלטה מלאה של הרעה שכוללת כל האלות אשר נתחכם הוא להמלט ממנה:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצואת האמנתי – תהלים קי"ט: שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"ג: תמצית ההשפעות; אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא – מאריך; רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא – סוף-א – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפקא – קב' שעשורה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שממטעים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקב – ב"ב בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, ו – זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4 ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקף השלישי; קדמא – סדר קדמות; אולא – גרש – גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצבת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקירה, שגנה = שכחה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקירה, שגנה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושב"ע פ.

1.9 דברים נצבים כט,ט (התשע"ט)

דברים נצבים כט,ט: וְאָמַר הַדָּוָר הָאֶחָד בְּנִיכֶם אֲשֶׁר יִקְוּמוּ מֵאַחֲרֵיכֶם וְהִנְכַּרְי אֲשֶׁר יָבֵא מֵאַרְצָךְ רְחוֹקָה

וְיָרֵא אֶת-מַלְכוּת הָאָרֶץ הַהִוא וְאֶת-תַּחֲלָאִיהָ אֲשֶׁר-תַּחֲלָהּ ה' בָּהּ:

מובאים מקורות אחדים ואח"כ הסבר לשרשרת המקורות. מובאים שני פירושים מחיפוש בשו"ת בר-אילן על המלים "הדור האחרון" [פסיקתא זוטרותא (לקח טוב) דב' נצבים דף נע, ב] (דב' נצ' כט,ט) וְאָמַר הַדָּוָר הָאֶחָד בְּנִיכֶם אֲשֶׁר יָבֵא מֵאַרְצָךְ רְחוֹקָה (טט: כל דור הוא) אחרון

לשלפניו. וְהִנְכַּרְי אֲשֶׁר יָבֵא מֵאַרְצָךְ רְחוֹקָה. אלו גרי צדק:

[פירוש הסולם לזוהר – שמ' בשלח טו,יז] בשלח מאמר נטית ימינך תבלעמו ארץ אות של

כהאי גוונא (שמ' בשלח טו,יז) תבאמו וגו': כעין זה, (שמ' בשלח טו,יז) תבאמו ותפעלמו בקר נתלתה וגו', היה צריך לומר תביאם ותטעם, מהו תביאמו. ומשיב, אלא רוח הקודש אמר, על הַדָּוָר הָאֶחָד בְּנִיכֶם, ונגלה בהם הגילוי של הרשימה הקדושה (מ) שמו של הקדוש ברוך הוא, והם אחוזים בו (אותו) ו', שהוא ז"א (טט: זעיר א'נפין אלו שש מידות חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד), והם ראויים לרשת הארץ, כמ"ש (ישעיהו ס,כא) ועמלם בלגם צדיקים לעולם יירשו ארץ בצר מטעו מטעי מעשה נדי להתפאר: (טט: [משנה סנה' פ"י,מ"א]) כל ישראל יש לכם חלק לעולם הבא שנאמר ועמלם בלגם וגו'). כי כל מי שנמול, ונגלה בו הרשימה הקדושה (טט: של שם ז"א), ושומר אותו נקרא צדיק, ומשום זה לעולם יירשו ארץ.

(שמות בשלח טו,יז) תבאמו ותפעלמו בקר נתלתה מ'ן לשבתה פעלת ה' מקדש אדני כוננו יריד:

(איוב ג,י) וְאָמַר אֵלֶיהָ כִּדְבָר אֶתֶת הַנְּבִלֹת תִּדְבְּרֵי גַם אֶת-הַטֹּב נִקְבַּל מֵאֵת הָאֱלֹהִים וְאֶת-הַרְעָה לֹא נִקְבַּל בְּכָל-יָצֵאת לֹא-תִקְרָא אִיּוֹב בְּשִׁפְתָיו: פ מובא פירוש מחיפוש על תבאמו ותפעלמו

[מסכת אבות דרבי נתן נוסחא ב פרק מג] עשרה נתנבאו ולא ידעו מה נתנבאו. ... [איוב נתנבא ולא ידע מה נתנבא שנאמר (איוב ג,י)

גַּם אֶת-הַטֹּב נִקְבַּל מֵאֵת הָאֱלֹהִים וְאֶת-הַרְעָה לֹא נִקְבַּל נתנבא שהקב"ה עתיד לחזור עליו את הטובה]: משה נתנבא ולא ידע מה נתנבא שנאמר (שמות בשלח טו,יז) תבאמו ותפעלמו בקר נתלתה אין כתיב כאן תביאנו ותטענו (טט: אלו יוצאי מצרים) אמרו הבנים כנסין והאבות אינן כנסין: מוצגות תבניות הטעמים בפסוק שיוסברו על-פי המקורות הנ"ל.

מ- (איוב ג,י) תדברי ... האלהים ... זקא-קטן ... זקא-קטן בין שני קיסרים, בתפקיד כעין הקש. נלמד אל (דב' נצ' כט,ט) וְאָמַר הַדָּוָר הָאֶחָד בְּנִיכֶם אֲשֶׁר יִקְוּמוּ מֵאַחֲרֵיכֶם וְהִנְכַּרְי - שגם בו ... זקא-קטן ... זקא-קטן בין שני קיסרים (כאן סלוק ... אתנה) כעין הקש ו/או דבר שחוזר וקורה.

(דב' נצ' כט,ט) – קדמא זקא-קטן במלה אחת כעין מדה ל"א (מל"ב מידות של רבי אלעזר בן ריה"ג) ... מוקדם והוא מאוחר בענין.

מ-[מסכת אבות דרבי נתן] נלמד ממעשה איוב שאחרי קבלת הרעה מהא-לקים נתנבא (איוב) שהקב"ה עתיד לחזור עליו את הטובה.

בהקש מ- (איוב ג,י) נלמד אל (דב' נצ' כט,ט) שכך יקרה גם לעם ישראל, חטאו ונענשו אך מתמידים בשמירת ברית מילה ובזכותה הקב"ה

עתיד לחזור על עם ישראל בני אברהם יצחק ויעקב את הטובה. ולראיה מוצג סיום מסכת מכות שם סמלי ומתאים למכות שב- (דב' נצ' כט,ט) ופסוקים שלפניו ולאחריו.

[בבלי מכות כד,א] וכבר היה ר"ג ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא מהלכין בדרך, ושמעו קול המונה של רומי מפלטה [ברחוק] מאה עשרים מיל, והתחילו בוכין, ורבי עקיבא משחק. אמרו לו: מפני מה אתה משחק? אמרו להם: ואתם מפני מה אתם בוכים? אמרו לו: הלאו כושיים ממשחוחים לעצבים ומקטרים לעבודת כוכבים (ובזה בני ישראל ידמו להם כנאמר (דב' נצ' כט,ט) וְנִלְכוּ

וְנִעַבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְנִשְׁפָּתְנוּ לָהֶם אֱלֹהִים אֲשֶׁר לֹא-יִדְעוּם וְלֹא חָלַק לָהֶם:) יושבין בטח והשקט, ואנו בית הדום רגלי אלהינו שרוף [בבלי מכות כד, ב] באש ולא נבכה? אמר להן: לכך אני מצחק, ומה לעוברי רצונו כך, לעושי רצונו על אחת כמה וכמה (דב' נצ' כט,ט) וְהִנְכַּרְי

המוקדם שהרעו לישראל מעבר להיותם שליחי ה' להביא את ישראל לתשובה ולשלותם הוא המאוחר שמצפה לישראל השבים אל ה', שיטיב לעתיד לבוא כמו שהנכרים עתה ומעלה מהם). ועוד שמהנכרי המוקדם המציק יצאו מאוחר יותר גרי צדק כגון בני המן, ר' עקיבא מסיסרא, אונקלוס ור' מאיר מגדולי רומי.

שוב פעם אחת היו עולין לירושלים, כיון שהגיעו להר הצופים קרעו בגדיהם. כיון שהגיעו להר הבית, ראו שועל שיצא מבית קדשי הקדשים, התחילו הן בוכין ור' מצחק. אמרו לו: מפני מה אתה מצחק? אמרו להם: מפני מה אתם בוכים? אמרו לו, מקום שכתוב בו: והזר הקרב יומת (טט: התוכן הזה ארבע פעמים בתורה) ועכשיו שועלים הלכו בו ולא נבכה? אמר להן: לכך אני מצחק, דכתיב: (ישעיהו

ח,ב) וְאָעִידָה לִי עֲדִים נְאֻמִּים אֶת אֹרֶיךָ הַפֶּה וְאֶת-יִכְרָיְךָ הָן יִכְרְיָהּ: וכי מה ענין אוריה אצל זכריה? אוריה במקדש ראשון וזכריה במקדש שני! אלא, תלה הכתוב נבואתו של זכריה בנבואתו של אוריה, באוריה כתיב: לכן (ירמיהו כ"ג,יח) הֲאֵמַרְוּ ה' צְבָאוֹת צִיּוֹן שְׂגָדָה

תִּתְרַשׁ וּירוּשָׁלַיִם עֵינִים תִּהְיֶה וְתֵר הַבְּנִיּוֹת לְקָמוֹת יַעַר: בזכריה כתיב: (זכריה ח,ד) הֲאֵמַרְוּ ה' צְבָאוֹת עַד יָשְׁבוּ וְקָנְיָם וְקָנְוֹת בְּרַחֲבוֹת יְרוּשָׁלַם וְאִישׁ מִשְׁעֶנְתּוֹ בְּכַד מֵרַב יָמִים: עד שלא נתקיימה נבואתו של אוריה - הייתי מתיירא שלא תתקיים נבואתו של זכריה, עכשיו שנתקיימה נבואתו של אוריה - ביודע שנבואתו של זכריה מתקיימת. (טט: נשים לב שנבואת החרב פותחת (ירמיהו כ"ג,יח) הֲאֵמַרְוּ ה' צְבָאוֹת ונבואת

התקומה פותחת (זכריה ח,ד) הֲאֵמַרְוּ ה' צְבָאוֹת) בלשון זה אמרו לו: עקיבא, ניחמתנו! עקיבא, ניחמתנו. הדרן עלך אלו הן הלוקין וסליקא לה מסכת מכות.

חיפוש המלים "דור אחרון" בשו"ת בר-אילן הביא את [לקח טוב] עם פירוש על [דברים נצבים כט,ט] ואת [פירוש הסולם לזוהר בפר' בשלח] ובו המלים "דור אחרון". אף שיתכן שאין הכוונה לל"דור אחרון" של [דברים נצבים כט,ט]. מאמר הזוהר בשלח

מקשר בין המלים (שמ' בשלח טו,יז) תבאמו ותפעלמו כנבואה שהמתנבאים ולא ידעו מה נבאו ובין ברית מילה שעם ישראל מקיים ובזכותה זכאי לשוב לארץ-ישראל. נבואה זאת נמצאת בין היתר ב-[אבות דרבי נתן פמ"ג] בין עשרה שנתנבאו ולא ידעו מה נתנבאו מצאנו את מאמר איוב על מצבו הרע ועל הטוב שה' ישיב אליו. ירידה לרע מבטאת בתוכן של [דברים נצבים כט,ט] הנבואה על העליה לטוב מרומזת בתבניות הטעמים בפסוק. כאן נשלב את פירוש [לקח טוב נב' ג,ב] (דב' נצ' כט,ט) וְאָמַר הַדָּוָר הָאֶחָד בְּנִיכֶם אֲשֶׁר יָבֵא מֵאַרְצָךְ רְחוֹקָה –

גרשיים מונח רביע בתפקיד כעין יצא מן הכלל למד על הכלל, כאן מלמד כל אחד ואחד (טט: כל דור הוא) אחרון לשלפניו, וכיוון שעדיין לא התגלה הטוב המנובא, שיעשה הקב"ה לבני ישראל בדור האבות הנוכחי הוא מנובא בכל דור ועשוי להתגלות בדור הבנים הנוכחי. ראה להלן בתבנית הטעמים שבחלק השני של הפסוק.

[שו"ת הרשב"א החדשות (מכתב יד) סימן שסח] ועוד שהרי אמר (דב' נצ' כט,ט) וְאָמַר הַדָּוָר הָאֶחָד בְּנִיכֶם אֲשֶׁר יִקְוּמוּ

מֵאַחֲרֵיכֶם וגו', ואחרון אין לו גבול, כל שינהגו דורות עולם. ועוד שהוא מן הנמנע שיתנבא מרע"ה על העתיד במה שיגיע דבר מועט מן העונש גלות בכל ע' שנה, ושהיו שם בחצרות המלכים גדולים ונכבדים מאד, והעלים הגלות (אדום) הזה שהוא רב מאד (בשנים).

והיה יותר ראוי להגיד מה שיקרה מן העונש הגדול והפזור בכל הקצוות על עבירה אשר אין לה דמיון לגדלה לפי דעת בעל הדין.

[אור החיים] (דב' נצ' כט,ט) ... וכל מאמר זה הוא כנגד חלוקה ראשונה שהזכיר הכותב (דב' נצ' כט,ט) פְּרִי־שׁ כָּפֶם אִישׁ אֹרֵאִשָּׁה אִו מִשְׁפָּחָה אֹרֵשְׁטָ אֲשֶׁר לְכָבוֹ פְּנֵה הַיּוֹם מֵעַם ה' אֲלֵהֵינוּ לְלַכֵּת לְעַבְדֵי אֶת-אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם הַהֵם לְפִי שֶׁהַקְּלָלוֹת שִׁחַד עַד עַתָּה הֵיוּ כִּנְגַד חִלּוּקָה ב' (דב' נצ' כט,ט)

ב"ה טוב טעם דעת למדני (טטור ל) כי במצואתו האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג: תפצית ההשערת; אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טחא – שני משמעות, רבוי ממשות; מרכא טפחא – קב' שעשורה לדוג', תור רבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מרק – קב' ב' בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שנהלק, השלם והגלגל נרשמים; זרנא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1: זקף-קטן – 2: זקף-גדול – רביעי; 3: רביעי – 4: מונח רביעי – לפחות ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף השלישי; קדמא – סדר קדמות; אזלא = גרש – גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושבע"פ.

כ"ט, ז) **פְּרָשְׁתָּ בְּכֶם פֶּרֶךְ רִאשׁוֹ וְלַעֲנֵהוּ**: וכבר (דב' נצ' כ"ט, יט) **וַתַּחֲזֵק ה' אֶת־שִׁמּוֹ מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם**: ומכאן הוא מתחיל עונש הראשון (טט) קבוצת (דב' נצ' כ"ט, יט) ... **אִישׁ אוֹרְאֵשָׁה ... פֶּגַע ... לַעֲבֹד אֶת־אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם** (דב' נצ' כ"ט, כא) **וְרָאוּ אֶת־מַלְכוּת וְגו'** (דב' נצ' כ"ט, כב) **וְנִצְּמְרוּ עַל אֲשֶׁר עֲזָבוּ אֶת־בְּרִית ה'** (דב' נצ' כ"ט, כה) **וְנִלְכוּ וְנַעֲבֹדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְגו'** כרשום בתחילת המאמר ללכת לעבוד, ולזה לא אמר ומחה ה' את שמם אלא שממון ארצם ולהגלותם מעל אדמתם (דב' נצ' כ"ט, כז) **וְנִשְׁלַכְּם אֶל־אֲרֶץ אֲחֵרָת פְּנִים הֶהָדָה**:

מסיפור המעשה ב- [בבלי מכות כד, א-ב] ו- [שו"ת הרשב"א] ו- [אור החיים] אנו מסיקים כי הכתוב (דב' נצ' כ"ט, כא) **וְרָאוּ אֶת־מַלְכוּת הָאֲרֶץ הַהִוא וְאֶת־תַּחֲלָאִיהָ** נמצא במרכז הענין ומלת (כ"ט, כא) **וְרָאוּ** – וטעמה תלשא בתפקיד ללמד לכתוב אלפניו ולכתוב לאחריו, בתפקידי תלשא כעין מחיצה של העלם ידיעה (שגגה של ע"ו, שכחת השליחות), שיעור זמן. ואלו יוסברו כפי' [באר מים חיים] **אֶת־מַלְכוּת הָאֲרֶץ הַהִוא וְאֶת־תַּחֲלָאִיהָ** – גרשיים מהפך פשטא זקף-קטן, שני לימודים, מהפך פשטא לפחות אחד מן הלימודים יוצא מפשט הכתוב, אחד מהם עשוי להיות **אֶת־מַלְכוּת הָאֲרֶץ הַהִוא** – גרשיים מהפך פשטא כעין יצא להקל ולא להחמיר, ותומך בכך שם הפלאים שיעשה ה' במלת (כ"ט, כא) **הַהִוא** – ככתבה.

(לימוד א) שלא ענש ה' את בני ישראל עד כלותם אלא רובו של העונש היה על הארץ כנאמר בפסוק (כ"ט, כב) **וּפְנִי' [בכור שור] (דב' נצ' כ"ט, כג) עַל־מַה עֲשָׂה ה' כִּי־כָּהָ לְאֶרֶץ הַנְּהָא**, ועל מה כעס כל – כך, ו- (דב' נצ' כ"ט, כג) **מַה חָרִי הָאֵף הַגָּדוֹל הֶהָדָה**: שייראו אותה (כ"ט, כב) שריפה בגפרית ומלח, שכל מקום שגופרית נופל, מלח עמו, כדכתיב (בר' וירא יט, כד) **וְהָ הַמִּטְעִיר עַל־קַצְמָם וְעַל־עַמְרֵה גִפְרִית נֶאֱשָׁר**, וכתיב באשתו של לוט (בר' וירא יט, כג) **וַתַּחֲזֵק ה' וַתִּצַּב מַלְחָה**: שמלח נפל עליה, וכשיראה שרופה בגפרית ומלח יתמהו עליה שאינה מעלה עשבים, ואין בה שום טובה, וכל האומות עובדים ע"ז לא בא עליהם כך, ואינם בגלות. ופ' [אלשיך] (דב' נצ' כ"ט, כא) **וְרָאוּ אֶת־מַלְכוּת הָאֲרֶץ הַהִוא וְאֶת־תַּחֲלָאִיהָ** כו' כי מה שיאמרו בראותם מכות בארץ עצמה ויתמהו, והוא **אֲשֶׁר־חִלְּהָ ה' בְּהָ** כי אשר היה קצף על האנשים והחולי שהיה ראוי לבא על האנשים חלה על הארץ. וזה הוא בזמן חרבן ראשון שאינו גפרית ומלח כו' רק פורענות קל:

(לימוד ב) כפי' [בעל הטורים] (דב' נצ' כ"ט, כא) הקלת העונש הקלת קבלת התשובה של רשע (כא) **אֲשֶׁר יִקְוּמוּ מֵאֲחֵרֵיהֶם**. ר"ת אחאב ירבעם מנשה שהם הרשיעו בע"ג יותר מכל (סנהדרין צ א): **אֲשֶׁר־חִלְּהָ**. ב' במסורה מתרי ענינא. **אֲשֶׁר־חִלְּהָ ה' בְּהָ**. וכזהצ' לו חלה את פני ה' וגו' ויעתר לו (דה"י ב לג יב יג) ודרשינן (סנהדרין קג א) ויחזור לו, מלמד שחתר הקדוש ברוך הוא תחת כסא הכבוד וקבלו בתשובה. והיינו מה חִלְּהָ דהכא לשון שבירה בארץ [דכתיב **אֶת־מַלְכוּת הָאֲרֶץ הַהִוא וְאֶת־תַּחֲלָאִיהָ**] אף חלה דגבי מנשה לשון חתירה שנעשה לו חתירה ברקיע: **אֲשֶׁר־חִלְּהָ** – מקף בורר משמע מלת "חלה" כאן במשמע שבירה, חתירה ולא משמע אחר כגון חולה, חולין, החל.

ע"פ [באר מים חיים] (דב' נצ' כ"ט, כא) – (דב' נצ' ל"א, ל"א) התורה מלמדת על שליחות עם ישראל להעלות ניצוצות קדושים משבירת הכלים בעולם התווה אשר נתלשו ונעלמו בקליפות – חשכת החומר הנברא, הדעות הכוזבות והנשמות הקדושות שנפלו בחטא אדם הראשון ונשבו (נעלמו) בידי בן בליעל והקליפות. שתי ההעלמות מרומזות בטעם תלשא של (כ"ט, כא) **וְרָאוּ** תלשא כעין מחיצה של העלם ידיעה (שגגה) אפשר כי רמז לשבירה נמצא במלים **אֲשֶׁר יִבָּא** וע"י מידת גורעין ומוסיפין (מידה מ בחשבון מהר"ו) או מידה ל' חילוף אותיות **שָׂר יִבָּ – שבר"י**, ואפשר כי **וְהִנְבְּרִי** מרמז לחשכת הבריאה וכביכול העלם א-לקות ולכן בליעל. טעם **וְרָאוּ** – תלשא מלמד לכתוב לפניה ולכתוב אחריה. מלמדת לכתוב לפניה בתפקיד כעין מחיצה העלם ידיעה של ניצוצות הקדושה שנתלשו בשבירת הכלים. **וְרָאוּ** – תלשא מלמדת לכתוב אחריה בתפקיד של שיעור או כאן אין שיעור לזמן עד "דור אחרון" ואין שיעור לתפילות כדי לשבור – לתלוש ניצוצות הקדושה מבין הקליפות להחזירן אל מקורם.

[באר מים חיים דברים פרשת נצבים ד"ה [כ"ט, כא]] **וְאָמַר הַדָּרֹךְ הָאֲחֵרוֹן** וגו'. הנראה בביאור הכתובים האלה, והדקדוקים יובנו מאליהן אחרי ביאורי. כי הנה נודע מדברי מרן הרב האר"י ז"ל אשר בעת שבירת הכלים הידועים ליודעי נסתרי תורתנו הקדושה ירדו ניצוצות קדושות רבות אל הסטרא אחרא, וגם נשמות קדושות ירדו בעומקי הקליפות אחר חטא אדם הראשון ונתערב האוכל עם הפסולת. והכל נעשה מתחילה לצורך חיקון העולם כי היה צריך להתהוות הרע בעולם בכדי שיהיה שכו ועונש והבחירה בידי אדם. ... וכן בעשות האדם מצוה ממצוות ה' מדברי ארציות כמו ציצית, ותפילין, וסוכה, ולולב, בנין בית הכנסת ובית המדרש, לבושי שבת, וכדומה. על ידי הטרחה והיגיעה במצוה, משבר ומכניע תוקף הרע והסטרא אחרא הנאחז בדבר הוא. ובכח כוונתו במצוה באמת לקיים מצות בוראו הנה מוציא את הניצוץ הלז השייך לשורש שמתן מתוך עמקי הקליפות ומיחדו לעלות לשמי מרום להתאחד במקורו מקור שורש שמתן לחיי החיים ברוך הוא.

[באר מים חיים דברים פרשת נצבים ד"ה [כ"ט, כא]] **וְאָמַר בְּלִי־הַגּוֹל עַל־מַה עֲשָׂה ה' כִּי־כָּהָ לְאֶרֶץ הַנְּהָא מַה חָרִי הָאֵף הַגָּדוֹל הֶהָדָה**: כלומר כי אם אדם חטא בהמה מה חטאה הוא עפר הארץ אשר לא ידעה כי ימינה לשמאלה ולמה יצא עליה החרי הגדול הזה להכותה מכה רבה כזה ולזה אמר: (כ"ט, כד) **וְנִצְּמְרוּ עַל אֲשֶׁר עֲזָבוּ אֶת־בְּרִית ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתְכֶם וְגו'** (כ"ט, כה) **וְנִלְכוּ וְנַעֲבֹדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְגו'** [כ"ט, כז] **וְנִסְרַצְּתָ ה' בְּאֲרֶץ הַהִוא לְקַבֵּא עֲלֵיהָ אֶת־כָּל־הַקְּלָא הַפְּתוּבָה בַּסַּפֵּר הֶהָדָה**: כלומר כי על שחטאו הם במאוד בעולם הזה ולא היה קיום להם על ידי חטאם בשום פנים ועל כן שפך חמתו על עצים ואבנים והכה את העיר והארץ להביא עליה את כל הקללה בכדי להחיות את שארית הפליטה. (כ"ט, כז) וגמר אומר הכתוב, **וַיִּתְּשֵׁם ה' מֵעַל אֲדָמָתָם בְּאֵף וּבַחֲמָה בְּאֵף וּבְחֲמָה יִקָּצֵף גְּדוֹל וְנִשְׁלַכְּם אֶל־אֲרֶץ אֲחֵרָת פְּנִים הֶהָדָה**: כלומר כי אחר שפיכת החימה הנה עוד נתשם מאדמתם וישליכם אל ארץ אחרת. ולכאורה זה פלא הוא כי אחר שכלה חמתו יתברך בעיר והעוונות והארץ הקדושה, היה לו יתברך אחר זה להחזירם אל הארץ לשבת בארצם ולמה השליכם אל ארץ אחרת על זמן רב כיום הזה. ואמנם כי זה היה **עֲבוּר טַעַם הַשְּׂנֵי** לרעות בגנים וללקוט שושנים לקבץ נדחים להשיבם אל חיק אביהם.

[כ"ט, כח] וזה מאמר הכתוב, **הַנְּסַפְרָת לְה' אֱלֹהֵינוּ**. שזה שהשליכם אל ארץ אחרת הוא עבור **הַנְּסַפְרָת לְה' אֱלֹהֵינוּ** המה ניצוצי הקדושה הנסתרים ונעלמים בכל דבר ודבר אשר על פני תבל ומלואה וצריך להגביהם להשיבם לשורשם מקור מחצבתם. וגו'

[באר מים חיים דברים פרשת נצבים ד"ה [ל, יא] (דב' נצ' ל"ד) **כִּי־יִקְרֹב אֵלֶיךָ הַדָּרֹךְ מֵאֲדָר בְּפִיךָ וּבְלִבְבְּךָ לַעֲשׂוֹתוֹ: ס**. וכאשר כתבו כמה פעמים שיעקב בירור הקדושה מהרע, הכל תלוי ועומד בלב של אדם שכפי אשר משבר ומכניע מעמקי תאות מורשי לבבו לפני ה' אלהינו בכל השתמשותו בכל חפצי הארץ שלא להשתמש בהן כי אם לשם ה' באמת כן נשבר ונכנע כח הרע אשר בחפיצים ההם והפח נשבר. ואז הניצוצות ההם המה כצפור נמלטה מפח יוקשים. שהצפור בעת המלטו מפחו, הנה עבור שמחה חדות צאתו ממאסרו תעוף בכח רב וכה מופלג אל תחת השמים כאשר תוכל. וכן ביותר ויותר עד אין שיעור כשנשבר פח הקליפה מהניצוץ, יעוף בכח מופלג לאין קץ לאביו שבשמים לקבל פני קדשו ולחסות תחת סתר נפיו סלה. וגם אלו הניצוצות שמעבר לים מתקבצין ובאין אל האדם על ידי סיבות שונות בכדי להעלותן. והנה נודע אשר **בִּירוּרֵי הַנְּיֻצוֹת נַעֲשֵׂין עַל יְדֵי הַתְּפִילּוֹת שֶׁבְּכָל יוֹם וְיוֹם לֹאִין קָץ כְּמִבּוֹאָר דְּבִרְיֵי מִן קוּדֵשׁ קְדוּשֵׁי הַרְבֵּי הָאֲרִ"י ז"ל**. ולזה אמר (דב' נצ' ל"ד) **כִּי־יִקְרֹב אֵלֶיךָ הַדָּרֹךְ מֵאֲדָר בְּפִיךָ וּבְלִבְבְּךָ לַעֲשׂוֹתוֹ: ס** כלומר שעל ידי התפילה שבפיך ושבירת לבך במחמדיה, והתקרבות הלב לשמו יתברך, נעשין הדברים האלה על מכוונם הראוי בשלימות הגמור ככל הנאמר.

וזה ענין ראש השנה חזרה בתשובה לה' ולכוון כל פעולותינו לקבלת עול מלכות שמים ויחד עולים הניצוצין הקדושים והבריאה מתעלה אל ה'.

ב"ה טוב טעם דעת למדני (טטור"ל) כי במצוות האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג: תפצית ההשערות: אנתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל, מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרשא = מאריך, רבוי; דרשא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טחא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרשא טפחא – קב' שעשויה לגזול, תור לרבות, מכל מקום; דרשא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרשא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרשא טפחא – קבוצה שמעמיתים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף-בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו- סדר שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, ו- זקף-קטן – 2; זקף-גזול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4 ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף השלישיה; קדמא – סדר קדמות; אזלא = גרש – גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרשא – דרוש בפסוק שפור, מחיצה, עקרה, שגגה = שכהה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה, עקרה, שגגה = שכהה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושבע"פ.

1.10 דברים נצבים כט,ט (התש"פ)

דברים נצבים כט,ט; נפְרִית וּמְלַח שְׂרָפָה כָּל־אַרְצָהּ
לֹא תִזְרַע וְלֹא תַצְמַח וְלֹא־יַעֲלֶה בָּהּ פֶּלֶא־עֵשֶׂב

כְּמִהְפַּכֶת סֹדֶם וְעַמְרָה אֲדֹמָה וְצִבְיִים וְצִבְיִים אֲשֶׁר הֶפֶךְ ה' בְּאָפוֹ וּבְחִמְתּוֹ:

[ירושלמי כלאים פ"ט ה"ג] ר"ש בן לקיש אמר (תהילים קט,ט) אֲתַהֲלֶךְ לִפְנֵי ה' בְּאַרְצוֹת הַסַּיִים: והלא אין ארצות החיים אלא צור וחברותיה וקיסרין וחברותיה תמן זולא (זול) תמן שובעא (שובע). ר"ש בן לקיש משום בר קפרא ארץ שמיתיה חיינן תחילה לימות המשיח. ומה טעם (ישעיהו מבה), נְתַן זְשִׁמָּה לְעַם עֲלִיָּה וְרוּחַ הַלְקִים בָּהּ: **[מדרש נתיים לדברים מכילתא יא]** וכן הוא אומר (יהצק' כ"ו,כ) וְנַתַּתִּי צִבְיִים בְּאַרְצֵי הַסַּיִים: ארץ שמתייה חיים תחלה לכל הארצות יש אומ' ארבעים יום ויש אומרים ארבעים שנה שנ' (ישעיהו מבה), נְתַן זְשִׁמָּה לְעַם עֲלִיָּה וְרוּחַ הַלְקִים בָּהּ: (המשך ירושלמי) אלא מעתה רבותינו שבגולה הפסידו (כי נקברו שם). אמר רבי סימיי מחליד הקדוש ברוך הוא לפנין את הארץ והן מתגלגלין כנודות וכיון שהן מגיעין לא"י נפשן חוזרות עליהן. ומה טעם (יהצקאל לז,יז) וְנַתַּתִּי רוּחִי בְכֶם וְהִיָּתְמָה אֶתְכֶם עַל־אֲדָמְתְכֶם (הכתוב בא לשון הירושלמי ולא בפסוק) אדמת ישראל ונתתי רוחי בכם וחיותם ע"כ. רבי ברכיה שאל לרבי חלבו רבי חלבו שאל לרבי אימי רבי אימי שאל לר"א רבי לעזר שאל לרבי חנינה. ואית דאמרין רבי חנינה שאל לרבי יהושע בן לוי אפילו כגון ירבעם בן נבט וחביריו. אמר ליה (דב' נצ' כט,כב) נְפִרִית וּמְלַח שְׂרָפָה כָּל־אַרְצָהּ אמר רבי ברכיה מן הן שאל להן והן שאל להן לא שמעינן מינה כלום. מיי כרון כיון שנשרפה א"י נעשה בהן מידת הדין. תני בשם רבי יהודה שבע שנים עשת א"י נשרפת הדא הוא דכתיב (דניאל ט,כז) וְהִגְבִּיר בְּרִית לְרַבִּים שְׂבוּעָא אַחַד. (וידיד נפש): שואל אם הארץ נשרפה) כותים שבה מה היו עושים? (וידיד נפש): בזמן החורבן, ועונה) מטליות מטליות והיתה נשרפת (וידיד נפש): לא נשרפה כולה בפעם אחת, אלא חלקים חלקים, וכשחלק אחד נשרף זרעו חלק אחר).

[בבלי יומא נד,א] ותניא, רבי יוסי אומר: שבע שנים נתיקמה גפריה ומלח בארץ ישראל. ואמר רבי יוחנן: מאי טעמא דרבי יוסי – אתיא (דניאל ט,כז) בְּרִית (דב' נצ' כט,כב) בְּרִית. כתיב הכא (דניאל ט,כז) וְהִגְבִּיר בְּרִית לְרַבִּים שְׂבוּעָא אַחַד (היינו שבע שנים כנאמר במשניות אחדות) וכתיב התם ואמרו (דב' נצ' כט,כב) וְנִשְׁבַּח עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת־בְּרִית ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתָם (גזרה שוב מכתובים לתורה) (דניאל ט,כז) וְהִגְבִּיר בְּרִית לְרַבִּים שְׂבוּעָא אַחַד וְנִשְׁבַּח עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת־בְּרִית ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתָם וְעַד־כְּלֶה וְנִתְרָצָה תַתָּה עַל־שָׁמַם: פ

[תורה תמימה (=ת"ת)] (דב' נצ' כט,כב) שְׂרָפָה כָּל־אַרְצָהּ - שאל ר' חנינה לר' יהושע בן לוי, הרי אמרו ארץ ישראל מכפרת אף לרשעים, וכי אפילו כגון ירבעם בן נבט וחביריו, אמר לו, כתיב (דב' נצ' כט,כב) נְפִרִית וּמְלַח שְׂרָפָה כָּל־אַרְצָהּ, כיון שנשרפה א"י נעשית בהן מדת הדין^(ט) ירושלמי כלאים פ"ט ה"ג: **[תו"ת הערה יח]** ר"ל בשריפת הארץ נשרפו גם הם, וכזה נעשה בהם מדת הדין ומעתה יזכו לתחייה כשאר המתים, והוא ע"ד הדרש **[משנה מכות פ"ג,מט"א]** ב'פ' תצא (דב' תצא כה,א) וְנִקְלְהָ אֶת־הָאָרֶץ לְעִינֵינוּ כיון שנקלה, אחיך הוא, יעו"ש. וכהאי גונא דריש ב-**[מדרש תהלים (שומר טוב) בובר]** (תהלים עט,ב) בְּשַׁר חַסִּידָיו לְחַיִּים וְרוּחָם לְחַיִּים: וכי חסידים היו והלא רשעים היו אלא אמר אסף (בפתיחת הפרק תהי' עט,א) מְזוּמֹר לְאֶסְפָּר (מרומו במלה הבאה בפרק אלהים) חסידים היו: (טעם פור) ללמד על הזכוי בצורה שרפה) (דב' תצא כה,א) אַרְבָּעִים יָגְנוּ לֹא יִסְרִי פְּוִי־יִסְרִי לְהַפְתּוֹ עַל־אֶלְהָהּ מִגָּה רְבָּה וְנִקְלְהָ אֶת־הָאָרֶץ לְעִינֵינוּ:

[ספרי דברים פרשת האזינו פיסקא שלג] (דב' הא' לב,מג) הֲרַגְנוּ גוֹיִם עִמּוֹ כִּי דַם־עֲבָדָיו יִקּוּם וְנִקְם לְשִׁב לְצַדִּיק וְכַפֵּר אֲדָמְתּוֹ עִמּוֹ: פ (דב' הא' לב,מג) וְכַפֵּר אֲדָמְתּוֹ עִמּוֹ: מנין שהריגתם של ישראל ביד אומות העולם כפרה להם לעולם הבא שנאמר (תהלים עט,א) מְזוּמֹר לְאֶסְפָּר אֱלֹהִים בְּאוֹ גוֹלִים בְּנַחְלָתָם וְטָמְאוּ אֶת־הַיָּבֵל קַדְשָׁךְ שָׁמוּ אֶת־יְרֵוֹשָׁלַם לְעַיִים: (תהלים עט,ב) נָתַנוּ אֶת־נִבְלָת עַבְדֶּיךָ מֵאֲכָל לְעוֹף הַשָּׁמַיִם בְּשַׁר חַסִּידֶיךָ לְחַיִּים וְרוּחָם לְחַיִּים: דבר אחר (דב' הא' לב,מג) וְכַפֵּר אֲדָמְתּוֹ עִמּוֹ: מנין אתה אומר שירידתם של רשעים לגיהנם כפרה היא להם שנאמר (ישעיה מג,ג) נְתַתִּי כִפְרָה מִצְדִּים פִּישׁ וְיִסְכָּא תַתִּיבָהּ: (ישעיה מג,ד) מֵאֲשֶׁר יִקְרָת בְּעֵינֵי נִפְדָּם וְנֹאֲי אֶתְהַפְּדוּ וְאָפוּ אֶדָם תַּחֲסִידוּ וְלֹא־יָמִים תַּסִּיף עָלֵיהֶם: **[בבלי סנהדרין מז,א]** ... אמר ליה רבא (לאביי): מי קא מדמית נהרג מתוך רשעו למת מתוך רשעו? מת מתוך רשעו, כיון דכי אורחיה קמיית (דרך העולם שסוף האדם למיתה) - לא הויא ליה כפרה, נהרג מתוך רשעו כיון דלאו כי אורחיה מיית (אין זה דרך העולם שסוף האדם להיהרג) - הויא ליה כפרה. תדע, דכתיב (תהלים עט,א) מְזוּמֹר לְאֶסְפָּר אֱלֹהִים בְּאוֹ גוֹלִים בְּנַחְלָתָם וְטָמְאוּ אֶת־הַיָּבֵל קַדְשָׁךְ שָׁמוּ אֶת־יְרֵוֹשָׁלַם לְעַיִים: (תהלים עט,ב) נָתַנוּ אֶת־נִבְלָת עַבְדֶּיךָ מֵאֲכָל לְעוֹף הַשָּׁמַיִם בְּשַׁר חַסִּידֶיךָ לְחַיִּים וְרוּחָם לְחַיִּים: מנין אתה אומר שירידתם של רשעים לגיהנם כפרה היא להם שנאמר (ישעיה מג,ג) נְתַתִּי כִפְרָה מִצְדִּים פִּישׁ וְיִסְכָּא תַתִּיבָהּ: (ישעיה מג,ד) מֵאֲשֶׁר יִקְרָת בְּעֵינֵי נִפְדָּם וְנֹאֲי אֶתְהַפְּדוּ וְאָפוּ אֶדָם תַּחֲסִידוּ וְלֹא־יָמִים תַּסִּיף עָלֵיהֶם: קרי להו עבדיך!

[בבלי סנהדרין מז,א] ... אמר ליה רבא (לאביי): מי קא מדמית נהרג מתוך רשעו למת מתוך רשעו? מת מתוך רשעו, כיון דכי אורחיה קמיית (דרך העולם שסוף האדם למיתה) - לא הויא ליה כפרה, נהרג מתוך רשעו כיון דלאו כי אורחיה מיית (אין זה דרך העולם שסוף האדם להיהרג) - הויא ליה כפרה. תדע, דכתיב (תהלים עט,א) מְזוּמֹר לְאֶסְפָּר אֱלֹהִים בְּאוֹ גוֹלִים בְּנַחְלָתָם וְטָמְאוּ אֶת־הַיָּבֵל קַדְשָׁךְ שָׁמוּ אֶת־יְרֵוֹשָׁלַם לְעַיִים: (תהלים עט,ב) נָתַנוּ אֶת־נִבְלָת עַבְדֶּיךָ מֵאֲכָל לְעוֹף הַשָּׁמַיִם בְּשַׁר חַסִּידֶיךָ לְחַיִּים וְרוּחָם לְחַיִּים: מנין אתה אומר שירידתם של רשעים לגיהנם כפרה היא להם שנאמר (ישעיה מג,ג) נְתַתִּי כִפְרָה מִצְדִּים פִּישׁ וְיִסְכָּא תַתִּיבָהּ: (ישעיה מג,ד) מֵאֲשֶׁר יִקְרָת בְּעֵינֵי נִפְדָּם וְנֹאֲי אֶתְהַפְּדוּ וְאָפוּ אֶדָם תַּחֲסִידוּ וְלֹא־יָמִים תַּסִּיף עָלֵיהֶם: קרי להו עבדיך!

(דב' נצ' כט,כב) כָּל־אַרְצָהּ - מקף בורר בין שלמות ובין חלקיות, וע"פ [וידיד נפש] זה חלקיות (דב' נצ' כט,כב) נְפִרִית וּמְלַח שְׂרָפָה כָּל־אַרְצָהּ - מונח זרקא מונח סגול, זרקא סגול בתפקיד תוספת או גריעה ממין הענין על הענין. כל מונח עשוי להוסיף לימוד של תוספת או גריעה ממין הענין על הענין. (א) בתפקיד גריעה ממין הענין על הענין, לפי [וידיד נפש] נסביר כי התבנית רומזת לגריעה - היינו לחלקיות השרפה בגפריה ומלח של ארץ ישראל. נשרפה בחלקים ולא בשלימותה בבת אחת. (ב) הוספה בזמן השריפה בתקופה של שבע שנים אבל מצד אחר גריעה כי תקופת השרפה בגפריה ומלח הייתה שבע שנים בלבד משבעים שנות הגלות שבהן הארץ שבתה את שבתותיה, החזירה לעצמה את שלא שבתו את שנות השמיטה והיובלות. (ג) בתפקיד של הוספה כאן החזרת מירלים - חמרים מטייבים לאדמה שחמדישים את חיותה. החקלאים שורפים שדות אחרי הקציר. החרישה מהפכת את האפר אל מתחת לאדמה הנחרשת וכך מטייבת את האדמה. הצמחים יונקים מן האדמה בין היתר גפריה שהיא חומר יסוד בטבע ומלח מורכב מיסוד כלור ויסוד נתרן. גפריה ומלח חיוניים לצמחים ולבעלי חיים בריכוז מתאים. אבל (דב' נצ' כט,כב) לֹא תִזְרַע וְלֹא תַצְמַח - מהפך פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן מרמז לשני לימודים. מהפך פשטא מרמז שלפחות אחד מהלימודים יוצא מפשט הכתוב. אפשר שלפי הדרשה ב-**[ירושלמי כלאים פ"ט ה"ג]** וב-**[בבלי יומא נד,א]** ותניא, רבי יוסי אומר:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוות האמתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"ג: תפצת ההשערת; אנתנ, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרנא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפקא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר-בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק-ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, ו; זק-קטן – 2; זק-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4 ... זק-קטן ... זק-קטן בחצי פסוק – היקף השלישי; קדמא – סדר קדימות; אזלא = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שנויר, מחיצה, עקרה, שנגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שנויר, מחיצה, עקרה, שנגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

שבע שנים נתקיימה גפרית ומלח בארץ ישראל. רוצה ללמד שבאותן שנים ריכזו הגפרית והמלח בארץ ישראל היה גבוה מהנצרך לצמחיה ולחי להתקיים, כמו-כן ריכזו גבוה של גפרית מעלה אדים רעילים ולכן הצמחיה כלתה והחי לא היה יכול להתקיים.

(דב' נצ' טט, כב) כְּמַהֲפַלְתָּ סֶדֶם וְעַמְרָה אֲדָמָה וְצַבִּיִּים וְצַבִּיִּים

[דברי דוד] (בר' וירא יט, כה) וַיִּהְיֶה אֲתֵּי הַעֲרִים הָאֵל ארבעתן יושבות על סלע אחד. ב-[ב"ר נא, ו] אמר: חמשה כרכין הללו היו יושבות על סלע אחד. ושלח מלאך ידו והפכן, שנאמר: (איוב כח, ט) בְּסֶלְמִישׁ שָׁלַח יָדוֹ הִפֵּךְ מִשְׁרֵשׁ הָרִים: והרא"ם הקשה עוד מהא דכתיב: כְּמַהֲפַלְתָּ סֶדֶם וְעַמְרָה אֲדָמָה וְצַבִּיִּים וְצַבִּיִּים שהן ד'. ונראה לי לתרץ דודאי הגזירה נגזרה ממנו ית' על כל החמשה, והוה כאילו נהפכו כבר, והרבה מצינו כזה, אלא שתפלתו של לוט הועיל' להציל את צוער, ורש"י נקט האמת כמו שהי' שלא נהפכו רק ד', וב"ר מיירי מה שהי' גזר דין מקודם, והמלאך אף על פי שהפך לכולן, מ"מ הועילה תפלת לוט שנתבטל על ההיפוך שאמר המלאך להפוך את צוער:

(דב' נצ' טט, כב) כְּמַהֲפַלְתָּ סֶדֶם וְעַמְרָה אֲדָמָה וְצַבִּיִּים וְצַבִּיִּים – גרשיים מהפך פשטא מונח זק-קטן, זק-קטן רומז לשני לימודים, (לימוד א) מהם (דב' נצ' טט, כב) כְּמַהֲפַלְתָּ סֶדֶם וְעַמְרָה – גרשיים מהפך פשטא, בתפקיד כעין יצא להקל ולא להחמיר, ראה להלן הסבר לתבנית הטעמים ... זק-קטן ... זק-קטן בין שני קיסרים

(לימוד ב) [אברבנאל יונה ד] ... אמנם ישראל לא לבד היה ביניהם עון הע"ז כי אם גם גלוי עריות ושפיכות דמים והטיית משפט איפת רשע ומאזני רשע וכל שאר העבירות שזכרו הנביאים ולכן לא ניתנו למחילה, ועכ"ז לא עשה בהם הקדוש ברוך הוא כליה כמהפכת סדום ועמורה לפי שהקל מעונשם כרחמי וכרוב חסדיו זהו פירושו הנבואה הזאת אצלי: (ובהמשך מוסיף בענין השייך לסליחות, ראש השנה, ומנהג תשליך) ... והנה מתקני ההפטרות סמכו לנבואה הזאת שלשה פסוקים אחרים שהם מ(סיום) נבואת מיכה (מיכה ז) (יה) מִיֵּאֵל כְּמוֹד נִשְׂא עוֹן וְעֵבֶר עַל־פְּשַׁע לִשְׂאֲרֵי נַחֲלָתוֹ לֹא־הִחְזִיק לְעַד אִפּוֹ כִּי־חָפַץ חֶסֶד הוּא: (יט) יָשׁוּב יִרְחַמֵּנוּ יְכַבֵּשׁ עֲוֹנֵינוּ וְתִשְׁלַח בְּמַצְלוֹתָם בְּמַצְלוֹתָם: (כ) תִּתֵּן אֶמֶת לְעֵקֶב חֶסֶד לְאֲבֹתָם אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ לְאֲבוֹתֵינוּ יְמֵי קָדְמָה: ... וענינם שהקדוש ברוך הוא לניגוה לא היה עובר על פשע מוחל וסולח בהחלט אבל האריך להם אפיו עד שנחרבו אחר כך ע"י נבוכדנצר, אבל לישראל בשוכם אליו אינו כן כי הוא נִשְׂא עוֹן וְעֵבֶר עַל־פְּשַׁע לחלוטין והוא אומר (מיכה ז) (יה) מִיֵּאֵל כְּמוֹד נִשְׂא עוֹן וְעֵבֶר עַל־פְּשַׁע לִשְׂאֲרֵי נַחֲלָתוֹ כִּי בַעֲבוּר הַיּוֹתָם נַחֲלָתוֹ וְעַמּוֹ לֹא־הִחְזִיק לְעַד אִפּוֹ כִּי־חָפַץ חֶסֶד הוּא: לעשות עמהם ולא יעשה כן לשאר הגוים החטאים בנפשותם, ולכן נקוה לו (יט) יָשׁוּב יִרְחַמֵּנוּ יְכַבֵּשׁ עֲוֹנֵינוּ והוא לזמן הגאולה העתידה שאז (כ) תִּתֵּן אֶמֶת לְעֵקֶב חֶסֶד לְאֲבֹתָם.

[חתם סופר על התורה, ליקוטים ב, נצבים ע' רנו] ... איך הפך ה' ארצם כסדום וגו' ולא הצילם כאשר הציל צוער. והתירוץ לוט אזו או מעשה אברהם בידו, כמו שכתב רמב"ן כמה שהסעיד את המלאכים היה לו זכות להצלה ... הגין עליו זכות אברהם, אבל אלו עזבו ברית אלקי אבותם דייקא ולא אחזו מעשי אבותיהם, על כן לא הצילו אבותם את ארצם. (כאן מוסברת ההקלה) ומכל מקום רק ארצם נידון ב-[דב' נצ' טט, כב) נְפִרְתִּי וּמְלֵאָה, אבל הם ניצולו (דב' נצ' טט, כב) וַיִּשְׁלַח אֶל־אַרְצָן אַחֲרַת כַּיּוֹם הַהוּא: להאיר אחר זמן אחר שיקחו מוסר [כסנהדרין קי, ב]. נמצא רשעת הרשע ועונשו גורם לאחרים שיקחו מוסר.

(דב' נצ' טט, כב) כְּמַהֲפַלְתָּ סֶדֶם וְעַמְרָה אֲדָמָה וְצַבִּיִּים וְצַבִּיִּים אֲשֶׁר הִפֵּךְ ה' - ... זק-קטן ... זק-קטן בין שני קיסרים (כאן בין אתנח ... סלוק), בתפקיד של הקש, ואפשר שיש כאן שני הקשים. (הקש א) מועילה תפלת צדיקים כפי' [דברי דוד] (בר' וירא יט, כה) ע"פ [ב"ר נא, ו] שנגזר על חמש ערי הככר להפך הועילה תפלת לוט שנתבטל ההיפוך של צוער. אפשר שמכאן יש לימוד לחורבן הארץ בבית ראשון שהועילה תפלת צדיקים באותו זמן והחורבן לא היה חורבן מלא, כמו שגם הסברנו בחלק (דב' נצ' טט, כב) נְפִרְתִּי וּמְלֵאָה שֶׁרַפָּה כָּל־אַרְצָהּ – חלקיות החורבן ולא מלא.

(הקש ב) הקב"ה מעניש את ישראל בחורבן עצים ואבנים של הארץ ולא בכליית עם ישראל. וכשמרפא לישראל מרפא לארץ. [מדרש תנחומא (בובר) פרשת וירא כב] לעולם הבא כשירפא הקדוש ברוך הוא את ישראל מרפא אותה, שנאמר (הושע ב, ו) וַיִּנְחַמְתִּי לָהּ אֶת־כְּרִמְיָהּ מִשֵּׁם כְּרַמִּיהָ אֲלוֹ הַנְּבִיאִים, (הושע ב, ו) וְאֶת־עֵמֶק עֲכוֹר לְפֶתַח תְּמַנָּה. עמק שעכרתי באפי לפתח תקוה, אותה שעה אומרם שירה, שנאמר (הושע ב, ו) וַעֲנַתָּה שָׁמַיָּה פִּימִי נְעוּרָיָהּ וַיִּכְּאוּ עֵלְתָהּ מֵאַרְצֵי־מִצְרַיִם: ואין וענתה אלא שירה, שנאמר (תה' קמז, ו) עֲנֵנוּ לְה' בְּתוֹכָהּ.

(דב' נצ' טט, כב) אֲשֶׁר הִפֵּךְ ה' בְּאִפּוֹ וּבְחַמְתּוֹ:

[זוהר - מדרש הנעלם כרך א (בראשית) פרשת וירא דף קז עמוד א]

כל אחד ואחד כפי המקום הראוי לו והרשעים של העכו"ם נדונים תמיד באש ובמים ושוב אינם עולים שנאמר (ישעיהו סו, כד) וְאֲשֶׁם לֹא תִכְפֹּה, משפט הרשעים בגיהנם כמה דכתיב (בר' וירא יט, כד) וְהָיָה הַמָּטִיר עַל־סֶדֶם וְעַל־עַמְרָה גְּפִרְתִּי וְנֹאֵשׂ מֵאֵת ה' מִן־הַשָּׁמַיִם: ושוב אינם עולים ולא יקומו ליום הדין שנאמר (דב' נצ' טט, כב) אֲשֶׁר הִפֵּךְ ה' בְּאִפּוֹ וּבְחַמְתּוֹ: באפו בעולם הזה ובחמתו בעולם הבא (לתחיית המתים), אמר רבי יצחק להאי גוונא (לישראל) אית גן-עדן למעלה ואית גן-עדן למטה אית גיהנם למטה ואית גיהנם למעלה, אמר ר' יעקב הרשעים (בישראל) שקלקלו ברית מילה שבהם וחללו שבת בפרהסיא וחללו את המועדות ושכפרו בתורה ושכפרו בתחיית המתים וכדומה להם ויודי' לגיהנ' שלמטה ונדונים שם ושוב אינם עולים אבל יקומו ליום הדין ויקומו לתחיית המתים ועליהם נאמר (ישעיהו סו, כד) וְהָיָה דְרָאוֹן לְכָל־בָּשָׂר: מאי דראון דיי ראון שהכל יאמרו דיי בראייתם, ועל הצדיקים שבישראל נאמר (ישעיהו ס, כא) וְעַמְּךָ כָּל־צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ גְּזָר מֵטַעַם מִשְׁעֵי מַעֲשֵׂה דְבִי לְהַתְּפָא:

(דב' נצ' טט, כב) בְּאִפּוֹ – טפחה, כשנוי בין ישראל והנוכרים, שלנכרים לא תהיה תקומה.

(דב' נצ' טט, כב) וּבְחַמְתּוֹ – סלוק מגביל את העונש לישראל ויקומו כולם בתחיית המתים, אלא שהרשעים יהיו במצב של התרחקות מהם.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצואתו האמנתי - תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א - התשפ"ג: **תמצית ההשערות:** אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל, מונח - רבוי; **מהפך פשטא** - מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **הדגא** = מצרף; **תבר** - מחלק, ממעט, לא ממש; **טפקא** = טרקה - שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפקא** - קב"ש שעשירה לגדול, תור רבות, מכל מקום; **הדגא תבר טפקא** - קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תבר טפקא** - קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תבר מרכא טפקא** - קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מניין מסוים; **מקף** - כד"ב בורר אחד מרב אפשרויות; **פסק** - סדר שנהלק, השלם וההלק נדרשים; **זקא סגול** - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** - פשוט, 1; **זקף-קטן** - 2; **זקף-גדול** - 3; **רביעי** - 4; **מונה רביעי** - לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק - היקף השלישי; **קדמא** - סדר קדמות; **אזלא** = גרש - גרשיים - יוצא מהענין; **קדמא ואזלא** - בסדר זה או הפוך, הצבת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = תרסא - דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** - דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושב"ע פ.

1.11 דברים נצבים כט, כג (התשפ"א)

דברים נצבים כט, כג: וְאָמְרוּ כָּל־הַגּוֹיִם עַל־מַה עָשָׂה ה' כִּי כָּהֵן לְאָרֶץ הַזֹּאת מִה חָרִי הָאֵף הַגָּדוֹל הַזֶּה:

[דעת זקנים מבעלי התוספות] (דב' נצ' כט, כג) עַל־מַה עָשָׂה ה'. אם בעון רציחה וניאוף הרי יש ג"כ בשאר האומות ואין ארצם שממה כזאת. **(כט, כג) וְאָמְרוּ** כלומר והשיבו בדין עשה לה כך כי באו בבריתו של הקדוש ברוך הוא מרצונם ואחר עזבוהו אבל שאר אומות לא באו עמו בברית ואינו חושש מהם ומתוך כך יצדיקו עליהם הדין ויודו כי בפשעיהם נתנם ה' מעל אדמתם לפי שעברו על הברית אשר קבלו מה שלא קבלו שאר אומות וכן אמר **יחזקאל (כ"ג) וְהָעֵלָה עַל־רִנְתְּכֶם הִנֵּה לֹא תִהְיֶה אֲשֶׁר אַתֶּם אֹמְרִים נִהְיֶה כְּגוֹיִם כִּמְשַׁפְּחוֹת הָאֲרָצוֹת לִשְׁחַת עֵץ וְאֶבֶן: (כ"ג) סִי־אֲנִי נָאִם אֲדַבֵּר ה' אִם־לֹא יִבְדַּל תִּזְקָה וְיִבְנֹרֵעַ נְטוּיָהּ וּבִחְמָה שְׁפוּכָה אֲמַלּוּ עֲלֵיכֶם:** ואביא אתכם במסורת הברית כלומר כי אתם עמי מקוימים בברית לא הם ואז"ל כל כי האי ריתחא לירתח רחמנא עלן וליפריקין:

[העמק דבר] (דב' נצ' כט, כג) וְאָמְרוּ כָּל־הַגּוֹיִם. אשר ישובו ויספרו להגוים מה שראו בא"י:

(כט, כג) עַל־מַה וגו'. דמענין ביטול תורה והפרתה לא ידעו כלל, וגם זאת ידעו היטב שחטאת סדום ועמורה שהיו רעים לבני אדם, זה אינו בישראל, וא"כ **מַה חָרִי** וגו'. וגם חטאת ע"ז אינו נחשב לפנייהם לחטא, שהרי גם המה מאמינים ועובדים ע"ז:

[מלב"ם] (דב' נצ' כט, כג) וְאָמְרוּ כָּל־הַגּוֹיִם עַל־מַה עָשָׂה ה' כִּי כָּהֵן לְאָרֶץ הַזֹּאת. מה פשע הארץ וחטאתה, ולו יצויר שחטאה, **מַה חָרִי הָאֵף הַגָּדוֹל הַזֶּה** למה בא העונש בחרי אף:

[משך חכמה] (דב' נצ' כט, כג) וְאָמְרוּ וכו' (כט, כג) עַל־מַה עָשָׂה ה' כִּי כָּהֵן לְאָרֶץ הַזֹּאת וכו' (כט, כג) אֲשֶׁר פָּתַח עֵינָם בְּהוֹצִיאָו אֶתֶּם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: וכו'. הפירוש, דישראל היו אנוסים על הברית, שהיו במצב שהלכו במדבר ומצרים היו רודפים אותם, ואם לא היו מתנהגים על פי נס בעמוד ענן ואש ומן ובאר, הלא לא היה להם תקומה אף יום אחד דרך הטבע. והיו מוכרחים לקבל הברית, כמו שאמרו (שבת פח, א) מודעא רבה לאורייתא (שקבלו הברית מאונס מצבם, [שלל דוד] ונחשבים כאומר מותר ועיין [שבת סח, א] [מכות ט, א]

דאומר מותר שוגג הוא ולחד דעה אנוס הוא. וראוי לדונם כשוגגים בדינא זוטא ולא כמזידים בדינא רבא ב- **חָרִי הָאֵף הַגָּדוֹל**). רק שהעיקר כפירוש **[הרשב"א]**, שאם נתן השי"ת הארץ ע"מ שישמרו בריתו, אם כן כשיעברו, בטלה המתנה, שכיון שבטל הברית תו הדרא המתנה של הארץ. וזה שאמרו, שבעת **(כט, כג) בְּהוֹצִיאָו אֶתֶּם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:** כרת עמהם ברית, ויכלו לטעון טענת אונס. לכן בטלה המתנה, לכן שפך אפו וחמתו על הארץ לבד, לא כסדום (פסוק כב) שאבדו עם הארץ. **(כט, כג) וַיִּשְׁלַכְם אֱלֹהֵי אֶרֶץ אֲחֵרָת,** שהיו מתנודדים וגרים בארץ לא להם **(כט, כג) פְּיֹם הַזֶּה** שהוציאם ממצרים, ואותם לא השמיד. לכן כשישובו **(ל, א) בְּכָל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִדְיַחְתָּ ה' אֱלֹהֶיךָ שְׁמָה:** כמו שקבלוה בימי אחשורוש, אז ישוב ויקבץ אותם **(ל, א) מִכָּל־הָעַמִּים** כי יהיה **(ל, ב) בְּכָל־לִבְכָהּ וּבְכָל־נַפְשָׁהּ:** - בלא שום אונס.

[שלל דוד] הברית הייתה שהיה הם ובניהם עבדי ה' לעולם, ומקבלי עול מלכותו, והם פרקו עול עבדותו ולכן הם כמזידים שעל תנאי עבדות אין להם שום טענה. ועליהם לקבל עונשיהם. וזה לא כדעת האומות שאינם קושרים מכת הארץ לאי קיום מצוות התורה שלכך הברית. **[תורה תמימה] (דב' נצ' כט, כג) חָרִי הָאֵף הַגָּדוֹל** - [רמז לחרי שהן חררות גדולות] ^(ט) **[ירושלמי ביצה פ"ב ה"ו]:** ע"פ **[תורת הערה יט]** אש מרובה

(כט, כג) וְאָמְרוּ כָּל־הַגּוֹיִם - פשטא זקף-קטן, זקף-קטן רומז שבפסוק יש שתי תמיהות: **(תמיהה א)** **עַל־מַה עָשָׂה ה' כִּי כָּהֵן לְאָרֶץ**

הַזֹּאת, שעשאה שממה של גפרית ומלח, **והסבך** אומות העולם לתמיהתם נמצא ב- **(כט, כג) וְאָמְרוּ עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת־בְּרִית ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתֵם אֲשֶׁר פָּתַח עֵינָם בְּהוֹצִיאָו אֶתֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:** הגוים אומרים שלכל אלהות יש ארץ, ארץ-ישראל הוא חלק ה', ה' כרת ברית עם ישראל שישמרו עבודתו בארץ-ישראל. הם לא שמרו עבודתו ובכך הפרו הברית ולכן ה' שורף את הארץ כי אין לו עם אחר שיעבוד עבודתו.

(תמיהה ב) **מַה חָרִי הָאֵף הַגָּדוֹל הַזֶּה:** על עם ישראל שעזבו את עבודת ה' **(כט, כג) וַיִּלְכּוּ וַיַּעֲבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁמְחוּ לָהֶם אֱלֹהִים אֲשֶׁר לֹא־יִדְעוּם וְלֹא חָלָק לָהֶם:** וכפ' **[רש"י]** **וְלֹא חָלָק לָהֶם** - לא נתנם לחלקם. ואונקלוס תרגם ולא אוטיבא להון, לא הטיבו להם שום טובה, ולשון **וְלֹא חָלָק** אותו אלוה שבתרו להם **וְלֹא חָלָק לָהֶם** שום נחלה ושום חלק: ועוד כפיות טובה כפ' **[רש"י] (כט, כג) לֹא־יִדְעוּם** - לא ידעו (ישראל) בהם גבורת אלהות: לעומת גבורת ה' בהוציאם ממצרים, בהנהגתם ארבעים שנה במדבר, בכיבוש הארץ ובשיותות רבות בארץ.

לשתי התמיהות אפשר שמתאימים ההסברים הבאים

[דעת זקנים מבעלי התוספות] (כט, כג) וְאָמְרוּ כלומר והשיבו (אומות העולם) בדין עשה לה (לארץ) כך כי באו בבריתו של הקדוש ברוך הוא מרצונם ואחר עזבוהו (מרצונם), **[משך חכמה]** בשם **[הרשב"א]** נתן השי"ת הארץ ע"מ שישמרו בריתו, אלא שאומות העולם לא מבינים שהברית מתבטאת בקיום כל מצוות התורה, וסבורים שהברית היא על עבודת ה' (להבדיל כפולחן אליילי) בארץ ה' ולא לעבוד אלהות אחרת שאינה אדון הארץ המסוימת. כגון בקשת הכותים שהובאו לא"י ע"י מלכי אשור לקבל כהן דת של א-להי ישראל שהוא אדון ארץ-ישראל.

ואם ישראל טוענים טענת אונס שברית עבודת ה' כפיה עליהם כי היו במצוקה במצרים ואין מושיע, ועל ים סוף סגורים ללא מוצא, ובמדבר ציה באין מזון ומים, אז ה' מבטל את מתנת הארץ לישראל, אז שיוודו לו על שמגלם ממנה חיים ושומר עליהם בגלויות ויתעשתו וישובו אליו מרצון כמו בימי מרדכי ואסתר.

ועל זה מלמד **[מסכת אבות עם אוצר מדרשי חז"ל - א מערכת עוז והדר, ע' 232 אוה"ח] [אבות דרבי נתן]**

איזהו סיג שעשה הקב"ה לדבריו **[ובנין יהושע]** ... שרצה הש"י ב"ה לעשות סיג לדבריו ולא לומר כל מה שאפשר עכ"ל), הרי הוא אומר **(דב' נצ' כט, כג) וְאָמְרוּ כָּל־הַגּוֹיִם עַל־מַה עָשָׂה ה' כִּי כָּהֵן לְאָרֶץ הַזֹּאת** מלמד שגלוי היה לפני מי שאמר והיה העולם שעתידין הדרות (האומות) לומר כך לפיכך אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה משה כתב והנח לדורות הבאים **(שם כט, כג) וְאָמְרוּ עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת־בְּרִית ה' וגו' (כט, כג) וַיִּלְכּוּ וַיַּעֲבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׂמְחוּ לָהֶם אֱלֹהִים אֲשֶׁר לֹא־יִדְעוּם וְלֹא חָלָק לָהֶם:** הא למדת שהוציא הקדוש ברוך הוא שכר בריותיו בשלום (נ"א פ"א ה"ה) **[ובנין יהושע]** שזה מחסדיו של הקב"ה ברוגז רחם תזכור ושפך חמתו לארץ. לכך אמרו כל הגוים וגו' **כִּי כָּהֵן לְאָרֶץ** כדי לשום לנו שארית וכאשר הובא ברש"י מדרש במסכת **[קדושין ל"ב]**, על פסוק **(תה' ט, ט) מִזְמוֹר לְאֶסָף אֱלֹהִים בְּאוֹ גוֹיִם בְּנִחְלָמָה קִיְּנָה** לאספ מבעי ליה וכו' שאמר אספ שיר על שכילה הקב"ה חמתו בעצים ואבנים שבביתו ומתוך כך הותר פליטה בישראל שאלמלא כך לא נשתייר משונאי ישראל שריד ... וזה שאמר הכא שהוציא הקב"ה שכר בריותיו בשלום וגו'.

ומנין שעשה הקדוש ברוך הוא סיג לדבריו שנאמר **(דב' נצ' כט, כג) וְאָמְרוּ כָּל־הַגּוֹיִם עַל־מַה עָשָׂה ה' וגו'**, התחילו עכשו כל באי עולם לומר למשה שבביל שהוא שליט בעולמו הורג מי שהוא רוצה ומנחם מי שהוא רוצה, אנשי מי המבול מה עשו לו שהציף אותם

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור ל) כי במצוות האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – תשפ"ג: תמצית ההשערות: **אנתן, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל, מונח – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא ממשט; **מרכא = מאריך**, רבוי; **דרגא** – מוציא; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא = טרףא** – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקא** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסקא** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1: זקא-קטן – 2: זקא-גדול – 3: רביע – 4: מונח רביעי – לפחות 4 ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקף השלישי; **קדמא** – סדר קדימות; **אולא = גרש = גרשיים** – יוצא מהענין; **קדמא וואלא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה = תרסא** – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקירה, שגנה = שכחה; **תלישא-גדולה = תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקירה, שגנה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

כנאדות במים אנשי דור הפלגה מה עשו לו שפזרן בכל העולם כלו, אנשי סדום מה עשו לו שהמיתם באש ובמלח, ועמו מה עשו לו שהגלם מארצו לכך נאמר למשה כתב אחריו (שם כט,כד) **עַל אֲשֶׁר עֲזָבוּ וְגו'** (כט,כה) **וַיִּלְכוּ וַיַּעֲבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים** לפיכך נאמר (שם כט,כז) **וַיִּתְּשֶׁם ה' מַעַל אַדְמַתְם בְּאֶף וּבַחֲמָה וּבְכַזְּף נִדְוַל** (נ"ב פ"א)

(כט,כג) **עַל־מָה** – קדמא, [משך חכמה] אומות העולם אומרות שלכתחילה ברית ישראל עם הקב"ה נעשתה מכורח הימצאם במדבר אחרי יציאת מצרים, [דעת זקנים מבעלי התוספות] אומות העולם לא ייחסו ברית עם הקב"ה לקיום מצוות, אלא רק לכך שהוא אלהי אבות האומה הישראלית, ואלהי ארץ-ישראל. לדעתם הפרת ברית עבודת ה' בפניה לאילילים גרמה לאלהי ישראל לשלול מהם את הארץ שלו, ולשממה בה שלא תהיה לעם אחר שלא יקבל ברית עם אלהי הארץ.

(כט,כג) **עֲשֶׂה ה' כַּחֲמָה** – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא שעל כל אחד חל אותו ענין, שע"פ [דעת זקנים מבעלי התוספות] באמת הוכחה על קיום הברית היא בשמירת מצוות התורה שאוסרות מה שאומות העולם עושות כמו הפרטים המנגדים לקיום מצוות התורה עון רציחה וניאוף (ועבודת אלילים) הרי יש ג"כ בשאר האומות

[תורת משה] (דב' נצ' כט,כג) * **וַאֲמַרְוּ כָל־הַגּוֹיִם עַל־מָה עֲשֶׂה ה' כַּחֲמָה לְאַרְצָא הַזֹּאת**. יש לפרש דיש ב' חילוקי מצות, [נחד שבין אדם למקום והשני שבין אדם לחבירו, והרשע הזה אומר שלום יהי' לי, שבין אדם לחבירו רוצה לעשות, אבל שבין אדם למקום הוא כופר, ומדת סדום ה' רעים לבני אדם (סנהדרין ק"ט ע"א)], ולכך נענשו בהפיכת עריהם בביטול הישוב כדרך שהם עשו כנגד ישוב העולם דכופין על מדת סדום. והגוים הסוברים ג"כ דעיקר מה שבין אדם לחבירו יתמהו **עַל־מָה עֲשֶׂה ה' כַּחֲמָה לְאַרְצָא הַזֹּאת** שהרי הם מקיימי ישוב ואינם כסדום. וע"ז השיב כדרך שהשיב הלל לגר ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה שבת פרק ב' (ל"א ע"א) ו', ופירש"י שם שאם לבן אדם אתה מחויב כ"ש לבוראך ומחיה אותך, וזה שהשיב כאן (כט,כד) **עַל אֲשֶׁר עֲזָבוּ אֶת־בְּרִית ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתָם** וגו', שזה ג"כ חיוב מצד חיוב אנשי.

* או יש לפרש התשובה שמאחר שה' כרת ברית עמהם ואי אפשר לכולת ישראל, כפירש"י לעיל (פסוק י"ב) על קרא למען הקים אותך וגו', ולכך הוא שופך חמתו על עצים ואבנים, והשאלה **עַל־מָה עֲשֶׂה ה' כַּחֲמָה לְאַרְצָא** ... ו- **מָה תַּרְי**, אפשר דקאי **מָה** להקטין, והתשובה על אשר עברו וה' כרת ברית אתם.

(כט,כג) **מָה תַּרְי הָאֶף הַנִּדְוַל** – מרכא תביר מרכא טפחא, תבנית טעמים המרמזת לשני ענינים או שתי הלכות. (א) (כט,כג) **מָה תַּרְי הָאֶף הַנִּדְוַל** – מרכא תביר מרכא טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא והשונים ביניהם ביחס לנושא, אנשי סדום עברו על מצוות בן אדם למקום ועל מצוות בין אדם לחבירו, נגד ישוב העולם. לכן נהפכו עריהם. לעומת בני ישראל שקיימו בין אדם לחבירו או יותר נכון שקיימו ישוב העולם ואי אפשר לומר שקיימו בין אדם לחבירו שעל כך מתריעים נביאי תקופת בית ראשון. ולא קיימו בין אדם למקום, ומפני שה' כרת עמם ברית אינו יכול לכלותם ולכך שפך חמתו על עצים ואבנים

(ב) (כט,כג) **תַּרְי הָאֶף הַנִּדְוַל** – תביר מרכא טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא ושעל חלקם לא חל משהו בענין (ב), מרכא טפחא רומזת לרבוי בעונש לארץ, תביר מחלק בין פרטי העונש לארץ, אפשר שכוונתו לומר ששממת הארץ נועדה למנוע מעמים אחרים להתישב בה, עד לשיבת בני ישראל כגון בשיבת ציון בתחילת בית שני, וכן בימינו שארץ-ישראל הייתה רובה שממה וקשה לישוב העולם עד שהחלו עליות החסידים כמו חבורת רבי מנחם מנדל מויטבסק ותלמידי הגר"א ואחריהם עם ישראל.

דברים נצבים לי: כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל ה' אֱלֹהֶיךָ לְשִׁמֹּר מִצְוֹתָיו וְחֻקֵּיהֶם הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה כִּי תָשׁוּב אֶל־ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ: פ מִצְוֹתָיו וְחֻקֵּיהֶם הַכְּתוּבָה – מצוות וחוקים בלשון רבים, הכתובה בלשון יחיד, שהכל כמצווה אחת וחוק אחד.

[ספר הפרשיות, הרב אליהו כטוב, נצבים ע' שע"ד (כנראה ע"פ לקח טוב ופרי צדיק)] **מִצְוֹתָיו וְחֻקֵּיהֶם הַכְּתוּבָה** וגו' - 'הכתובים' לא נאמר אלא **הַכְּתוּבָה** – זו עבודת כוכבים. שכל הכופר בה מודה בכל התורה כולה. טט - **הַכְּתוּבָה** – שתי נקודות באופן אחד הן מצוותיו וחוקיו של הקב"ה שהן כמצווה אחת וחוק אחד והנקודה באופן האחר שהמודה בע"ז שאסורה ונאמרה מפי הגבורה וכולם שמעו הריהו כופר בכל התורה כולה שהרכבה ממצוות וחוקים שאחדותן בכל קבוצה כמצווה אחת וחוק אחד.

בתוכחה נאמר **כְּכֹל אֱלוֹת הַבְּרִית הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֹּאת**. ולאחר התשובה נאמר **לְשִׁמֹּר מִצְוֹתָיו וְחֻקֵּיהֶם הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה**. **הַתּוֹרָה הַזֶּה** - 'הזה' לשון זכר, לעומת התורה שבכתב. **הַזֹּאת** – תורה שבע"פ, שהיא המקבלת התורה שבכתב כנקבה המושפעת מזכר. טט אין פסוק כזה **כְּכֹל אֱלוֹת הַבְּרִית הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֹּאת** הפסוק הוא (דב' נצ' כט,כ) **וְהַכְּבִידְלָהּ הו' לְרַעַה מִכָּל שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֱלוֹת הַבְּרִית הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה**:

הדרשה הבנויה על לשון נקבה לא נתמכת בפסוק בפועל כי כתוב בלשון זכר. טט - **הַכְּתוּבָה** – שתי נקודות באופן אחד התורה שבכתב והתורה שבעל פה. אלא שעד זמן הגאולה וכל יסורי הגלות שבאים מן החטא, הם מבחינת תורה שבע"פ שהיא ה'ירוב חכמה' היוצאת מן ה'רוב כעס'. והולכת ומתחדשת מתוך חשכת החטא ובתוך אפילת הגלות.

והנקודה באופן האחר כהמשך הציטוט מספר הפרשיות ואולם לאחר התשובה והתיקון חוזר הכל לתורה שבכתב כאשר בראשונה טרם שחטאו שאז לא ניתנו להם אלא חמישה חומשי תורה וספר יהושע, כמו שאמרנו ז"ל (נדרים כב). ובא הם רואים הכל מפורש וממנה מאירה להם כל חכמת התורה שבע"פ. טט - רעיון דומה לצורך בנאקת בני ישראל בגלות החושך להגיע לגלוי טעמי התורה נאמר ע"י הריי"ץ

[ראב"ע] (ע' ה) **הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה** - כי עיקר כל המצוות שם, ואם הם צריכים פירוש קבלה. ולא תהיה שמירה עד שיהיה הלב שלם, וגו'

[רלב"ג] (ע' ה) והנה ביאר בכל זה תכלית הביאור, כי כשיקיימו המצוות שהוא נותן היום, והם הכתובות **בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה**, יהיה להם כן. וזאת ראייה שזאת התורה לא תומר ולא תשתנה לעולם, וזו פנה גדולה מפנות התורה. טט – ע"פ **הַרְלִיב"ג** שתי הנקודות באופן אחד הם: א' קיום המצוות והחוקים ב' וקבלת השכר עליהם, והם ראייה לאופן האחר שזאת התורה לא תומר ולא תשתנה לעולם..

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצואתו האמיתי – תהלים ק"ט, ט: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג: תפצית ההשפעות; אתנה, טלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרקה – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפקא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מנגין מסוים; מקף-בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדר שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, ו: זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4 ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף השלישי; קדמא – סדר קדמות; אזלא = גרש – גרשיים – יוצא מהענין; קדמא וואלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק ששור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכהה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכהה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

1.12 דברים נצבים כט, כג (התשפ"ב)

דברים נצבים כט, כג: גפרית נמלח שרפה כל-ארצה לא תזרע ולא תזרע ולא תעלה בה פליעשב
במהפכת סלם ועמרה אדמה וצביים וצבויים אשר הפך ה' באפו ובחמתו:
דברים נצבים כט, כג: ואמרו כל-הגוים על-מה עשה ה' ככה לארץ הזאת מה חרי האף הגדול הזה:
(דב' נצ' כט, כג) ואמרו כל-הגוים – פשטא זקף-קטן, זקף-קטן מרמז לשני למודים:

לימוד א) שלא ענש ה' את בני ישראל עד כלותם אלא רובו של העונש היה על הארץ כנאמר בפסוק (כט, כג) ... שרפה כל-ארצה לא תזרע ולא תזרע ...

ופי' [בכור שור] (דב' נצ' כט, כג) על-מה עשה ה' ככה לארץ הזאת, ועל מה כעס כל-כך, ו-(דב' נצ' כט, כג) מה חרי האף הגדול הזה: שיראו אותה שריפה ב-(כט, כג) גפרית נמלח, שכל מקום שגופרית נופל, מלח עמו, כדכתיב (בר' וירא יט, כד) וה' המטיר על-סדם ועל-עמקה גפרית נאש, וכתיב באשתו של לוט (בר' וירא יט, כג) ונתתי נציב מלח: שמלח נפל עליה, וכשיראוה שרופה בגפרית ומלח יתמהו עליה שאינה מעלה עשבים, ואין בה שום טובה, וכל האומות עובדים ע"ז לא בא עליהם כך, ואינם בגלות.

ופי' [אלשיך] (דב' נצ' כט, כג) וראו את-מפלות הארץ ההוא ואת-תפלתאיה כו' כי מה שיאמרו בראותם מכות בארץ עצמה ויתמהו, והוא (דב' נצ' כט, כג) אשר-חלה ה' בה כי אשר היה קצף על האנשים והחולי שהיה ראוי לבא על האנשים חלה על הארץ. וזה הוא בזמן חרבן ראשון שאינו גפרית ומלח כו' רק פורענות קל:

לימוד ב) כפי' [בעל הטורים] (דב' נצ' כט, כג) קלת העונש הקלת קבלת התשובה של רשע (כא) אשר יקומו מאחריכם. ר"ת אחאב ירבעם מנשה שהם הרשיעו בע"ג יותר מכל (סנהדרין צ א):

הוסבר ב- דברים נצבים כט, כג:

(דב' נצ' כט, כג) כל-ארצה – מקף בורר בין שלמות ובין חלקיות, וע"פ [ידיד נפש] זה חלקיות

(דב' נצ' כט, כג) גפרית נמלח שרפה כל-ארצה – מונח זרקא מונח סגול, זרקא סגול בתפקיד תוספת או גריעה ממין הענין על הענין.

כל מונח עשוי להוסיף לימוד של תוספת או גריעה ממין הענין על הענין. (א) בתפקיד גריעה ממין הענין על הענין, לפי [ידיד נפש]

נסביר כי התבנית רומזת לגריעה – היינו לחלקיות השרפה בגפרית ומלח של ארץ ישראל. נשרפה בחלקים ולא בשלימותה בבת אחת. ועוד הסברים לפי תפקיד התבנית שהוסברו בפרק קודם.

[דעת זקנים מבעלי התוספות] (דב' נצ' כט, כג) על-מה עשה ה'. אם בעון רציחה וניאוף הרי יש ג"כ בשאר האומות ואין ארצם שממה כזאת. (כט, כג) ואמרו כלומר והשיבו בדין עשה לה כך כי באו בכריתו של הקדוש ברוך הוא מרצונם ואחר עזבוהו אבל שאר אומות לא באו עמו בכרית ואינו חושש מהם. ומתוך כך יצדיקו (ישראל) עליהם הדין ויודו כי בפשעיהם נתשם ה' מעל אדמתם לפי שעברו על הברית אשר קבלו מה שלא קבלו שאר אומות וכן אמר (יחזקאל כלב) והעלה עלי-רוחכם ה' לא תהיה אשרו אתם אמרים נהנה כגוים במשפחות הארצות לשחת עץ ואבן: (כלב) סי-אני נאם אדני ה' אמ-לא ביד חזקה ובכרוע נטויה ובחמה פשוכה אמלוח עליכם: ואביא אתכם במסורת הברית כלומר כי אתם עמי מקוימים בכרית לא הם (האומות) ואז"ל כל כי האי ריתחא לירתח רחמנא עלן וליפריקנין:

[העמק דבר] (דב' נצ' כט, כג) ואמרו כל-הגוים. אשר ישובו ויספרו להגוים מה שראו בא"י:

(כט, כג) על-מה וגו'. דמענין ביטול תורה והפרתה לא ידעו כלל, וגם זאת ידעו היטב שחטאת סדום ועמורה שהיו רעים לבני אדם, זה אינו בישראל, וא"כ מה חרי וגו'. וגם חטאת ע"ז אינו נחשב לפנייהם לחטא, שהרי גם המה מאמינים ועובדים ע"ז:

[מלבי"ם] (דב' נצ' כט, כג) ואמרו כל-הגוים על-מה עשה ה' ככה לארץ הזאת. מה פשע הארץ וחטאתה, ולו יצויר שחטאה, מה חרי האף הגדול הזה למה בא העונש בחרי אף:

[משן חכמה] (דב' נצ' כט, כג) ואמרו וכו' (כט, כג) על-מה עשה ה' ככה לארץ הזאת וכו' (כט, כג) אשר פרת עמם בהוציא אתם מארץ מצרים: וכו'. הפירוש, דישראל היו אנוסים על הברית, שהיו במצב שהלכו במדבר ומצרים היו רודפים אותם, ואם לא היו מתנהגים על פי נס בעמוד ענן ואש ומן ובאר, הלא לא היה להם תקומה אף יום אחד דרך הטבע. והיו מוכרחים לקבל הברית, כמו שאמרו [שבת פח, א] מודעא רבה לאורייתא (שקבלו הברית מאונס מצבם, [שלל דוד] ונחשבים כאומר מותר ועיין [שבת סח, א] [מכות ט, א] דאומר מותר שוגג הוא ולחד דעה אנוס הוא. וראוי לדונם כשוגגים בנידא זוטא ולא כמזיידים בנידא רבא ב- [תרי האף הגדול]). רק שהעיקר כפירוש

[הרשב"א]. שאם נתן השי"ת הארץ ע"מ שישמרו בריתו, אם כן כשיעברו, בטלה המתנה, שכיון שבטל הברית תו הדרא המתנה של הארץ. וזה שאמרו, שבעת (כט, כג) בהוציא אתם מארץ מצרים: כרת עמהם ברית, ויכלו לטעון טענת אונס. לכן בטלה המתנה, לכן שפך אפו וחמתו על הארץ לבר, לא כסדום (כט, כג) שאבדו עם הארץ. (כט, כג) וישלכם אל-ארץ אתרת, שיהיו מתנדודים וגרים בארץ לא להם (כט, כג) פניום הנה שהוציאם ממצרים, ואותם לא השמיד. לכן כשישובו (כט, כג) בכל-הגוים אשר הדיח ה' אל-ידי שמה: כמו שקבלוה בימי אחשוורוש, אז ישוב ויקבץ אותם (ג, א) מכל-העמים כי יהיה (ג, א) בכל-לבבך ובכל-נפשך: - בלא שום אונס.

[שלל דוד] הברית הייתה שיהיו הם ובניהם עבדי ה' לעולם, ומקבלי עול מלכותו, והם פרקו עול עבודתו ולכן הם כמזיידים שעל תנאי עבדות אין להם שום טענה. ועליהם לקבל עונשיהם. וזה לא כדעת האומות שאינם קושרים מכת הארץ לאי קיום מצוות התורה שלכך הברית.

[תורה תמימה] (דב' נצ' כט, כג) חרי האף הגדול - [רמז לחרי שהן חררות גדולות] (ט) [ירושלמי ביצה פ"ב ה"ו]: ע"פ [תורת הערה יט] אש מרובה

(כט, כג) ואמרו כל-הגוים – פשטא זקף-קטן, זקף-קטן רומז שבפסוק יש שתי תמיהות: (תמיהה א) על-מה עשה ה' ככה לארץ הזאת, שעשאה שממה של גפרית ומלח, והסבר אומות העולם לתמיהתם נמצא ב-(כט, כג) ואמרו על אשר עזבו את-ברית ה' אלתי אבתם אשר פרת עמם בהוציא אתם מארץ מצרים: הגויים אומרים שלכל אלהות יש ארץ, ארץ-ישראל הוא חלק ה', ה' כרת ברית עם ישראל שישמרו עבודתו בארץ-ישראל. הם לא שמרו עבודתו ובכך הפרו הברית ולכן ה' שורף את הארץ כי אין לו עם אחר שיעבוד עבודתו.

[תמיהה ב] מה חרי האף הגדול הזה: על עם ישראל שעזבו את עבודת ה' (כט, כג) ויכלו נעבדו אלהים אסרים נישפסחו לקם אלהים אשר לא-ידעוים ולא תלק לקם: וכפ' [רש"י] ולא תלק לקם - לא נתנם לחלקם. ואונקלוס תרגם ולא אוטיבא להון, לא הטיבו להם שום טובה, ולשון ולא תלק אותו אלוה (של ע"ז) שבחרו להם ולא תלק לקם שום נחלה ושום חלק: ועוד כפיות טובה כפ' [רש"י]

ב"ה טוב טעם דעת למדני (ט"ו) כי במצותי האמנותי – תהלים ק"ט: שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – תשפ"ג: מפצת ההשערה: אתנת, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי: מהפך פשטא – מוציא מפשט: מרכא = מאריך; רבוי: דרגא – מצרף: תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרקה – שני משמעות, רבוי מתפשט: מרכא טפקא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום: דרגא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שיה הפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שיה הפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מנצח מסוים; מקר – כד"ב בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורר ממנו; פשטא – פשוט; 1: זק-קטן – 2: זק-גדול – 3: רביעי – 4: מונח רביעי – לפחות 4 ... זק-קטן ... זק-קטן בחצי פסוק – היקף השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אזלא = גרש – גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקרה, שגנה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושב"ע"פ.

(כט,כה) לְאֶרְצֵינוּם – לא ידעו (ישראל) בהם גבורת אלהות: לעומת גבורת ה' בהוציאם ממצרים, בהנהגתם ארבעים שנה במדבר, בכיבוש הארץ ובישועות רבות בארץ.

לשתי התמיהות אפשר שמתאימים ההסברים הבאים
[דעת זקנים מבעלי התוספות] (כט,כג) וְאֶמְרוּ כלומר והשיבו (אומות העולם) בדין עשה לה (לארץ) כך כי באו בכריתו של הקדוש ברוך הוא מרצונם ואחר עזבוהו (מרצונם), **[משך חכמה]** בשם **[הרשב"א]** נתן השי"ת הארץ ע"מ שישמרו בריתו, אלא שאומות העולם לא מבינים שהברית מתבטאת בקיום כל מצוות התורה, וסבורים שהברית היא על עבודת ה' (להבדיל כפולחן אלילי) בארץ ה' ולא לעבוד אלהות אחרת שאינה אדון הארץ המסוימת. כגון בקשת הכותים שהובאו לא"י ע"י מלכי אשור לקבל כהן דת של א-להי ישראל שהוא אדון ארץ-ישראל.

ואם ישראל טוענים טענת אונס שברית עבודת ה' כפויה עליהם כי היו במצוקה במצרים ואין מושיע, ועל ים סוף סגורים ללא מוצא, ובמדבר ציה באין מזון ומים, אז ה' מבטל את מתנת הארץ לישראל, אז שיוודו לו על שמגלם ממנה חיים ושומר עליהם בגלויות ויתעשתו וישובו אליו מרצון כמו בימי מרדכי ואסתר.

ועל זה מלמדת **[מסכת אבות עם אוצר מדרשי חז"ל – א מערכת עוז והדר, ע' 232 אוצה"ח] [אבות דרבי נתן]**
איהו סיג שעשה הקדוש לְדַבְרֵיו **[בנין יהושע]** ... שרצה השי" ב"ה לעשות סיג לדבריו ולא לומר כל מה שאפשר עכ"ל), הרי הוא אומר **(דב' נצ' כט,כג) וְאֶמְרוּ כָּל-הַגּוֹיִם עַל-מָה עָשָׂה ה' כְּכֹה לְאֶרֶץ הַזֹּאת** מלמד שגלוי היה לפני מי שאמר והיה העולם שעתידין הדורות (האומות) לומר כך לפיכך אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה משה כתב והנח לדורות הבאים **(שם כט, כד) וְאֶמְרוּ עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת-בְּרִית ה' וְגו' (כט,כה) וַיִּלְכוּ וַיַּעֲבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲווּ לָהֶם אֱלֹהִים אֲשֶׁר לֹא-יְדָעוּם וְלֹא חָלַק לָהֶם:** הא למדת שהוציא הקדוש ברוך הוא שכר בריותיו בשלום (נ"א פ"א ה"ה) **[בנין יהושע]** שזה מחסדיו של הקב"ה ברוגז רחם תזכור ושפך חמתו לארץ. לכך אמרו כל הגוים וגו' **כְּכֹה לְאֶרֶץ** כדי לשום לנו שארית וכאשר הובא ברש"י מדרש במסכת **[קדושין לב,]** על פסוק **(תה' עט,א) מִזְמוֹר לְאֶסָף אֱלֹהִים בְּאוֹ גוֹיִם בְּנִתְלַמֵּד קִינָה** לאסוף מבעי ליה וכו' שאמר אסף שיר על שכילה הקב"ה חמתו בעצים ואבנים שבביתו ומתוך כך הותיר פליטה בישראל שאלמלא כך לא נשתיר משונאי ישראל שריד ... וזה שאמר הכא שהוציא הקב"ה שכר בריותיו בשלום וגו'.

ומנין שעשה הקדוש ברוך הוא סיג לדבריו שנאמר **(דב' נצ' כט,כג) וְאֶמְרוּ כָּל-הַגּוֹיִם עַל-מָה עָשָׂה ה' וְגו'**, התחילו עכשו כל באי עולם לומר למשה בשביל שהוא שליט בעולמו הורג מי שהוא רוצה ומניח מי שהוא רוצה, אנשי מי המבול מה עשו לו שהציף אותם כנאדות במים אנשי דור הפלגה מה עשו לו שפזרן בכל העולם כלו, אנשי סדום מה עשו לו שהמיתם באש ובמלח, ועמו מה עשו לו שהגלם מארצו לכך נאמר למשה כתב אחריו **(שם כט,כד) עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ וְגו' (כט,כה) וַיִּלְכוּ וַיַּעֲבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים** לפיכך נאמר **(שם כט,כז) וַיִּתְּשֶׁם ה' מֵעַל אֲדָמָתָם בְּאֶרֶץ וַיַּחֲמֶה וַיַּכְּצֶרְךָ יְהוָה** (נ"ב פ"א)

(כט,כג) עַל-מָה – קדמא, **[משך חכמה]** אומות העולם אומרות שלכתחילה ברית ישראל עם הקב"ה נעשתה מכורח הימצאם במדבר אחרי יציאת מצרים, **[דעת זקנים מבעלי התוספות]** אומות העולם לא ייחסו ברית עם הקב"ה לקיום מצוות, אלא רק לכך שהוא אלהי אבות האומה הישראלית, ואלהי ארץ-ישראל. לדעתם הפרת ברית עבודת ה' בפניה לאילילים גרמה לאלהי ישראל לשלול מהם את הארץ שלו, ולשממה בה שלא תהיה לעם אחר שלא יקבל ברית עם אלהי הארץ.

(כט,כג) עָשָׂה ה' כְּכֹה – דרגא תביר טפקא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא שעל כל אחד חל אותו ענין, שע"פ **[דעת זקנים מבעלי התוספות]** באמת הוכחה על קיום הברית היא בשמירת מצוות התורה שאסורות מה שאומות העולם עושות כמו הפרטים המנגדים לקיום מצוות התורה עון רציחה וניאוף (ועבודת אלילים) הרי יש ג"כ בשאר האומות

דברים נצבים כט,כג: וְאֶמְרוּ כָּל-הַגּוֹיִם עַל-מָה עָשָׂה ה' כְּכֹה לְאֶרֶץ הַזֹּאת מַה חָרִי הָאֵף הַגָּדוֹל הַזֶּה:
[תורת משה] (דב' נצ' כט,כג) * וְאֶמְרוּ כָּל-הַגּוֹיִם עַל-מָה עָשָׂה ה' כְּכֹה לְאֶרֶץ הַזֹּאת. יש לפרש די שב' חילוקי מצות, [חד שבין אדם למקום והשני שבין אדם לחבירו, והרשע הזה אומר שלום יהי לי, שבין אדם לחבירו רוצה לעשות, אבל שבין אדם למקום הוא כופר, ומדת סדום ה' רעים לבני אדם (סנהדרין ק"ט ע"א)], ולכן נענשו בהפיכת עריהם בכיטול הישוב כדרך שהם עשו כנגד ישוב העולם דכופין על מדת סדום. והגוים הסוברים ג"כ דעיקר מה שבין אדם לחבירו יתמהו **(כט,כד) עַל-מָה עָשָׂה ה' כְּכֹה לְאֶרֶץ הַזֹּאת** שהרי הם מקיימי ישוב ואינם כסדום. וע"ז השיב כדרך שהשיב הלל לגר **(וי' קד' יט,יח) וְאֶהְיֶה לְרֵעֶהָ כְּמִוּדָה זֶה כָּלל גְּדוֹל בְּתוֹרָה [שבת פ"ב (ל"א ע"א)]**, ופירש"י שם שאם לבן אדם אתה מחויב כ"ש לבוראך ומחיה אותך, וזה שהשיב כאן **(כט,כד) עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת-בְּרִית ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתָם** וגו', שזה ג"כ חיוב מצד חיוב אנושי (כיבוד אבות).

* או יש לפרש התשובה שמאחר שה' כרת ברית עמהם ואי אפשר לכלות ישראל, כפירש"י לעיל **(דב' נצ' כט,כג) לְמַעַן הַקִּים-אֶתְךָ הַיּוֹם לְדֹלֵם וְהוּא יְהִי-לְךָ לְאֱלֹהִים כְּאֲשֶׁר דָּרַגְתָּ וְכְאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאֲבֹתֶיךָ לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב:** ולכן הוא שופך חמתו על עצים ואבנים, והשאלה **(כט,כג) עַל-מָה עָשָׂה ה' כְּכֹה לְאֶרֶץ** ... ו- **מַה חָרִי**, אפשר דקאי מַה להקטין, והתשובה **(דב' נצ' כט,כד) עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת-בְּרִית ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּם** י"ח.

(כט,כג) עַל-מָה – מקף כבורר בין משמע מַה כמו מלת שאלה מַה וּבִין משמע מַה להקטין התמיהה ו/או להקטין את העונש **(כט,כג) מַה חָרִי הָאֵף הַגָּדוֹל** – מרכא תביר מרכא טפקא, תבנית טעמים המרמזת לשני ענינים או שתי הלכות.

(א) (כט,כג) מַה חָרִי הָאֵף הַגָּדוֹל – מרכא תביר מרכא טפקא בתפקיד כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא והשונים ביניהם ביחס לנושא, אנשי סדום עברו על מצוות בן אדם למקום ועל מצוות בין אדם לחבירו, נגד ישוב העולם. לכן נהפכו עריהם. לעומת בני ישראל שקיימו ישוב העולם ולא קיימו בין אדם לחבירו שעל כך מתריעים נביאי תקופת בית ראשון. ולא קיימו בין אדם למקום, ומפני שה' כרת עמם ברית אינו יכול לכלותם ולכן שפך חמתו על עצים ואבנים

(ב) (כט,כג) חָרִי הָאֵף הַגָּדוֹל – תביר מרכא טפקא בתפקיד כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא ושעל חלקם לא חל משהו בענין **(ב) מרכא טפקא רומזת לרבי עונש לארץ, תביר מחלק בין פרטי העונש לארץ, אפשר שכוונתו לומר ששממת הארץ נועדה למנוע מעמים אחרים להתישב בה, עד לשיבת בני ישראל כגון בשיבת ציון בתחילת בית שני, וכן בימינו שארץ-ישראל הייתה רובה שממה וקשה לישוב העולם עד שהחלו עליות החסידים כמו חבורת רבי מנחם מנדל מויטבסק ותלמידי הגר"א ואחריהם עם ישראל.**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ד) כי במצוותי האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג: תמצית ההשערה: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; הדגא – מוציא; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא – סוף-פסוק; רבוי משמעות, רבוי ממשות; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקח-בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדר שחלק, השלם והחלק נדרשים; ורקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביעי – 4; מונח רביעי – לפחות 4 ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף השלישיה; קדמא – סדר קדימות; אזלא = גרש – גרשימ – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצבת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שטור, מחיצה, עקירה, שגגה – שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שטור, מחיצה, עקירה, שגגה – שכחה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא/א/ח/ם בתושב"ע פ.

1.13 דברים נצבים כט, כג (התשפ"ג)

דברים נצבים כט, כג: וְאָמְרוּ עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת-בְּרִית ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֲשֶׁר פָּרַת עִמָּם בְּהוֹצִיאָם אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:

בפסוק הקודם נאמר **(דב' נצ' כט, כד) וְאָמְרוּ** – געיה = מעמיד פשטא כֹּל־הַנְּוִיָּם – מקף, כבורר בין כל הגויים ובין חלק גדול מן הגויים. ועל פי רוב משמעו חלק גדול מן הגויים. ואילו ב-**(דב' נצ' כט, כד) וְאָמְרוּ** – מונח זקף-קטן – במלה אחת בתפקיד המכונה ב-**(ירושלמי)** מידה ריבה וריבה את הכל (מדה י"ח מל"ב מדות "מדבר שנאמר במקצת ונוהג בכל") משמעות כאן הסכמת דעת כל הגויים שהאסון שפקד את עם ישראל וארץ-ישראל כהקלה על עם ישראל היה **עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת-בְּרִית ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתָם** וגו'.

(דב' נצ' כט, כד) עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ – יתיב בתפקיד דווקא כך (היינו מעצמם ולא תלו זאת בה') כעין פל' **(רשב"ם) [דב' נצ' כט, כד) עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ** – ולא יאמרו **(במ' שלח יד, טז) מִבְּלֵי יָקָלָה ה'** כמו שפרשתי אצל **(דב' עקב ט, כז) וְאֶתְפַּלֵּל אֶל־ה'** **נְאֻמָּה** וגו' בפרשת עקב תשמעון: **(דב' נצ' כט, כד) עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ** – מונח זקף-קטן בתפקיד שני למודים, יתיב מחליף פשטא במלה של הברה אחת או מלה מלעילית בת שתי הברות, פשטא בתפקיד ללמוד בפשט. מונח מרבה למודים בתפקיד זקף-קטן **[בכור שור] [דב' נצ' כט, כד) וְאָמְרוּ]** והשיבו אותם: **(למוד א)** בדין עשה להם כך, כי הם באו בברית עם הקדוש ברוך הוא ואחר-כך עזבו בריתו ולא-עמדו בשבועתו, **(למוד ב)** וקבלו הקלות מדעתם – ומרצונם, **(אפשר שכאן עוד זוג למודים) [למוד א]** ועברו על הברית, ובאו עליהם הקלות, **(למוד ב)** ויצדיקו דינו של הקדוש ברוך הוא, וזהו דינו.

[תורה תמימה = תו"ת] [דב' נצ' כט, כד) אֶת-בְּרִית ה'] – תניא, רבי יוסי אומר, שבע שנים נתקיימה גפרית ומלח שרפה וגו' בא"י, מאי טעמא, א"ר יוחנן, אתיא ברית ברית, כתיב הכא **(דניאל ט, כז) וְהִגְבִּיר בְּרִית לְרַפְיָם שְׂכִינָה אֶתְדַּח וְחַצֵּי הַשְּׂבָע** וכתוב ואמרו **(דב' נצ' כט, כד) עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת-בְּרִית ה'**, מה תתם שבוע אחד אף הכא שבוע אחד^א **(יומא נ"ד א'):** (טט: ולא דייק כי בדניאל נאמר עוד **וְחַצֵּי הַשְּׂבָע**) **[תו"ת הערה כ]** ר"ל שמיטה אחת, והפסוק בדניאל איירי בענין חורבן בית שני שיבא טיטוס ויכרות ברית שלום עם ישראל ומיד הפרו. ונראה דלא רק משווי המלות דריש כי אם גם מקריבת הענינים ור"ל דלכן נענשו באונס כזה מאונאת טיטוס ע"י כריתת ברית לשבע שנים מפני שמספר שנים כזה עברו הם את ברית ה', ולזכרון סמיכות הענינים דריש ומרמז עפ"י דמיון המלות כנהוג בחז"ל: (טט: טיטוס נתמנה למפקד צבא רומי בא"י בתוך המצור ע"י אביו אספסינוס, שהיה המפקד שהטיל את המצור ובתוך כך נתמנה לקיסר. כנראה שמדובר בקיסר או קיסרים שקדמו לקיסר אספסינוס **[בבלי גיטין נז] [אלף דור ר' ירוחם הורוביץ הי"ו]**)

(דב' נצ' כט, כד) וְאָמְרוּ עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ – זקף-קטן ... זקף-קטן בין שני קיסרים (כאן סלוק ... אתנה) בתפקיד הקש, דבר החוזר וקורה. חורבן עמק השידים (סדום ועמורה וגו') בימי אברהם, חורבן הארץ אחרי חורבן בית ראשון, מתוך הסתמכות על עזרת מצרים שלא הגיעה, וביבית שני הרומים הערימו על ישראל אחרי כריתת ברית כביכול.

(דב' נצ' כט, כד) אֶת-בְּרִית ה' – מרכא טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב. אפשר שהרחיבו את תחומי המצוות שעברו עליהם. כגון מצוות אמונה בה' אחד, וכלל מצוות בין אדם למקום, ועברו על מצוות בין אדם לחבירו.

(דב' נצ' כט, כד) אֱלֹהֵי אֲבֹתָם – מונח מרבה אתנה מגביל, בסה"כ רבוי הגבלות. **(הגבלה א)** תקופת גפרית ומלח שרפה וגו' בא"י נתקיימה שבע שנים בלבד. **(הגבלה ב)** ה' יגביל את עזיבת הברית עמו **[הדר זקנים] [דב' נצ' כט, כד) פ' (יחזקאל ט) (לב) וְהָעֵלָה עַל-יְרוּשָׁלַם הָיוּ לֹא תִהְיֶה אֲשֶׁר אֹתָם אֲמָרִים נְהַיָּה כְּגוֹיִם כְּמִשְׁפָּחוֹת הָאֲרָצוֹת לְשָׁרֵת עֵץ נֶאֱבָר: (ג) חֲלָאֵי נְאֻם אֲדֹנָי ה' אִם-לֹא בְּיַד תִּזְקָה וּבְנִרְעָה נִטְוֶה וּבְחַמָּה שְׂפֹכָה אֶמְלֹךְ עֲלֵיכֶם: (ז) ... וְהַבַּתִּי אֶתְכֶם בְּמִסְכַּת הַבְּרִית: כְּלוֹמַר כִּי אֲחַם עִמּוֹ בְּכִרְתּוֹ לֹא הֵם (אומות העולם). ורבותינו **[בבלי סנה' קה, א]** רב נחמן) אמרו כל כי האי ריתחא לירתח רחמנא עלן (תקופת הכעס של ה' מוגבלת בהימשכותה) ולפרוקינן **(רש"י בבלי סנה' קה, א)** מי יתן יובא לנו זה הכעס בחימה שפוכה אמלון עליכם – שיגאלנו בעל כרחנו וימלון עלינו. וה' מושיע אחר) **[הדר זקנים שם]** כי יתודו פשעם ויאמרו חטאתם שנתשם ה' מעל אדמתם לפי שעברו על הברית שקבלו: **(לד) וְהוֹצִאתִי אֶתְכֶם מִיְרֵדְעָמִים וּקְבַצְתִּי אֶתְכֶם מִיְרֵדְעָרְצוֹת אֲשֶׁר נִפְצַתְכֶם בְּמַגְדוֹן וּבְנִרְעָה וּבְנִרְעָה נִטְוֶה וּבְחַמָּה שְׂפֹכָה: (לה) וְהַבַּתִּי אֶתְכֶם אֶל-מִדְבַּר הָעֲמִימִים וּנְשַׁפְּטִי אֶתְכֶם שָׁם פְּנִים אֶל-פְּנִים: (לו) כְּאֲשֶׁר נִשְׁפָּטִי אֶת-אֲבוֹתֵיכֶם בְּמִדְבַּר אֲרָץ מִצְרָיִם וְנִשְׁפָּטִי אֶתְכֶם בְּמִדְבַּר אֲרָץ מִצְרָיִם: (לז) וְהַעֲבַרְתִּי אֶתְכֶם תַּחַת הַשָּׁבַט וְהַבַּתִּי אֶתְכֶם בְּמִסְכַּת הַבְּרִית:****

ומי ישראל שלא יחזור בתשובה אל ה' יקרה לו כאלה שלא חזרו אל ה' במכת חושך במצרים **(לח) וּבְרִיתֵי מִלְּפָנֶיךָ וְהַפְּשָׁעִים בְּי מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם אוֹתָם וְאֶל-אֲדָמָת יִשְׂרָאֵל לֹא יָבוֹא וְיִדְעַתֶּם כִּי-אֲנִי ה': [אבות דרבי נתן נוסחא ב פ"א]** קושר את נבואת יחזקאל אל מכות מצרים. כנאמר בהגדה של פסח.

[דף על הדף בבלי כתובות טז, ב] כ"ק אדמו"ר הפני מנחם מגור זצ"ל הגיד בשבת שבע ברכות לנכדו (יום ש"ק פ' שמות תשנ"ג) דלעתיד לבא יהי' הלכה כבית שמאי, והיינו כלה כמות שהיא, **(שמואל ב יד, יז) וְלֹא-יִשָּׂא אֱלֹהִים נֶפֶשׁ וְחֶשֶׁב מִחֻשְׁבוֹת לְבַלְתִּי יִגַּח מִמֶּנּוּ נְהַח:** ולכל אחד מישראל באיזה מצב שהיא, יהי' לו תיקון לעתיד.

(דב' נצ' כט, כד) אֲשֶׁר פָּרַת עִמָּם – פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן בתפקיד שני למודים, פשטא בתפקיד ללמוד בפשט. מונח מרבה למודים בתפקיד זקף-קטן.

[אלשיך] [דב' נצ' כט, כד) אֲשֶׁר פָּרַת עִמָּם] (למוד א) (טט: על בסיס הברית שכרת ה' עם אבהם יצחק ויעקב) שה' יתברך הוציאם עם המצרים מצרים מקום אשר אין עבד יוצא לחירות, והיו כפויי טובה על מה שהיטיב להם עצמם: **(למוד ב)** ממש פנים בפנים **[העמק דבר]** לעבוד את ה' לבדו, משום הכי נענשים על עבודה זרה יותר מאומות העולם

לפי המפרש הבא זקף-קטן ירמז לשתי בריתות (א) בהר סיני (כנ"ל) (ב) בערבות מואב **[אילת השחר] [דב' נצ' כט, כד) בְּהוֹצִיאָם אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם]**. והנה כריתת הברית הי' מ' שנה לאחר שיצאו ממצרים, משמע דכל זמן שהם עדיין לא נכנסו לארץ הם היו עדיין במצב של יוצאי מצרים:

[משך חכמה] מפרש שהיתה ברית בארץ מצרים לשלח עבדים עבריים (שבביצועה הייתה תלויה יציאת מצרים). בירמיה פרק לד (פסוקים יד – טז) שצוה להוציא לחפשי לבלי יעבוד יהודי איש באחיהו, אמר זה הברית (פסוק יג) אשר כרת ה' עמהם ביום הוציאו ממצרים וכו'. ופירש בירושלמי (ראש השנה) פרק ראוהו בית דין (פרק ג הלכה ה) דזה שנאמר בפרשת וארא (ו, יג) "ויצוה אל בני ישראל" – צום על שילוח עבדים וקרי עלה וכו' דברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר. לכן יאמר "על אשר עזבו וכו' ברית וכו' בהוציאת אבות מצרים", היינו זהו הברית של שילוח עבדים ואינו נמכר יתו ממש, כי "עבדי הם" (ויקרא כה, נה). וכיון שלא עשו כן, הם מסולקים בעון זה מהשגחה האלקית, "וככל הגויים בית ישראל" להיותם שוב מושפעים משרי מעלה, ולכן ייכשלו לילך בדרכי עבודה זרה כי יקבלו השפעה משרי מעלה על ידי העבודות ההם.

ב"ה טוב טעם דעת למדני (טטור"ל) כי במצוותי האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – א' התשפ"ג: מצבת ההשפעות; אנתנן, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל, מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טחא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שזממעים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקח-בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק-ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, ו; זק-קטן – 2; זק-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4 ... זק-קטן ... זק-קטן בחצי פסוק – היקף השלישי; קדמא – סדר קדימות; אזלא = גרש – גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

(דב' נצ' טט, כה) בְּהוֹצִיאֵהוּ אֹתָם – מרכא טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב אלו שרי מעלה, הקב"ה הטיל גורל עם שרי מעלה ונפלו ישראל בחלקו, ואינם מושפעים משרי מעלה.
(דב' נצ' טט, כה) מֵאַרְצָן מִצְרַיִם – מרכא מרבה סלוק מגביל, בסה"כ רבוי הגבלות. הקב"ה הגביל את שרי מעלה מלהשפיע על ישראל. על-כן ישראל אמורים להיות מוגבלים לעבודת ה' לבדו. לכן ישראל אינם רשאים לעבוד איש באחיו.

דברים נצבים כט, כה: וַיִּלְכְּוּ וַיַּעֲבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לָהֶם אֱלֹהִים אֲשֶׁר לֹא חָלַק לָהֶם:
(דב' נצ' טט, כה) וַיִּלְכְּוּ – רביעי בתפקיד ארבעה למודים. במקור הבא מוצאים שתי רביעיות של למודים כסומן בתוכן. (ארבעה למודים בנושאים שונים בע"ז) **[מדרש הגדול (דב' נצ' טט, כה) וַיִּלְכְּוּ וַיַּעֲבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים]**. עליהם הכתוב אומר (למוד א) **(מ"ב ז, טו) וַיִּלְכְּוּ אֱמֹרֵי הַקֶּבֶל וַיַּהֲבִילוּ (ירמיה ב, ה) וַיִּלְכְּוּ אֱמֹרֵי הַקֶּבֶל וַיַּהֲבִילוּ**: אמר ר' יצחק אמר הקדוש ברוך הוא בני ע"ז שאתם להוטין אחריה אינה דבר שלממש אלא, **(ירמ' טו) הַקֶּבֶל הִמָּה מַעֲשֵׂה פִּתְעָעִים**. יכול שהיא דומה להבל שהוא עולה מיורה אחת, ת"ל **(קהלת א, ב) הַקֶּבֶל הַקְּבִלִים אָמַר קִהְלַת הַקֶּבֶל הַקְּבִלִים הַקֶּבֶל הַקְּבִלִים**: שבעה הבלים כנגד שבע יורות, יורה על גבי יורה, למה ע"ז דומה, להבל שהוא עולה מן היורה השביעית שאין בו ממש שלכלום. ופי' **(רש"י)** לא ידעו בהם גבורת אלהות (כמו עשר מכות, יציאת מצרים, קריעת ים סוף, ירידת המן, שלו, באר מים במדבר, ענני כבוד, מלחמות עמלק, סיחון, עוג, כיבוש הארץ, ישועות בימי השופטים, חזרת ארון הברית מפלישתים, מלחמות המלך שאול, המלך דוד ועוד, הסיים בבית המקדש) **(למוד ב)** אם כן מפני מה עבדוהו ישראל, כדי כשתהיה להן פתח לזנות, **(למוד ג)** שכן את מוצא כשמלך ירבעם על ישראל התחיל מפתה את ישראל ואומר להן בואו ונעבוד ע"ז ותננית היא, דכתיב **(ישעיה ו, ז) נַעֲלֶה בַיהוָה וְנִקְיִצְנָה וְנִבְקַעְנָה אֵלֵינוּ וְנִמְלִיד מִלְּךָ בְּתוֹכָהּ אֵת פְּרִטְבָּאֵל**: אמר ר' אבא חיורנו על כל המקרא ולא מצינו מקום ששמו טבאל, ומהוא טבאל, אל שהוא עושה טובה עם עובדיו, **(למוד ד)** התורה אמרה **(שמ"א ב, כח) וּבָחַר אֹתוֹ מִכָּל-שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל לֵי לְכָנָן**, ובע"ז נאמר **(מ"א יב, א)** ונעש את-הבית קמות ונעש קהנים מקצות העם אשר לא-היו מגני לוי: אמר רבי ולא מן הקוצים שבעם מפסולת שבעם. **(ארבעה למודים אחרים בקשורים לקיום מצוות) (למוד א)** התורה אמרה, ולא ילין חלב חגי עד בקר **(שמות כג, יח)**, וע"ז אמרה, והביאו לבקר זבחים **(עמוס ד, ז)**, **(למוד ב)** התורה אמרה, ביום זבחכם יאכל **(ויקרא יט, ו)**, וע"ז אמרה, לשלשת ימים מעשרתיכם **(עמוס ד, ז)**, **(למוד ג)** התורה אמרה, לא תזבח על חמץ דם זבחי **(שמות כג, יח)**, וע"ז אמרה, וקטר מחמץ תודה **(עמוס ד, ה)**, **(למוד ד)** התורה אמרה, כי תדר נדר לה' אלהיך לא תאחר לשלמו **(לעיל כג, כב)**, וע"ז אמרה, וקראו נדבות השמיעו **(עמוס שם)**, לפיכך להטו אחריה. אמר ר' שמעון בן עזריה בנוהג שבעולם אדם אוכל צחנה שנים שלשה ימים ונפשו קניטה ממנה, אתם כמה שנים עובדין ע"ז, אותה שכתוב בה צא תאמר לו **(ישעיה ל, כב)**, ציאה תאמר לו, ואין נפשכם קניטה ממנה. איזו מתנה נתנה לכם, ואיזה חלק טוב הגיע לכם ממנה, כדי שתלהטו אחריה, אין אתם חומדין אלא הליצות בלבד. וכן שלמה אומר, עד מתי פתיים תאהבו פתי ולצים לצון חמדו להם **(משלי א, כב)**, לכך נאמר **אֲשֶׁר לֹא-יִדְעוּם וְלֹא חָלַק לָהֶם**:

(דב' נצ' טט, כה) וַיַּעֲבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים – פשטא מונח זק-קטו, זק-קטן בתפקיד שני למודים, פשטא בתפקיד ללמוד בפשט. מונח מרבה למודים בתפקיד זק-קטן. **[בכור שור] (למוד א)** שקבלו - עליהם שלא לעבוד (טט: הפסלים וכל עצמים מהבריאה שמייצגים שרי מעלה שהבורא יתברך הפקידם להנהיג אומות העולם) **(בכור שור]** עובדים את העמים ומאירים להם -משפיעים להם חיות מהשם, וכשיראל בגלות ניזונים מהשפעה זאת כי הם תחום השפעת השרים מה' יתברך), **(למוד ב)** ולכן חרה - להקב"ה והגלם ונתשם מעל אדמתם בפשיעתם, כי ה' הצדיק וגו'

[ירושלמי סנהדרין פ"ז, ה"ט וילנה לז, ב)] ... תלמוד לומר **(שמי' ית' כה) (דב' וא' ה' ט) לֹא-תִשְׁתַּחֲוּהוּ לָהֶם** השתחוו' בכלל היתה ולמה יצאת להקיש אליה אלא מה השתחווה מיוחדת מעשה יחיד וחייבין עליה בפני עצמה אף אני מרבה כל מעשה ומעשה שיש בה חייבין עליו בפני עצמו. אף על גב דר' שמעון בן אלעזר אמר זיבח וקיסר וניסך בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת מודה שאם עבדה בעבודתה בעבודת הגבוהה בעבודת השתחווה שהוא חייב על כל אחת ואחת. ...

(דב' נצ' טט, כה) וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ – טפחא ללא מרכא לפניה בתפקיד שני ורבוי, **[בבלי סנה' ס, ב]** השתחווה היא אחת מארבע העבודות לה' במקדש (האחרות הן שחיטה (=זיבוח), ניסוך, הקטרה), שאסורות לכל עבודה זרה גם אם אינן נוהגות בה כגון מרקוליס, פעור. **(המשך) [ירושלמי שם (וילנה לח, א)]** השתחווה לה מהו רבי יוחנן אמר דברי הכל מודין בכפיפת קומה שהוא חייב. מה בין המעלה והמוריד קומתו ומה בין המעלה והמוריד שפתותיו **(מגדף ר')** יוחנן אמר במחלוקת ריש לקיש אמר במחלוקת. אמר **רבי זעירא קרייא מסייע** לריש לקיש **[במ' שלח טו כט] הָאֲזַנְרָח בְּכַנֵּי יִשְׂרָאֵל וְלִגְרָר הִגְרָר בְּתוֹכָם תוֹרָה אַחַת יִהְיֶה לָכֶם לַעֲשֵׂה בְּשַׁגְגָּה**: אין לי אלא דבר שהוא מעשה המגדף והמשתחווה שאינן מעשה מניין:
טט: אפשר שההכתוב כאן **(דב' נצ' טט, כה) וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לָהֶם** מסביר את הסתפקות חז"ל האם השתחווה בשגגה לע"ז פטורה או חייבת קרבן. כי **(דב' נצ' טט, כה) לָהֶם** – אתנה כמגביל מסייע לרבי זעירא בשם ריש לקיש, שהשתחווה בשגגה לע"ז שאינה נחשבת מעשה ופטורה מקרבן חטאת. אבל הלכה הוכרעה שהשתחווה היא מעשה והשוגג חייב קרבן.

(דב' נצ' טט, כה) אֱלֹהִים אֲשֶׁר לֹא-יִדְעוּם – פשטא מונח זק-קטו, זק-קטן בתפקיד שני למודים, פשטא בתפקיד ללמוד בפשט. מונח מרבה למודים בתפקיד זק-קטן. **(למוד א) [רש"י]** לא ידעו בהם גבורת אלהות **(למוד ב)** ע"פ **[שפתח"ש]** ... לא בחרום מהכרת גבורותיהם עד כאן. טט: הפסוקים הבאים מספרים על ההתנתקות מה' והמעבר לעבודה זרה. **(שופטים ב, יב-יג) (*) וְגַם פִּלְתָּדָרוֹ הָיָה וְנָאֶסְפוּ אֶל-אֲבוֹתָיו וַיִּקְרְאוּ אֶת-אֱלֹהֵי אֲשֶׁר לֹא-יִדְעוּ אֶת-ה'** וְגַם אֶת-הַמַּעֲשֵׂה אֲשֶׁר עָשָׂה לְיִשְׂרָאֵל: ס (יא) וַיַּעֲשׂוּ כַּכֵּן-יִשְׂרָאֵל אֶת-הַרְעָה בְּעֵינֵי ה' וַיַּעֲבְדוּ אֶת-הַבְּעֻלִים: (יב) וַיַּעֲזְבוּ אֶת-ה' אֱלֹהֵי אֲבוֹתָם הַמּוֹצִיאֵם מִצְרָיִם וַיִּלְכְּוּ אֶת-הַיִּדְעוֹת אֲחֵרִים מֵאֵלֵהֶם הַעַמִּים אֲשֶׁר סִבְבוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לָהֶם וַיִּכְעֲסוּ אֶת-ה':

[אלשיך] (דב' נצ' טט, כה) וַיִּלְכְּוּ וַיַּעֲבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים, ... אֲשֶׁר האלהים הם אפילו **לֹא-יִדְעוּם** את ישראל, כי דעה אין בהם. ושמה תאמרו כי יעבדו את הבלתי יודעים עץ ואבן, לא על עצמו רק אל מה שהם דוגמא אליהם הם שרים ומזלות עליונים. לזה אמר **וְלֹא חָלַק לָהֶם** **(דב' נצ' טט, כה) פִּי תִלַּק ה' עִמּוֹ** ולא חלק להם שרים ומזלות:

(דב' נצ' טט, כה) וְלֹא חָלַק – מרכא פחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, כאן אלו שרי אומות העולם אשר אינם מעורבים בהנהגת בני ישראל.
(דב' נצ' טט, כה) לָהֶם – סלוק כמגביל את אי המעורבות של שרי אומות העולם לזמן שישראל בארץ ישראל, ארץ בהנהגת ה' בלבד אבל כאשר בני ישראל בגלות ניזונים מהשפעת השם דרך השרים.